John Adams Library,

IN THE CUSTODY OF THE
BOSTON PUBLIC LIBRARY.

SHELF Nº

* ADAMS
264.27

DE JURAMENTI Promiſſorii OBLIGATIONE

Ser. Gridley

Prælectiones Septem.

Habitæ in Schola Theologicâ Oxon. Termino Michaëlis *Ann. Dom.* MDCXLVI.

A

ROBERTO SANDERSONO.

S. Theologiæ in Academiâ Oxonienſi Profeſſore Regio.

Præmiſſâ Oratione ab eodem habita cùm publicam profeſſionem auſpicaretur 26. Octobr. 1646.

LONDINI,

Typis *T. R.* & *E. M.* Proſtat vænale apud *O. Pullen* & *A. Crook*, in Cœmeterio S. Pauli 1647.

ADAMS 264.27

Oratio habita in Schola Theologica *Oxon.* à *R.S.* ſacræ Theologiæ Regio PROFESSORE, cùm publicam profeſſionem auſpicaretur. 26. Oct. 1646.

POſtquam mihi, integro jam quadriennio & quod excurrit, quicquid eſt hoc profeſſorii ſive muneris delegatum, ſive oneris impoſitum eſſe ſenſi: dici vix poteſt (Auditores) quam horruerim totus; quàm variæ adverſantéſque ſibi cogitationes mox animum alternatim inceſſerint meum. Obverſabantur imprimis ante oculos quamplurima, quæ virum longè viri-

bus præſtabiliorem, audentioremque quàm ego me aut eſſe puto, aut haberi velim, à ſuſcipiendo tàm arduo munere prorſus abſterrerent. Provincia, cùm omni tempore difficilis, tum illis, niſi pejora inſecuta eſſent, peſſimis temporibus, poſt tot enatas novas, veteres renatas hæreſes, multò difficilior : Vires, cùm vel maximè vigerent, admodum exiguæ ; & tunc accreſcentibus annis fractæ plurimùm imminutæque : Memoria fragilis & infida : Impediti oris, in hâc etiam balbeſcente ſenectute, infantia : Vel ipſius Latini *ſermonis, poſt quinque tum ſupérque luſtrorum abſentiam, inſolentia. Perorandi, prælegendi, diſputandi, determinandi, cæteraque quæ hujuſce ſunt muneris præſtandi, (quæ fortaſſis ab his exigi fas eſt, qui*

aſſidui

aſſidui ſunt in hâc palæſtra) facultas ſiqua olim inerat, quum in his ſtudiis aliquantulum verſaremur, (& quantillà tum illa!) exoleta jam prorſus, & plane nulla. Denique, ut minutiora illa prætercam, longinquæ migrationis cum famulatu & ſupellectile qua libraria quà domeſtica tædium, reliquaque ab re familiari incommoda: vel is unus, quem & fateri pudet, pudor pluſquam ſubruſticus, & (quam facilè patior amicos amoris quodam errore Modeſtiam interpretari) invirilis quædam verecundia. Inſuperabilis illa quidem; ut quam natura inſevit, firmavit educatio, fovit hactenus, atque etiamnum fovet tenuitatis propriæ conſcientia: ſed quâ tamen vix aliud comperi quidquam à primâ pueritiâ ad hunc uſque diem,

aut

aut rationibus meis aut exiſtimationi magis adverſarium. Retundit hæc aſſiduè generoſiores quoſque animi impetus: eximium quid auſuri conatus frangit: memoriam peſſimè labefactat: ſermonis vim aut præripit, aut ſiſtit: ut, quod mihi viſus ſum quandoque mente concepiſſe haud prorſus incommodè aut abs re, hoc aut non auſim proloqui ſtatuâ taciturnior; aut ſi tentē, ſic timidè, ſic gelidè, ſic id faciam hæſitans, ut aliquanto nonnunquam præſtaret non tentaſſe. Dicam verbo, & quod res eſt; una hæc timiditas, & (ſi dabitis vocabulo veniam) hæc infiducia mei, ut de munere hoc detrectando ſeriò cogitarim, atque etiam aliud eam in rem tentarim; plus effecit, quàm cætera illa, quantumvis gravia, quæ hactenus commemini, univerſa. Occur-

Occurrebant dum iſtæc cogito, ex adverſo pauca quædam, nec aſpernanda, quæ labantem animum nonnihil erigerent, cunctantemque ſubinde velut ſubjectis ſtimulis in hanc arenam propellerent. Optimi Regis judicium: crebri amicorum hortatus: veſter multorum (ut illi ſubmonebant, & ego haud inexpertus humanitatem veſtram facilè credebam) in me proni affectus. Pepulerunt iſta fateor, (ut par erat) animum meum; quin & commoverunt: ſed hactenus, ut tamen ſi meo unius arbitratu res ſtatuenda foret, nec longa nec difficilis futura eſſet diliberatio. Quid enim? Patererne ego me ætàte jam declivi, defectis viribus, memoriâ lubricâ, balbum & pertimidum ſenem, ex ſuaviſſimo quo perfruebar otio &

 umbra,

umbra, in apricum & in pluverem, iniquiſſimo tempore, poſt 25. *annorum miſſionem, quaſi poſt-liminio, & invitum rapi? Et quæ me poterant ſatis expurgaſſe cicutæ, ſi lubens conſenſiſſem? Quis non omnem mihi Anticyram deſtinatam crederet, ni abnuiſem & quoad verecundè licuit, reſtitiſſem.*

Ergone perduci poteras, inquietis, ut conditioni tàm iniquæ acquieſceres tandem, ſanus utriſque auribus atque oculis? Poteram, ut videtis, & perductus ſum; ita ſunt ut res humanæ, ſic & conſilia incerta: Sanúſne an ſecus, ubi facti rationem edidero, voſmet judicate. Certè non ego hac in re vel ingenio meo obſecutus ſum, vel etiam judicio: cui ut optatius fuit, ita viſum eſt ſalutarius, in tenebris la-

titare

titare ſecurum, quàm cum labore & periculo prodire in ſcenam. Imo vero egi cum amicis, qui apud ſereniſſimam Regiam majeſtatem videbantur aliquid poſſe; idque non una vice, coram & per literas ſemel atque iterum obteſtatus per omnem amicitiam, Regis animum pertentarent fieri ne poſſet ſine ipſius offenſione, ut de hac Cathedra aliter ſtatueretur, nec ego tàm importunum onus tàm imparibus humeris ſuſtinere cogerer. Pertentant: renunciant fieri non poſſe; perſtare in ſententia Regem, quod antè juſſiſſet & id ratum eſſe velle: non utique obniterer porro fruſtrà, ſed onus quod excutere non poſſem, qua poſſem animi alacritate ſubirem & perferrem. Hæc admonitus, officii conſcientia, cujus voluntati obtemperare debui, ejus autho-

ritati ceſſi: Maximè cùm altiùs aſſurgerem, (nam quæ hactenus dicta ſunt ad humanas tantùm rationes pertinent,) & ut decuit hominem & Chriſtianum & Theologum, ſummam Dei Opt. Max. providentiam, ſingula quæ in terris aguntur vel minutiſſima quæque, prout ipſi collibitum eſt, & ſuaviter & fortiter moderantis, diligentiùs cogitarem: Scilicet eſt cor Regis in manu domini, ſicut derivationes aquarum; & pro bene-placito ſuo convertit ipſum. Hæc ego quò ſæpiùs & attentiùs cum animo reputavi meo, eò mihi propiùs conjunctam cum Regiâ voluntate divinam etiam vocationem viſus ſum contueri. Siquidem nihil aliud eſt, quantùm ego quidem adhuc intelligere potui, ordinaria Dei ad aliquod munus vocatio,

quàm

quàm ab his penes quos eſt plena & legitima de ejuſmodi rebus ſtatuendi poteſtas, perſonæ ipſorum judicio non inidoneæ; nulla intercedente pravâ ambitione, dolo, maliſve artibus, deſignatio. Pervicit itaque omnia impedimenta, omnia objectamenta diluit, duplex illa parendi neceſſitas, voluntati Regiæ, divinæ vocationi. Quò mihi paratiorem apud omnes bonos, apud omnes æquos rerum æſtimatores excuſationem fore confido, ſi (quod indubiè futurum proſpicio) in obeundo hoc tàm illuſtri tàm arduo munere, nec votis meis, nec veſtræ expectationi ſatiſfacerem. Dabo tamen operam officio utcunque ut ſatisfaciam meo: & ſane, ut aliquid ſaltem de me fidenter dicam, ſpero me aliqua ex parte ſatisfacturum: illud ſi concedatis, quod omnino concedi

cedi debet & eſt veriſſimum, Non ſatisfeciſſe officio qui ſe ingeſſit, ni fecerit quod debuit : ſatisfeciſſe qui admotus eſt, ſi fecerit quod potuit.

Expoſui pluribus, Auditores, provinciam hanc quo concilio jam olim ſuſceperim: cur in ea adminiſtranda toto quadriennio nil geſtum ſit, ſi forte requiratis, paucioribus expediam. Quo tempore reverendus in Christo Pater Vigorniæ Epiſcopus, cathedrâ paſtorali conſcenſâ, doctoralem hanc quam permultis jam annis plurimùm ornaverat, mihi ſucceſſori deſignato reliquit (fuit id æſtivâ vacatione circiter Kal. Sextiles :) diſceſſi tum hinc ea mente, ut proximo termino Michaelis certo etiam die conſtituto, Kal. ſc. Novembribus reverterer; res domeſticas interea componerem; eáque

curarem

curarem quæ reditum maturarent. Quid multa? Curo, compono, & totus in hoc ſum. Gliſcere jam tum ſimultates publicæ, magis magſque indies univerſa in pejus ruere, ardere paſſim omnia diſcordiis civilibus: verſari in ore, in auribus, in oculis omnium nil niſi bellici apparatus, armorum ſtrepitus, tumultus militum. Ego t*amen pergo, ſed ſegniùs aliquantò quàm occæperam, vaſa colligere, ſarcinas complicare, capſas & ciſtulas rebus neceſſariis implere: ex quibus una, magno meo cum infortunio, paulò longiùs domo mea eo fine præmiſſa ut huc commodiùs aſportaretur, poſt aliquot menſes cum ſupellectile quam habui pretioſiſſima incidit in glutinoſas manus bonorum illorum virorum, quibus pro jure vis eſt, & arma pro legibus:*

unde

unde eam mihi reglutinandi nulla jamdiu reliqua eſt aut facultas, aut ſpes. Sed quod amiſſum eſt, miſſum facio; & pergo. Inſtat tandem deſtinatus itineri dies; et erant quæ ad profectionem videbantur neceſſaria, pleraque expedita: præſtolabar tantùm tabellarium hinc cum literis ex quibus nonnulla, quæ mihi uſui forent, et reſcire intererat, intelligerem. Miror hominem condicto die non adeſſe: expecto adhuc diem alterum, tertium, quartum; comparet nullus: quinta demum luce venit, ſed pedes, inops, ſqualidus, & mæſtus. Nempe acciderat forte per illa tempora, (ipſiſſima hac ferè anni tempeſtate,) prælium illud atrox, & utrique parti ſatis funeſtum Monticlivenſe, ſive ad Edgehill *: unde disjecti*

ſparſique

ſparſique per oppida longe latĕque milites vicina quæque loca occuparant, & vias undique publicas nefariis deprædationibus infeſtabant. Narrat miſellus homuncio, ut in hos inciderit, ut ſe minis contumeliiſque peſſimè exceptum, equo, veſtitu, nummis, & tabellis expoliaverint: docet omnia rapinis, latrociniis, concuſſionibus, terroribus plena: quoad ardor ille belli refrixerit, intuta omnia viatoribus. Quibus auditis, neceſſitati iterùm parendum ratus, abjeci profectionis conſilium, certus memet domi continere, donec reſideret nonnihil belli æſtus, & immutata rerum facies ſpem oſtenderet commodioris profectionis: quod ego ſanè, ut eram illarum rerum inexpertus, intra paucos ſaltem menſes futurum non dubitavi.

vi. Sed heu! quàm inanis fuit ſpes illa! Exarſit ex illo tempore multò quàm antè æſtuoſiùs belli furor, pervagatuſque eſt latiùs; & afflictiores indies res evaſere publicæ: Venit interea Oxonium cum exercitu ſereniſſimus Rex Carolus: urbem vallo & foſſa cingit, præſidio firmat: figunt hic ſtativa prætoriani milites. Abjectâ igitur protinus omni ſpe & pacis publicæ, & reditus huc mei: quod reliquum erat, experiri ſtatui, veterum illud λάθε βιώσας *an aliquid contineret ſanæ ac ſolidæ Philoſophiæ. Periculum feci, latui, eáque fui in propoſitâ ſententia, (poſtquam ita conſtitueram) ſive conſtantia mentis ſive pertinacia: ut cùm aliàs quàm parciſſimè, idque non niſi magnâ cogente neceſſitate, tum integro*

pro-

propemodum biennio, non omnino aut ocreas induerim aut equum conſcenderim, aut parochiolæ meæ anguſtiſſimos fines (qui ubi maximè patent vix ſunt millenûm paſſuum) vel latum pedem unquam exceſſerim. Quod quàm animo meo fuerit jucundum, quàm rebus meis ſalutare; nec ego ſatis oratione complecti, nec vos exiſtimatione conſequi poteſtis. Qua in re ingratiſſimus eſſem quot quot ſunt uſquam mortaliū, ſi non providentiæ divinæ vim, ſapientiam, bonitatem & agnoſcerem lubens & lætus deprædicarem: cujus ſingulari beneficio factum eſt, ut quod pauciſſimis in tanta rerum perturbatione contigiſſe reor, mihi domi meæ inter meos conſidere licuerit; libris, literis, otio frui: & quod ad animi mei fructum max-

imum duco, illibatam unà cum libertate conſcientiam & dignitatem conſervare. Sc. ab domo abductus ſum meâ, iniqua ut tum videbatur conditione, ſed (Deo providente) non infelici tamen; ut alium quendam verbi præconem belli lege captivum in libertatem redimerem; virum ſanè gravem & diſertum, quicum interceſſerat mihi à multis ante annis ex vicinia et longo uſu non levis animorum conjunctio et amicitiæ quædam neceſſitudo. Ne longam faciam; uterque tandem data utrinque fide publica ita domum remiſſi ſumus, ut communis incolumitatis mutui invicem obſides eſſemus. Hæc fides ſanctè ſervata, utrique noſtrûm in hoc tanto rerum æſtu tranquillitatem ſecuram præſtitit. Sicque mihi, auſpice Dei bonitate,

tate, brevis procella longam peperit halcyoniam.

Verûm, ubi poſt deditam hanc urbem, immutatámque in tantum rerum conditionem, ut ſaltem itinerantibus ſecuriores eſſent viarum tranſitus, oblatam mihi opportunitatem ſenſi Academiam reviſendi: de ornanda hac quæ mihi obtigiſſet Sparta denuò cogitare cæpi: Nempe contractam longo ſitu ſeu rubiginem, ſeu ſcabritiem ocyus abradendam, excutiendum omnem torporem: reptandum è latebris in apricum; ingenium deſes et inurbanum quà pote exitandum, et ad Academicos mores, ſtudia, inſtitutáque paulatim efformandum: hoc eſt, ut ego interpretor, vim naturæ faciendam, et vel invita Minerva Minervam colendam. Statui itaque, ſed

communicato priùs per literas cum amicis concilio, ad medium Octobr. adeſſe, ſi & illis id opportunum videretur. Reſcribunt non ſibi id opportunum videri, ſed neceſſarium, adeóque ab omnibus expectari; proinde advolarem, de prælegendo aut diſputando ne ſollicitus eſſem; nec enim in tanta Academiæ ſolitudine, in mediis caſtris & inter arma (ubi ſilere ſolent leges) iſtarum rerum rationem ullam haberi, nedum expectationem. Pergratum id fuit homini & ſemper cunctatori, & ſubire onus ignavo, maximè & imparato. Quamprimum itaque per alias occupationes, & continuos imbres licuit, huc advolo: ita ſecurus ab omni publici officii metu, ut ne vel ſolitariam ſchedam adverſariarum annotatiuncularum mecum attulerim.

rim. Alium enim mihi propoſueram iſtiuſce itineris finem duplicem: alterum, ut de Academicarum rerum præſenti ſtatu certius aliquid præſens cognoſcerem: alterum, ut de futura prælegendi ratione cum viris amicis & prudentibus conſilium caperem. Sciebam enim vi ſtatuti atque etiam officii prælectiones habendas eſſe: ſed in prælegendo quam potiſſimùm viam inſiſterem, ut id ſequerer quod Theologiæ ſtudioſis & gratiſſimum eſſe poſſet & utiliſſimùm, id vero niſi ab his edoctus qui quid maximè eſſet ad guſtum & ſenſum eorum qui nunc ſunt hominum, exploratum haberent, ſcire non poteram. Aſt ubi adveniſſem, vix ſalutatum reſalutatumque eſt invicem, cum mihi nova occinitur cantilena: prælectiones or-

*dinarias pro more ſolito à Profeſſoribus expectari: Egóne ut aliquid ſic inſperatum præſtem, hac temporis anguſtia, hoſpes, & harum rerum inſolens, & quem tot alia premunt incommoda? fieri non poteſt, inquam: Illi contra, At fieri oportet. Tunc ego mecum, Jam ergo teneris: nec eſt aut elabendi ſpes, aut deliberandi locus. Sed bono es animo; Non eſt impoſſibile; niſi nos dialectici fallant, quodcunq; eſt neceſſarium: —*δυνάμις γὸ ἀνάγκης ἔγγυθι ναίει. *Audendum ergo aliquid; & nunc tertiùm, quod à te bis antea factum eſt, neceſſitati parendum. Protinus ergo & calamum & chartas, & ſcrinia poſco: & dum meditor (pro more publicè profitentium) aliquid ipſo in limine præfari, quod apud humanitatem ve-*

ſtram

ſtram habiturum eſſet juſtæ excuſationis inſtar, dum eam in rem ſcripturio neſcio quid ſubſeſivis horis & ſubſultoriâ operâ; exit tandem de re nihili, hoc eſt de me, & de rebus, factis, conſiliis meis, jejuna hæc & (ut vereor) nimium importuna narratiuncula.

Quam, quò mihi videmini pronioribus animis & auribus excepiſſe, eò confidentius ad illa accedo quæ ſuperſunt dicenda: & ſpero vos facilè exoratum iri, ut quâ me attentione et patientiâ hactenus proſecuti eſtis de præteritis rebus deſerentem, eâdem proſequamini porrò, dum quid ego vobis in poſterum ſpondeam, quidque à vobis viciſſim petam, quâ potero brevitate expoſuero. Prius illud quod attinet, imprimis apertè profiteor non

eſſe me ex illorum numero, quibus cordi eſt litem ex lite ſerere, rixas ciere doctiores quàm componere, quique controverſias novas movere malunt quam ſummovere veteres, et contentionis funem trahere quam abrumpere: ingenioſi ſuo, fortaſſis et aliorum, judicio; ſed certè malo publico. Eſt hæc gens hominum numeroſa ſatis et multigena: ſed in triplici ferè diſcrimine. Sunt qui ſuo neſcio quo malo genio, vel etiam odii invidiæve æſtro perciti, alienorum operum Ariſtarchi fiunt et cenſores ſeveriſſimi. Excutiunt hi non ſententias modò et locutiones hominum, ſed et vocum et ſyllabarum minutiſſimos quoſque apices. Si erratum eſt in re aliquâ quamvis leviſſima, ſi quid forte aut vehementiùs, aut temperatiùs dictum quàm

pro

pro ipſorum palato; vociferantur continuò, inſectantur, damnant, et tantùm non diro anathemate feriunt. Si quid obſcuriùs prolatum aut ambiguè, trahunt ſemper in deteriorem partem; et ne deſit calumniæ locus, ſenſum ei de ſuo affingunt. Quod ita ſanum, ſolidum, pulchrum eſt, ut non audeant vituperare, (quod vituperio proximum eſt) malignè laudant. Eſt alterum genus eorum, qui aut ex inanis gloriolæ cupiditate, nova et inaudita opinionum monſtra in Eccleſiam invehunt, quorum eſt hoc infœlix ſeculum longè feraciſſimum; aut μικροφιλοτιμία *quadam laborantes pulchrum eſſe ducunt inutilibus diſtinctiunculis et ſubtilitatibus, aut puerilibus inaniis, gratiam apud adoleſcentes captare, aut riſu diducere rictum Auditoris:*

Diſputa-

Diſputaturientes Theologi, nec veteri Stoicorum vulgo multùm abſimiles; qui ſeveriorem profeſſi philoſophiam, in exilibus tamen Grammaticorum λεπτολογίαις *vel Dialecticorum argutiolis omne ævum tranſegère. Tertium genus latiſſimè patet, eſtque eorum hominum qui aut ſtudio partium ſic illos admirantur, quibus ſe magiſtris addixerunt, ut ſibi nefas eſſe putant ab eorũ placitis vel latum unguem diſcedere; aut odio partium ita ſe demum ſatis eſſe religioſos exiſtimant, ſi ab eorum ſententiâ, quos ſibi adverſarios conſtituerunt, quàm longiſſimè receſſerint. Hinc alios effectos videas* ἀμετρίᾳ τῆς ἀνθολκῆς *ex Antipapiſmo Semianabaptiſtas, alios ex Antipuritaniſmo Semipapiſtas, alios — Sed piget iſta ulteriùs proſequi tàm innumera,*

tàm

tàm ingrata : & ad alia feſtino. Harum ne in ulla claſſe nomen cenſeri mereatur meum, Deum cordis mei conſcium teſtem advoco, cui ſervire in ſpiritu filii ſui ante omnia cupio, eâ me mente ad hoc munus accedere, non ut propriæ exiſtimationi aut affectibus, non ut alterius cujuſquam voluntati aut gratiæ, ſed ut unis his tribus litarem, Veritati, Pietati, Paci. Et quidem ſpero precorque eundem illum Deum, cujus gratiâ hanc miſericordiam hactenus conſecutus ſum viliſſimus licet peccator, ut tamen eſſem fidelis : largiturum mihi in poſterum, pro ſua bonitate, ne ab eadem hac mente ullis aut mundi illecebris, aut machinis tentationum, aut temporum inclinationibus unquam dimovear. Cujus ope fretus, ut cætera non auſim

polliceri

polliceri quæ non ſunt mearum virium, ſpondeo vobis tamèn in fungendo hoc munere, quoad Deus permiſerit, ſinceritatem, fidem, & poſtquam hoſpes eſſe deſiero, diligentiam.

Sunt & nonnulla, viri, patres & fratres, ut ad ultimum illud orationis meæ caput tandem accedam, quæ à vobis ego viciſſim expecto, vel ſaltem expeto; compluria illa quidem, ſi aut mihi vacaret exequi, aut vobis audire ſingula. Sed præterquam quod id nimis longum eſſet, eſt quoque ut mihi videtur non multùm neceſſarium; nam qui Humanitatem dixerit, hunc ego omnia illâ unâ voce complexum eſſe arbitror. Cogitate obſecro, quantæ ſit molis, non cum uno jam Typhone Romano (quæ fuit quondàm præcipua & penè ſingularis in hac arena concertatio)

tatio)

tatio) ſed cum tot efferis gigantibus, Socinianis, Pelagianis, Antinomis, Anabaptiſtis, Eraſtianis, aliiſque ſuccreſcentibus quotidiè velut Hydræ capitibus novis hæreſeôn monſtris, quorum vix audita vulgo nomina, nedum ſatis explorata dogmata, manus conſerere. Cogitate cujus ſit artis, anguillas illas lubricas & cæno gaudentes, ſed quid ego anguillas dico? apage deminutiva; quin angues potius μέστους ἴου θανατηφόρου (Sectarios, inquam, & ſophiſtas) è cavis & limo quibus ſe abdiderunt eruere, in lucem protrahere, ita conſtrictos tenere, nequâ aut toxico noceant, aut elabantur lubrico. Cogitate quantæ ſit ſolertiæ, latentem ſub ovilla veſte lupum deprehendere; Detrahere & pellem nitidus qua quiſque per ora Cederet intror-

trorſum turpis: hypocritarum & Enthuſiaſtarum, qui obtentu Reformationis orbi illudunt, qui ſub larvâ Spiritus carni militant, qui libertatem prophetandi ſibi arrogant ut aliis licentiùs imponant, quid ſibi velint & quò tendant occulta conſilia ſapienter perſpicere, eorùmque conatibus tempeſtivè & prudenter obvenire, τὶς πρός ταῦτα; *Quotuſquiſque eſt ea narium ſagacitate, ea perſpicacia oculorum, ea lacertorum & laterum firmitate, ut ad iſta omnia debitè peragenda unus ſufficiat? Iſta ſi cogitabitis, facilè ut opinor & illud unà exiſtimabitis, mihi cui omnia jam dicta ex officio incumbunt facienda, omnino ſub tàm impari onere ſuccumbendum eſſe, ni vos me fatiſcentem uſque & languentem cum omni humanitate veſtra ſub-*

inde

inde ſublevetis. Condonabitis itaque uti ſpero ingenio, pudori, memoriæ, ætati, deſuetudini, quicquid quacunque in re nolens peccavero: ſi quid fortè inter diſputandum aut aliàs exciderit non maturè cogitatum, incongruè dictum, aut incommodè enunciatum; ſi dictio aut phraſis non occurrerit rei de qua agitur exprimendæ ſatis idonea; ſi memoriæ diffiſus, (quod me prædico, & aliàs quoties opus eſt facturum, et inter prælegendum conſtanter,) quæ apud vos dicturus ſum è chartis recitavero: ſi denique quod eſt ab anteceſſoribus meis quacunque in re egregiè præſtitum, id ego vel non præſtitero, vel admodum tenuiter.

Hujus autem veſtræ in me humanitatis certius mihi pignus dare non poteſtis, quàm ſi præſentis inſtituti

mei

mei conſilium reſciero vobis non improbari. Dixi modò, & verè dixi, nihil mihi adhuc certi conſtitutum eſſe, in hoc prælegendi officio, quam viam inſiſterem.

Utrúmne primò quod à multis factum video, Epiſtolam aliquam Apoſtolicam analyticè explicarem & ſcholiis illuſtrarem, corollaria inde ad fidem et pietatem utilia breviter deducerem, controverſias emergentes digreſſione facta fuſiùs pertractarem, loca revincendis hæreticis et ſectariis opportuna urgerem et confirmarem, viciſſim quæ ſunt ab iis in rem ſuam pravè detorta nativo ſenſui reſtituerem, utraque ab ipſorum ſophiſmatis et caviliationibus vindicarem?

An potiùs ſecundò hiſtoriam Evangelicam domini noſtri Jeſu Chri-

ſti,

ſti, vel juxta filum narrationis unius alicujus quatuor Evangeliſtarum, vel etiam magis ex omnibus harmonicè contextam præponerem et explicarem; et nodos hiſtoricos aliaſque difficultates, quà ἐκ φαινομένης ἀντιλογίας, quà exrei ſubjectæ qualitate aut circumſtantiis ortas diſſolverem?

An tertiò pari ratione hiſtoriam ſacram Eccleſiaſticam ex Apoſtolorum Actibus & Epiſtolis ſecundùm temporum ordinem diſpoſitam?

Vel etiam quartò integram hiſtoriam Biblicam utriuſque Teſtamenti à mundo condito ad conſtitutam uſque ab Apoſtolis Eccleſiam Chriſtianam perpetuo filio deducerem, & rerum geſtarum exempla ad uſum conſcientiæ & vitæ inſtitutionem, quoad res ferret, accommodarem?

An quintò ex textu aliquo ſcripturæ breviter expoſito, locum communem Theologicum, maximè de re aliquâ fidei controverſâ proponerem methodicè explicandum: ut de Scripturæ perfectione, de ſatisfactione Chriſti, de authoritate Eccleſiæ, de Peccato Originali, de Juſtificatione fidei, de Merito operum, de Purgatorio, Tranſubſtantiatione, & id genus aliis?

An ſextò locum aliquem communem Theologiæ practicæ ſive Moralis pari modo explicarem; & caſus dubios conſcientiæ eò pertinentes ex certis agendi regulis et principiis illuſtrarem et diſſolverem: ut, de Votis, de Juramentis, de ſcandalo, de Rebus Adiaphoris, de libertate Chriſtiana, de Obedientia et Subjectione, de civilibus Contractibus, de Divortiis, de Reſtitutionibus; aliiſque

ad

adDei cultum aut ad fraternæ dilecti-onis et juſtitiæ officia ſpectantibus?

An denique utramque Theologiæ partem (Scholaſticam dico, et Moralem) ſic pariter excolerem, ut neutra ſe meritò conqueri poſſet neglectam penitus aut excluſam; ſed alternis terminis ac viciſſim nunc in controverſiis fidei dirimendis, nunc in conſcientiæ caſibus enucleandis, exercerer?

En vobis indicavi quotquot eſtis Theologiæ ſtudioſi, quæ cum aliqua veſtra utilitate fieri poſſe videbantur, ſingula: veſtrum erit ſtatuere ex his quid fieri velitis. Quà veſtra inclinant ſtudia, hac me comparabo: et quod pleriſque veſtrum gratiſſimum eſſe ſenſero, id univerſis utile judicabo. Sed enim hoc unum interim non poſſum diſſimulare, ad practicam hanc Caſuum

Theologiam ſponte ſuâ et quaſi natali genio multò propenſiorem eſſe animum meum, quàm ad illam rixoſam Controverſarium. Cum itaque mihi nunc aliquid eſſet neceſſariò et ſubitò faciendum, nec qua ſpiraret favoris veſtri aura in hac tanta temporis anguſtia ſatis explorare poſſem: obſecutus ingenio meo, ad Moralem Theologiam inflexi curſum. Cumque cogitarem quam ſit grave Perjurii peccatum Deo pariter & hominibus exoſum; ſimulque animadverterem quot hominum myriades his perturbatiſſimis temporibus tàm nefario crimine ſe implicuerint, dùm aut vobis metu adacti, aut inducti dolo, juramentis ſe obſtrinxerunt variis, et interdum, ſic inter ſe adverſis, ut alterutrum ſine certa perjurii periculo nec ſuſcipi potuerit, nec præſtari: ex-

iſtimavi

iſtimavi non potuiſſe me utiliùs operam collocare, quàm ſi aliquid, quod ad Juramenti et Perjurii rationem pertineret, diſcutiendum ſuſciperem. Atque ex toto hàc materia delegi potiſſimùm eam partem hoc termino explicandam, quæ eſt de Obligatione Juramenti, de Juramenti, inquam, promiſſorii obligatione. Ordiar autem hanc tractationem, Deo volente et auſpice, comite patientiâ veſtrâ die Veneris proximo, horâ conſuetâ. Unicum illud interea à me exorandi eſtis, viri, patres et fratres perdilecti in Chriſto, pro ſumma veſtra humanitate et pietate, Deum Opt. Max. omnis boni fontem et largitorem mecum comprecemini: ut in omnibus meis ſtudiis et conatibus ſic me ſpiritu ſuo regat, verbo dirigat, benedictione proſequatur; ut ea ſola ſentiam,

faciam,

faciam, doceam, cum omni ſobrietate et prudentiâ, quæ ipſius gloriæ, Eccleſiæ Chriſti ædificationi, matris Academiæ honori et ornatui, ſtudioſorum in vera fide et conſcientiæ puritate profectui, meæ denique ipſius et paci internæ et æternæ ſaluti aliquâ ex parte inſerviant; per et propter merita Domini noſtri Jeſu Chriſti, cui cum Patre et Spiritu ſancto Tri-uni Deo, ſit omnis honos, laus et gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

DE
JURAMENTI
OBLIGATIONE.

Prælectio Prima.

NUM. 30. 3.

Vir ſi voverit votum, aut ſi juraverit juramentum, ligando ligamen ſuper animam ſuam, non polluet verbum ſuum, ſecundùm omne quod egreſſum eſt ex ore ſuo, faciet.

SUMMARIUM.

1. *Propoſitio dicendorum.*
2. *Juramenti definitio.*
3. *Juramentum eſt actus religionis.*
4. *In juramento Deus teſtis invocatur.*
5. *Materia juramenti eſt Res dubia.*
6. *Finis juramenti fides.*
7. *Dati Juramenti definitio continet 4. cauſarum genera.*

8. *Juramentum Aſſertorium & Promiſſorium.*
9. *Juramentum Comminatorium.*
10. *Juramentum Execratorium.*
11. *Obligationis definitio & diſtinctio.*
12. *Obligatio ad Culpam & Pœnam.*
13. *Juramentum eſt ſua natura obligatorium.*
14. *Obligationis in Aſſertorio & Promiſſorio diſcrimen.*

SECT. I.

DE qua expeditiùs, & veſtro majori cum fructu dicturum me arbitror, ſi in ipſo ſtatim veſtibulo futuræ tractationis generalem quaſi typum & σκιαγραφίαν vobis ante oculos poſuero. Sic enim & vobis meliùs conſtabit inſtituti mei ratio; & ego certas orationi meæ metas figam: ut aut intra debitos fines uſque ſe contineat; aut ſiquando fortè extra oleas paululum procurrerit, non tamen ita laxè evagetur, quin ut poſſit maturè & citò in ordinem cogi, & ad lineas revocari. Tribus itaque capitibus rem totam abſolvam. Primum, ut qua de re agitur clariùs intelligatur, oſtendam quid ſit *Juramentum* in genere, quid in

ſpecie *Promiſſorium juramentum*, quid item *Obligatio*. Deinde, quoniam de rebus incertis ex certis ſtatuendum eſt, proponam Axiomata quædam, ſive προλήψεις, hoc eſt regulas generales è fonte juris naturalis hauſtas, & communi gentium conſenſu comprobatas; velut *hypotheſes* & futuræ diſquiſitionis κριτήρια: è quibus (ut concluſiones ex principiis, in quibus virtualiter continentur,) deducendæ; & ad quas, ſicut ad Canonem & normam, exigendæ ſunt particularium caſuum deciſiones. His duobus neceſſariò præmiſſis, quorum ex altero lumen accipiant quæ ſunt pòſt dicenda, ex altero robur & firmamentum: tertio demum loco ad dubia illa diſſolvenda deveniam, quæ aut nodum aliquem vindice dignum in ſe continere, aut piorum hominum mentibus & conſcientiis ſcrupulum injicere poſſe videbuntur. Quæ quum ſit totius negotii præcipua pars, eaque longè diffuſiſſima; conabor univerſam illam caſuum varietatem in certas claſſes redigere; idque ſecundùm quatuor Cauſarum genera, quod ad *Obligationis Vinculum* attinet: rejectis in calcem operis, tum quæ ad *vinculi* illius ὁποιανοῦν *ſolutionem* ſpectant, tum ſi quod aliud aut fuiſſe à me debito loco prætermiſſum deprehendero, aut aliàs ad vitæ conſcientiæque inſtitutionem poſſe utiliter attexi judicavero.

Sect. II.

Exhibito hunc in modum ὡς ἐν τύπῳ totius futuræ tractationis diagrammate, rem ipſam nunc tandem aggredior. Ubi primò explicandum occurrit, *quid ſit Juramentum.* De voce nulli litem moveo, ſeu quis *Juſjurandum* malit vocari, ſive alia quacunque appellatione. Neque vero opus eſt, ut hac in re vocis alicujus Latinæ, Græcæ, aut Hebrææ vim & originem, vel etiam ὁμωνυμίαν, συνωνυμίαν aut παρωνυμίαν operoſiùs exequar. Effecit enim jurandi paſſim cacoethes, & rei ſanctiſſimæ his tàm profanis moribus nimiùm familiaris abuſus, ut *Quid ſit Nominis* nemini, ne pueru`is quidem, poſſit eſſe ignoratum. Rei ipſius definitionem variè (ut fit) authores expreſſere, pro ſuo quiſque ingenio. Breviſſima eſt illa Ciceronis: *Eſt*, inquit, *Juſjurandum affirmatio religioſa.* Quo magis, ut illud obiter dicam, præcoces hujus ævi adoleſcentulos, neſcio quo præjudicii errore, ſed magno ſuo cum damno, Ciceronem ut nimiæ prolixitatis ſcriptorem defugere, & miror & indignor. Sed redeo. Pleniorem Juramenti definitionem ſiquis deſideret, hæc eſto : Juramentum eſt: *actus religioſus, in quo ad confirmandam rem dubiam Deus teſtis invocatur.* Hanc definitionem

Cic. lib. 3. Offic.

finitionem membratim per partes explico.

SECT. III.

Dixi primò, quòd ſit *Actus religioſus*. Actus hîc ponitur loco generis. Quamvis enim Juramentum ſit propriè in Prædicamento *Relationis*: quia tamen reſpectus ille relativus qui in Juramento eſt, fundatur in *actione* jurantis, idcirco non incommodè per talem actum definitur: ſiquidem in definiendis Relativis plerunque adhibetur Generis loco aut *Materia*, aut *fundamentum* illius Relationis. Quòd autem ſit actus *Religioſus*: conſtat primò ex authoritate Scripturæ, *Deut.* 6. 13. ubi Moſes ita populum alloquitur, *Dominum Deum tuum timebis, & ipſi ſervies, & per nomen ejus jurabis.* Ex quo loco concludunt uno ore Scholaſtici Juramentum eſſe actum [a] *cultus* (ut illi vocant) *Latriæ*, i.e. cultus ſacri ſoli Deo debiti. Conſtat ſecundò, ex conſenſu omnium populorum: apud quos, etſi unius naturæ lumine ducerentur, ſanctiſſima ſemper eſt habita Juramenti religio; uſque adeo ut ipſa *Sanctitatis, Religionis*, aliaque his cognata vocabula apud rerum Gentilium ſcriptores vix ulla alia in re frequentiùs uſurpata occurrant, quam in hac materia Juramentorum: & quum plurima ipſis alia ſacra haberentur,

[a] *a* V. Aquin. 2.2.qu.89. 4.

Iuri-

Juri-jurando tamen ſoli, non alia de cauſa quàm quòd inter tot ſacra ſacerrimum quodammodo eſſet, peculiari quodam jure *Sacramenti* nomen remanſit. Unde id nomen effluxit poſtea in Eccleſiam, nempe ob ſimilitudinem aliquam cum [b] militari Romanorum ſacramento, ad alia tamen quædam ſignificanda. Quin & Gallis hodie ipſum etiam Juramentum, ex inclinato ad ſuæ linguæ formam Latino nomine, pro Sacramento *un Serement* appellatur. Conſtat *tertiò* ex evidentiſſima ratione: quia Juramentum tendit in honorem Dei; per agnitionem Veritatis, Scientiæ, Juſtitiæ, & Potentiæ divinæ. Etſi enim Juramentum falſum, vel leviter, temerè, aliaſve indebitè ſuſceptum, prodit quidem *ex parte jurantis* irreverentiam quandam vel potius contemptum Dei, & nimis ſapit Atheiſmum: ipſe tamen jurandi actus *ex natura ſua* divini nominis reverentiam includit. Quum enim omne Juramentum adhibeatur ad id confirmandum quod a jurante dicitur, & fieri debeat omnis confirmatio per aliquod certius & majoris authoritatis, (ἄνθρωποι μὲν γὰρ κατὰ μείζονος ὀμνύουσι Heb. 6. *Homines per majorem jurant:*) qui jurat ipſo facto agnoſcit Deum ſe ſuperiorem, ſummæ authoritatis teſtem, infallibilis veritatis, καρδιογνώστην, omniſque perjurii ac falſitatis juſtiſſimum

[b] ὅρκος στρατιωτικός. Dion. Halicar. li. 6. *Primum Militiæ vinculum eſt religio.* Sen. Epiſt. 95.

&

& potentiſſimum vindicem. Eſt ergo Juramentum Actus Religioſus.

SECT. IV.

Dixi ſecundo, *In quo Deus teſtis invocatur.* Ubi ſunt tria: *Deum* adhiberi & ut *teſtem*, idque per modum *invocationis*.[c] Deus imprimis in omni Juramento advocatur. Quantumvis enim & Ethnicis, & Judæis, & Chriſtianis ſolenne olim fuerit, aut per creaturas jurare, aut ſaltem inter jurandum tacito Dei nomine creaturas ſolùm nominare, ut infinitis teſtimoniis è ſcriptura ſacra & aliunde petitis, ſi id opus eſſet, probari poſſet; (quorum utrumque, an & quatenus fieri liceat, diſſerere non eſt præſentis inſtituti:) in omni tamen Juramento, quod quidem eſt propriè & formaliter Juramentum, aut explicitè, aut ſaltem implicitè Dei teſtimonium adhibetur. Nam & qui per Idola jurat, quæ revera [d] *nihil* ſunt, & [e] *non Deus*, jurat per ea quæ putat eſſe Deos: & qui per aliquam creaturam jurat, id facit aliquo modo in ordine & relatione ad Deum; qui creaturam teſtem advocat tanquam aliquid Dei, in quo ſc. refulget Dei veritas, bonitas & potentia, & quo ſe tum agnoſcit per dei miſericordiam frui, tum nollet per Dei juſtitiam privari.

[c] πίστωσις ἐμμάρτυρος θεῷ Nazianz. in de fin. *Juramentum domini*. Exo. 22. 11.

[d] 1 Cor. 8. 4.

[e] Jerem. 5. 9.

Verbi gratia : ſi quis juret *per vitam, per animam, per caput, per ſalutem ſuam*, &c. perinde eſt ac ſi diceret, [f] Per illum Deum cui vitam, animam, caput debeo ; a quo ſalutem expecto, &c. Et per hanc particulam diſtinguitur Juramentum à nuda aſſertione vel promiſſione ; quæ ambæ fiunt hominibus ſine aliqua nominis divini aut expreſſa aut tacita interventione. Adhibetur autem Deus *ut teſtis*: & per hoc diſtinguitur Juramentum a Voto. In Voto enim tranſigitur cum Deo ipſo, ut cum Parte ; cui vota immediatè nuncupantur : aſt in Juramento tranſigitur cum Homine ; Deus autem adducitur, non ut *Pars*, ſed ut *Teſtis*. Dixi autem in definitione Deum *Teſtem* ἁπλῶς & præciſè, non autem Judicem aut Vindicem, quod tamen eſt a nonnullis additum : verè quidem, ſed fortaſſis non neceſſariò ; & abeſſe debet a definitione omne ſuperfluum. Fateor utrumque facere eum qui jurat; *viz.* Deum & *teſtem* adducere veritatis ejus quod dicitur, & *vindicem* falſitatis: ſed illud primariò & per ſe, hoc ſecundariò & ex conſequenti. Nam ut Deus atteſtetur veritati, pertinet per ſe ad naturam teſtimonii : ſed ut puniat falſitatem, non tàm ad naturam ſpectat teſtimonii, quàm ad effectum. Sed nec ſatis eſt ad Juramenti rationem, ut Deus teſtis adducatur,

[f] *Qui per Salutem ſuam jurat, per Deum jurare videtur: reſpectu enim divini numinis ita jurat.* Ulpian. l. 33. ff. de jurejur.

tur, niſi & *invocetur*. Poteſt enim Deus ut teſtis adhiberi, idque ad rei dubiæ confirmationem etiam ſine Juramento. Ut ſi ad confirmandam hanc theſin, non eſſe imagines adorandas,adducerem aliquot Scripturæ loca : proculdubio hoc eſſet adducere Dei teſtimonium ad confirmationem rei dubiæ ; & tamen proculdubio hoc non eſſet Juramentum. Eſt enim longè aliud *citare Deum teſtem*, reſpectu teſtimonii jam olim exhibiti, quod citra invocationem fieri poteſt : aliud *invocare Deum teſtem*, reſpectu teſtimonii jam nunc exhibendi, in quo Juramenti quaſi formalis ratio conſiſtit.

Sect. V.

Dixi tertiò, & eſt ultimum definitionis membrum, invocari Deum teſtem ad hoc *ut confirmetur res dubia*. Quibus in verbis continetur Juramenti tum *Finis*, tum *Materia* ſive *Objectum*. Juramenti Materia circa quam, ſive Objectum eſt Res dubia : hoc eſt, cujus certitudo ita pendet ex fide dicentis, ut non poſſit ulla alia ratione commodè inveſtigari. μαρτυρία θεοῦ περὶ πράγματος ἀμφισβητουμένου, inquit Philo. Unde primò Scibilia, qualia ſunt *res Univerſales*, quæ certæ ſunt ſemper ſibique ſimiles, nec poſſunt aliter ſe habere ; ſecundò *res*

particulares quæ nituntur ſenſuum teſtimonio, aut ſunt ita indubiè certa ex monumentis hiſtoriarum. traditione univerſali, aut alio publico & ab omni falſi ſuſpicione immuni teſtimonio, ut apud eos qui ſunt ſanæ mentis nullus poſſit eſſe dubitandi locus; non ſunt idonea Juramenti materia. Quàm enim ridiculum foret, & à ſobria ratione alienum, ſiquis juramento confirmare velit Triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis, aut Virtutem eſſe propter ſe expetendam, aut Ariſtotelem fuiſſe Philoſophum, vel Ciceronem oratorem? Aut ſi adoleſcens diſputans in ſcholis, cui propoſitio negata incumberet probanda, deſtitutus argumento, [a] juraret eam eſſe veram? *Res* ergo *particulares*, ut ſunt facta ſingularium hominum cum ſuis circumſtantiis, quæ propter varios caſus & contingentias quibus ſunt obnoxiæ, ita ſunt mutabiles & dubiæ, ut de his nulla poſſit haberi certitudo [b] *per demonſtrationem*, aut alia niſi quæ pendet ex fide humana: ſunt eæ, quibus confirmandis propriè inſervit Juramentum. Quod innuit Apoſtolus *Heb. 6.* per illud πάσης ἀντιλογίας Quaſi diceret, Ibi juri-jurando locus eſt, ubi *contradicendi* finis nullus eſt; uno, puta Accuſatore, affirmante; altero, puta Reo, negante: niſi interpoſito juramento altera parte contradictionis confirmata, ceſ-

a *Deriſibile eſſe ſi quis in diſputatione alicujus ſcientiæ, vellet propoſitum per juramentum probari. Aquin.* 2.2. *qu.* 89.1.

b φάσις ἀναπόδεικτος. *Ariſtot.* 2. Rhet

hujus

ſaret pars altera, & ſic tota lis terminaretur.

Sect. VI.

Et hæc *Confirmatio*, (βεβαίωσιν vocat Apoſtolus [c] loco jam dicto,) eſt ipſiſſimus Juramenti Finis. Nam cum res particulares incertæ eſſent & dubiæ ob earum contingentiam, nec poſſent probari niſi per teſtes, eſſet autem humanum omne teſtimonium valde infirmum & fallibile, ex duplici maximè defectu; *Scientiæ* ſc. (multa enim nos latent,) & *Conſcientiæ* (cum ſit [d] *Omnis homo mendax*;) & tamen expediret hominibus, ut de rebus inter ipſos controverſis & mutuò agitatis haberetur aliqua certitudo; quâ ſine nulla eſſet inter homines fides aut juſtitia, quæ ſunt firmiſſima vincula humanæ ſocietatis: neceſſe fuit recurrere ad teſtimonium Dei, qui nec fallere poteſt nec falli. Sicque receptum eſt apud omnes gentes, ex inſtituto Dei vi juris naturalis, velut huic malo congruum [e] *remedium* Juramentum. Omnium judicio μεγίστη παρ' ἀνθρώποις πίστις, inquit Diodorus Siculus; & Dionyſius Halicarnaſſeus τελευταῖα πίστις: & utroque elegantiùs major utroque Apoſtolus πάσης ἀντιλογίας πέρας Heb. 6. Huc ubi ventum eſt, *Ne plus ultra*: ſiſtat ſe oportet omnis humana diſceptatio & contradictio. Non quòd omne quod juramento

c Heb. 6.16

d Rom. 3.4

e *Maximum remedium expediendarum litium.* l. 1. ff. de jurejur. *Maximum dirimendarum cauſarum remedium.* l. 3. *Sect.* 8. *Cod.* de jurejur.

mento confirmatur ſit ſimpliciter certum (tum enim nulla eſſent perjuria, quorum heu nimium plena ſunt omnia:) Sed quòd in hac mortalium conditione (ubi perutile viſum eſt divinæ ſapientiæ humanum genus in multa rerum caligine & incertitudine verſari quò magis ſupernis rebus quæ certiores ſunt animum adjicerent.) nulla poteſt eſſe major fides humana, quàm quæ Juramento per invocationem divini nominis, quaſi de cælo atteſtata & confirmata eſt.

SECT. VII.

In hac juramenti definitione ita ut audiviſtis evolutâ, continentur aliquo modo *omnes Juramenti Cauſæ.* Primum illud membrum, quo dicitur eſſe *Actus Religioſus*, ejus nimirum qui jurat, neceſſario includit Agentis, hoc eſt Jurantis, Voluntatem (cum ſit omnis homo agens liberum, & actus humanus omnis Voluntarius) ut cauſam *Efficientem* primariam. Secundum Membrum exprimit *Formale* Iuramenti, quod eſt divini nominis atteſtatio, ſive *Dei ut teſtis Invocatio.* Tertium membrum reliquam utramque cauſam complectitur: Materiam ſc. & Finem. Eſt enim propria Iuramenti *Materia circa quam* verſatur *Res dubia*; cujus ſc. ex nudo dicentis teſtimonio apud eum

quicum

quicum agitur non eſt ſatis firma fides: & proprius Iuramenti *Finis*, ut ex invocato Dei teſtimonio res dubia habeat eam *certitudinem*, quâ circa res humanas contingentes nulla poteſt eſſe major. Hoc eo dixi, Auditores, quò excuſatior apud vos eſſet hæc mea in explicanda Iuramenti definitione prolixitas. Siquidem ubi ad caſus dubios ſtatuminandos Deo volente pervenero, quod me facturum pollicitus ſum per reſpectum ad *quatuor cauſarum genera*: tum demum vos omnes non dubito facilè perſpecturos, quàm ſtudioſis utile fuerit, quàm inſtituto meo conducibile, iſta quæ ſunt à me de Iuramenti natura paulò explicatiùs dicta, præcognita habuiſſe.

SECT. VIII.

Sed de Iuramento in genere hactenus: explicandum proximè, ſed paucioribus, quid in ſpecie ſit *Iuramentum Promiſſorium*. Variæ extant apud Theologos & Iureconſultos, pro diverſo reſpectu, Iuramentorum ſeu diviſiones, ſeu diſtinctiones. Dividitur aliàs in Iudiciale, & Extrajudiciale: aliàs in Publicum, & privatum: in ſimplex, & Solenne: in Nudum, & Execratorium: in Abſolutum, & conditionale; & aliàs aliter. Sed nobiliſſima omnium, nec ulli eorum

qui de Juramentis ſcripſere (quod ſci- am) prætermiſſa , ea eſt qua diſtin- guitur in *Aſſertorium* & *Promiſſorium*. Quum enim in omni Iuramento, ut ante di- ctum eſt, aſſumatur à jurante nomen Dei per modum invocationis in teſtimonium rei alicujus dubiæ : advertendum eſt id poſſe contingere tribus modis. Poteſt enim res aliqua in dubium vocari, vel *de præterito*, I- tàne fuerit, vel non fuerit : ut vidiſtine heri Caium in foro, vel non vidiſti? Vel de *præ- ſenti*, Itàne ſit, vel non ſit : ut, Habeſne pe- cunias quas apud te depoſui, vel non habes? Vel denique *de futuro*, Itàne futurum ſit, vel non : ut Dabiſne mihi cras mutuo centum vel non dabis? Quoties ergo adhibito Iu- ramento Deus advocatur in teſtimonium rei præteritæ, vel præſentis, dici ſolet ejuſmodi *Juramentum Aſſertorium* : quia jurans, ſine ulla in futurum ſponſione, aſſerit tantùm rem ita eſſe vel fuiſſe ſicut ipſe tunc jurat. Quòd ſi Deus interpoſito juramento invo- cetur in teſtimonium rei futuræ, dicitur id *Juramentum Promiſſorium*: quia jurans pol- licetur ſe aliquid in poſterum facturum vel non facturum. Aſſertorii uſus præcipuus eſt in judiciis, ad lites terminandas maximè in Quæſtione facti : Promiſſorii exiguus u- ſus eſt in judiciis ; ſed in Promiſſis, pactio- nibus & contractibus plurimus. Extant

ſacr

hujus generis juramenti multa in hiſtoria ſacra, & alibi paſſim, exempla. Iurat [f] piè *Abrahæ ſervus*, ſe Domini mandata in aſſumenda herili filio uxore fideliter obſervaturum. Iurant, ſed incautè [g] *Joſue* & viri Principes populi Iſraelitici fœdus cum Gabaonitis. Iuravit [h] *Rex Herodes*, ſed perquàm temerè, filiæ Herodiadis daturum ſe quicquid poſtularet.

[f] Gen. 24. 9.
[g] Joſ. 9. 15.
[h] Mat. 14. 7.

Sect IX.

Advertendum eſt ulterius, ſub Iuramenti Promiſſorii appellatione comprehendi & *Comminatorium*: quale fuit illud [i] Davidis de perdendo Nabale temerarium Iuramentum; & impium illud quorundam [k] *Iudeorum* Zelotarum, quo ſe devoverunt nihil guſtaturos, donec occidiſſent Paulum. Hæc, & alia id genus, non ſunt propriè *Promiſſiones*; quæ vox potiùs rem alteri gratam ſignificare videtur: ſed per Synecdochen quandam cum Catachreſi conjunctam, (cùm aliàs familiarē apud bonos authores, tùm præſertim in his dictionibus quæ futurum aliquod ſpectant, ut *Sperare* pro *Timere*, & ſimilibus,) extendi poteſt Metalepticè *Promiſſionis* nomen & ad *Comminationes*. Ita Dei juramentum illud, quo [l] *juravit in ira ſua*, Iſraelitas qui ipſum variis provo-

[i] 1 Sam. 25 22.
[k] Act. 23. 12.
[l] Pſal. 95. ult.

provocationibus tentaverant in eremo no
ingreſſuros in requiem ſuam, non minù
promiſſorium dici poteſt & ſolet, (etſi mi
[m] Deut. 1.8 nùs proprie,) quàm illud ejuſdem quo [m] *ju
ravit patribus eorum* ſe daturum eis terran
Chananeorum in hæreditatem.

Sect. X.

Neque verò, quod ad Iuramenti Promiſ ſorii rationem aut effectum attinet, quicqu omninò intereſt *nudè* proferatur Iuramen tum, an *cum adjecta execratione*. Etſi enin ſint è Scholaſticorum grege, quibus videtu Iuramentum illud, quod fit per *ſimplice conteſtationem*, ſpecie differre ab eo quod f per *adjunctam inſuper execrationem*; ea ra tione adducti, quòd in illo Deus advoca tur ſolùm *ut Teſtis*; in hoc etiam *ut Judex* tamen ſi rem attentiùs conſideremus, ex an te dictis facile conſtat utrumvis fiat, pe inde eſſe. Omne enim Iuramentum, qu cunque modo prolatum, ſive *nudè* ſive *ex cratoriè*, aut expreſſè, aut ſaltem implicit Deum & *ut Teſtem* invocat, & *ut Judicen* ſed ut *teſtem*, primario & per ſe; ut *Jud cem*, ſecundario & conſequenter: & e ea forma Iuramenti explicatiſſima, cum e plicitè & Deus adducitur teſtis, & execr tio vel imprecatio attexitur: ut ſiquis

jurare

juraret, *Deum teſtor qui me perdat ni fecero*, me hoc vel illud facturum. Sed plerunque fit, ut omiſſa nunc hac, nunc illa parte, contractiùs juretur: ut ex illis exemplis ſacræ Scripturæ, in quibus Deus pro more humano jurans inducitur, ſatis manifeſtum eſt. Ubi Deum jurantem reperire eſt, modò per implicem atteſtationem ſine ulla execratione; qualia ſunt illa, [l] *Vivo ego dicit dominus*, [m] *Per memetipſum juravi*, [n] *per ſanctitatem meam*, &c. modò ſine aliqua expreſſa atteſtatione per ſolam execrationem, ſed ut illam (ob honorem & *reverentiam* tantæ majeſtatis, atque etiam pro more hominum verba *mali ominis* per apoſiopeſin ferè reticentium,) ellipticè & diminutè enunciatam, in particulis אם & אם־לא involutam & ſubauditam; ut in illo Pſalmi, אם יבאון [p] *Juravi in ira mea, Si introibunt in requiem meam*. Illud interim videtur eſſe certum, omne juramentum promiſſorium, quacunque forma concipiatur, explicatiore vel contractiore, modò ſit *Juramentum* & non mera *Aſſeveratio* vel *Obteſtatio*, utramque virtualiter continere; Atteſtationem ſc. & Execrationem. Nam in Juramento

C &

[l] Ezek 14. 16. 18. &c.
[m] Gen. 22. 16
[n] Pſ. 89. 35.
[o] *μὰ τὸν. Ariſtoph. in Ran. 5. 2 Vbi ſcholiaſtes* ἐλλειπτικῶς ὀμνύει, καὶ οὕτως ἔθος ἐστὶ τοῖς ἀρχαίοις, ἐνίοτε μὴ προστιθέναι τὸν θεὸν εὐλαβείας χάριν. εἰώθασι δὲ τοῖς τοιούτοις ὅρκοις χρῆσθαι ἐπιφημιζόμενοι. Et *malè ominatis parcite verbis*. Horat. 3. carm. 14. *Hinc formulæ*, Εὐφημεῖτε, *Bona verba, &c.*
[p] Pſ. 95. ult.

& *Execratio* ſupponit atteſtationem ut quid ſibi natura prius: & *Atteſtatio* ſubinfert Execrationem, ut ſuum neceſſarium conſequens. Scitum eſt illud, Plutarchi [q] πᾶς ὅρκ☉ εἰς κατάραν τελευτᾷ τῆς ἐπιορκίας. Et hæc de Juramenti Promiſſorii natura ſufficiant.

[q] *Plutarch. in Roman. quæſt.* 44.

SECT. XI.

Reliquum eſt, ut de *Obligationis* etiam natura & vi aliquid ultimo demum loco attexam. De Obligationibus multa & ſatis prolixè Juriſconſulti: Definiunt autem illi Obligationem, quòd ſit *vinculum juris, quo quis aſtringitur ad ſolvendum id quod debet.* Quæ definitio non minus commoda erit iis rebus explicandis quæ pertinent ad forum internum Conſcientiæ, quàm illis quæ verſantur in foro externo Eccleſiæ aut Reipublicæ: ſi Juris vocabulum non contrahatur ad *Jus humanum* poſitivum ſed ita extendatur, ut univerſum etiam *Jus divinum* & naturale complectatur. Quum autem, ut ex ipſa illa definitione colligitur, vinculum omne obligatorium ex aliquo jure originem ducat: quemadmodum duplex eſt *Jus*, alterum divinum

vinum & naturale, civile & humanum alterum; ita duplex eſt *vinculum* ſive *obligatio* inde conſurgens. *Vinculum* ſc. *Naturale*, quod obligat naturaliter & in foro interno, ex vi legis divinæ: & *Vinculum Civile*, quod obligat civiliter & in foro interno, ex vi legis humanæ. Illud nonnulli *Æquitatis obligationem* vocant; hoc *obligationem Juſtitiæ*. Sive id illi commodè loquantur, ſive incommodè, non diſputo: nam ubi convenit de re, quid opus eſt de verbis contendere? Sed quod iidem illi tertium addunt Obligationis genus, quod ſit ex utroque priore mixtum: id certe aut parum commodè faciunt, aut ſaltem minùs neceſſariò. Nam ſi quis ad idem officium præſtandum, (ut exempli gratia ad alendum parentes in ſenectute) & lege naturali, & lege civili teneretur: non hoc eſſet nova Obligationis ſpecies ex utraque miſta, ſed potius *duæ obligationes*; conjunctæ quidem *Subjecto* ſimul & *Objecto*, (*Subjecto*, in quantum obligant eandem perſonam; & *Objecto*, in quantum obligant ad idem officium) natura tamen & origine diſtincta. Ratio manifeſta. Plures enim res non poſſunt producere ex miſtione

 ſui

ſui novam ſpeciem, niſi cum aliqua ſui immutatione reali. Unde [r] Ariſtoteles *miſtionem* definit *miſcibilium alteratorum unionem.* Oportet enim eſſe in omni miſtione alterationem; & omnis alteratio eſt mutatio realis: ut patet in generatione miſti ex quatuor elementis, non integris, ſed refractis & alteratis. Aſt ubi accedit priori obligationi obligatio nova, ut in præſenti negotio civilis naturali, nulla fit realis mutatio utriuſve: ſed prior illa obligatio manet in eodem omnino ſtatu in quo fuit ante acceſſionem novæ poſterioris. Sed nolo his ſubtilitatibus diutiùs immorari. *Obligationem* in hac juramenti materia *Naturalem* ſive *Moralem* vel ſolùm vel præcipuè intelligimus: Juriſconſultis illam alteram *Civilem* relinquimus.

[r] *De gen. & corr.* 1. *tex. ult.*

Sect. XII.

Præter illam Obligationis diſtinctionem ex *Origine* natam, per reſpectum ad *Jus* unde oritur obligatio: eſt & alia ab *Objecto* ſumpta, per reſpectum ſc. ad *Debitum* ſolvendum, quò tendit & in quod fertur Obligatio. Duplex autem

eſt Debitum. *Debitum Officii*, quod quis ex præcepto juris tenetur facere : & *Debitum Supplicii*, quod quis ex ſanctione juris tenetur pati, ſi officium ſuum neglexerit. Priori ſenſu dicimus mutua charitatis officia eſſe debita, quia lex Dei illa præcipit, juxta illud Rom.13. [s]*Nihil cuiquam debete, niſi ut diligatis invicem.* Poſteriori ſenſu dicimus Peccata eſſe debita, ut in oratione Dominica, [t]*Dimitte nobis debita noſtra :* & mortem æternam eſſe debitam, juxta illud Rom.6. [u]*Stipendium peccati mors.* Obſervandum tamen debitum poſterius contrahi ex inſoluto priori : ita ut ſiquis debitum officii plenariè diſſolveret, faciendo id quod lex imperat, non teneretur aliquo *debito ſupplicii* ad patiendum id quod lex minatur. Reſpondet duplici huic *Debito* duplex item *Obligatio*, ejuſdem planè denominationis : Obligatio ſc. *ad officium* faciendum, & Obligatio *ad ſupplicium* perferendum ; vel quod communiter dicitur & eodem recidit, Obligatio *ad Culpam*, & Obligatio *ad Pœnam.* Ita tamen ut illa ſit prior & potior, ſicut naturâ ſuâ, ſic & intentione Juris. Tyrannidis enim eſt, non juris, pœnam intendere aliter quàm

[s] Rom. 13. 8.
[t] Mat. 6. 12.
[u] Ro. 6. 23.

in ordine ad culpam: & verum eſt illud Apoſtoli dictum etiam in hoc ſenſu, etſi fortaſſis alio rectiùs intelligendum,
[x] 1 Tim. 1. 9. [x] *Lex juſto non eſt poſita.* Intendit ergo Lex primariò, directè, per ſe, & ἁπλῶς, obligare ad officium & obedientiam: ad ſupplicium autem & pœnam non obligat niſi ſecundariò, indirectè, conſequenter, & ex hypotheſi; ſuppoſito ſc. officii aut contemptu aut neglectu. Utramque hanc obligationem conjunxiſſe videtur Apoſtolus, *Rom.* 13. ubi agit de ſubjectione Supremæ poteſtati debita:
[y] Rom. 13. 5. [y] *Neceſſe eſt*, inquit, *ſubjici, non ſolùm propter iram, ſed & propter conſcientiam.* E quibus verbis tria colligo ad præſens inſtitutum pertinentia. Primum, duplici vinculo poſſe nos obligari ad idem præſtandum; vinculo officii, & vinculo ſupplicii: hoc enim volunt illa, διὰ τὴν συνείδησιν, & διὰ τὴν ὀργήν. *Alterum*, priorem & potiorem apud omnes pios eſſe debere officii conſcientiam, quàm ſupplicii metum. *Tertium*, ex debito officii præciſè exurgere obligationem conſcientiæ. Unde etiam manifeſtum eſt, nos, cum *de Juramenti obligatione* loquimur, quatenus conſcientiæ res eſt, Obligationem illam intelligere primariò & potiſſimum

tiſſimùm, qua tenemur officium præſtare; non eam, quâ tenemur pœnam perjurio debitam ſuſtinere.

SECT. XIII.

Poſitis duabus his Obligationum diſtinctionibus, illud porro ſciendum eſt, Juramentum omne ex ſua natura eſſe obligatorium. Ita ut ſi quis juret, non intendens ſe obligare, imò etiamſi juraret intendens ſe non obligare, nihilominus tamen ſuſcipiendo juramentũ ipſo facto obligetur: ut poſthac ſuo loco (ſi Deo volente eò pervenero) pleniùs oſtendam. Rectè Cicero, *Nullum vinculum ad aſtringendam fidem majores noſtri jurejurando arctius eſſe voluerunt.* *Cic. 3 offic.* Sed quid dilucidius hanc in rem dici potuit, quàm quod eſt à Moſe dictum in ipſo textu? *Cùm vir voverit votum, vel juraverit juramentum,* לאסר אסר על נפשו, *ligando ligamen ſuper animam ſuam.* Ubi geminatio illa ex Hebræorum idiotiſmo plurimam habet emphaſin, & auget ſignificationẽ vocis. Ut *multiplicans multiplicabo, & benedicens benedicam,* id eſt, valde multiplicabo, valde benedicam, &c. Gen. 22 16. Sic *ligando ligamen,* id eſt valde ligando. Quaſi diceret, Etſi promiſſio vel nuda obliget conſcientiam, additâ etiam

aſſeveratione aut obteſtatione, fortiùs adhuc obliget: omnium tamen fortiſſimè obligat *votũ*, quod ipſi Deo nuncupatur, & *Juramentum* quod homini ſed Deo tamen teſte præſtatur. Obligat ergo omne Juramentũ conſcientiam; tam *Aſſertorium*, *quàm Promiſſorium*. De Promiſſorio, quandoquidem tempus futurum reſpicit, nulli poteſt eſſe dubium: ſed de Aſſertorio fortaſſis non ſine ratione dubitari poſſet ex eo, quòd omnis Obligatio eſt ad aliquod futurum; dictum autem ſit prius Aſſertorii juramenti à Promiſſorio diſcrimen in hoc conſiſtere, quòd illud rem præſentem vel præteritam reſpiceret, hoc futuram. Sed facilis eſt ſolutio. Nimirum juramenti quâ tale Obligatio non cadit primariò *ſuper Objectum*, ſive Materiam juramenti; ſic enim Aſſertorium juramentum, cujus objectum eſt res præterita aut præſens, non poſſet obligationem de futuro inducere: ſed obligatio cadit immediatè & directè *ſuper Subjectum*, hoc eſt conſcientiam jurantis, qui in utraque Juramenti ſpecie tenetur ad aliquod officium de futuro præſtandum.

SECT.

Scet. XIIII.

Quod ut manifeſtius fiat, ſimúlque liquidò conſtet, (quod explicandum ſuſcepi) quæ ſit juramenti promiſſorii obligatio: oſtendam ut potero utrique Juramenti ſpeciei quid ſit commune, quantùm ad obligationis effectum; & quid ſit Promiſſorio juramento peculiare. Concedendum autem eſt imprimis, quod eſt ex ſe ita evidens, ut ejus contradictorium manifeſtam implicet contradictionem, Obligationem omnem ad officium reſpicere officium *de futuro* præſtandum; hoc eſt, aliquanto ſaltem tempore, etſi fortaſſis minutiſſimo, poſt contractam obligationem. Neque eſt obſervatu difficile, rem attentiùs paulò conſideranti, hoc in omni Juramento tàm Aſſertorio quàm Promiſſorio contingere. Obligat enim ſe quiſquis jurat ipſo facto πρὸς τὸ ἀληθεύειν, hoc eſt ad manifeſtandam veritatem in eo quod dicturus eſt, ſive illud ſit de re præterita aut præſenti in Aſſertorio, ſive de re futura in Promiſſorio Juramento. Et eſt iſta obligatio hactenus utrique ſpeciei pariter communis: ita ut in utravis ſi

juran-

jurantis verba animo non congruant, violati officii *culpæ* reus ſit, & inde per neceſſariam conſequentiam etiam & pœnæ. Sed in juramento Promiſſorio, præter hanc obligationem quæ cadit *ſuper conſcientiam jurantis*, & eſt ipſi cum Aſſertorio communis, quatenus eſt *Juramentum*; eſt & alia ulterior obligatio, ipſi propria & peculiaris quatenus *Promiſſorium* eſt, quæ cadit *ſuper Materiam Juramenti*; Cujus virtute tenetur promiſſoriè jurans, non ſolùm *intendere* de præſenti id facere quod juravit, quod eſt τὸ ἀληθεύειν. ut ſc. *verba animo congruant*: ſed etiam *conari* de futuro (quantum in ipſo eſt) id implere quod juravit, ut *facta verbis congruant*. Hoc eſt, non modò obligat ſe *ad id ſolum promittendum* quod revera intendit: ſed etiam ultra obligat ſe *ad id omne faciendum* quod jurando promiſit. Quod vel ipſa verba Moſis in hoc verſu clare oſtendunt: *Vir*, inquit, *qui juraverit juramentum ligando ligamen ſuper animam ſuam, ſecundùm omne quod egreſſum eſt ex ore ſuo faciet.* Atque ita quàm debui plenè, & quàm potui dilucidè, expoſui vobis ſenſum meum de primo capite hujus tractationis; Quid

Juramentum,

[J]uramentum, Quid promiſſorium, & [Q]uid Obligatio. Pergam reliqua, quo [o]rdine propoſui, proxima prælectione (Deo volente) perſequi.

Prælectio Secunda.

Summarium.

[1]. *Præmonitio de Stylo.*
[2]. Hypoth. 1. *Juramentum decet ante omnia ſimplicitas.*
[3]. *Repugnat Simplicitati dolus malus, ſive ſimulatio.*
[4], 5, 6, 7. *Simulatione non vitatur perjurium.*
[8]. Hypoth. 2. *Juramentum eſt ſtricti juris.*
[9]. *Juramentum non nimis laxè interpretandum.*
10. *In juramento conditiones communiter ſubintelligendæ.*
11. Hypoth. 3. *Juramentum non tollit Obligationem priorem.*
12. Hypoth. 4. *Rei impoſſibilis nulla Obligatio.*

13. Hypoth.

13. Hypoth. 5. *Rei illicitæ nulla Obligatio.*
14. *Juramenti illiciti, & juramenti de re illicita diſcrimen.*

Sect. I.

EXpoſito ſuperiore lectione quid *Juramentum* in genere, quid in ſpecie *promiſſorium Juramentum*, & quid *Obligatio*: pergendum nunc porrò ad proponendum, quod proximè pollicitus ſum, quaſdam προλήψεις ſive *Hypotheſes* inſtituto noſtro accommodas, velut fundamenta, aut (ſi malitis) Canones & κριτήρια totius futuræ diſquiſitionis: è quibus ſc. petendæ ſunt, & ad quas exigendæ, plerorumque dubiorum determinationes. Sed unum vos interim, antequam id faciam, non jam exoratum eo, (quod facerem ſi aut ſuſpecta mihi eſſet veſtra humanitas, aut res ipſa non eſt multò juſtiſſima:) ſed præmonitos tantùm velim; mihi conſtitutum eſſe, dum reperiam quod rei de qua agitur utcunque ſignificandæ ſufficiat, de verbis non ultrà laborare, multò minùs de ſermonis puritate, nedum elegantia ſollicitum eſſe. Curent iſta ſcilicet, quibus vacat, & cordi eſt, negotium faceſſere

eſſere ſibi non neceſſarium. Repetere ſoleo cum amicis non aliquo *riſúq; jocóque*, quantum ſudârit, ut tandem ineptiret magis, vir aliàs ſanè non inerudi-tus, *Paulus Corteſius*: Qui dum, poſt Thomam & Scotum & complures alios meditatur in quatuor libros Sententiarum commentarios, pertæſus ſc. voces in Scholis receptas ut minùs Ciceroninas, pro Eccleſia (delicias hominis!) maluit ubique *Senatum* dicere, pro Legibus Eccleſiaſticis *Senatuſ-Conſulta*, pro Prædeſtinatione *Præſignationem*, pro Sacerdotum Ordinatione *Initiationem*, pro Angelis *Genios*, pro Epiſcopis *Flamines*, & alia paſſim ad eundem modum plurima. Quo eodem morbo laboraſſe invenio & alios quoſdam, ut *Petrum Bembum* Cardinalem, & *Sebaſtianum Caſtalionem*: ſed eos & paucos admodum, & aliquantò temperatiùs. At nobis non libet, nobis non licet eſſe tàm diſertis. *Oratori* condonabitur, imò laudi erit, ſi ſit verborum pauló diligentior: cujus inter virtutes eſt, non aptè modò & dilucidè, ſed etiam purè & ornatè dicere; quémque non dedecebit floridiùs quandoque & picturatiùs incedere. Aſt *Philoſophum*,

aut *Theologum*, præſertim in Scholaſticis meditationibus & nodis Controverſiarum, tàm decet compta & ornata oratio, quàm bovem aratorem bullatæ phaleræ. Materia in qua operam ſumimus, doceri contenta, non poſtulat ornatum; ſed nec patitur. Nimirum non eſt idem *in Roſtris* & *in Scholis* verſari & aliud longè eſt liberiore campo frui in quo cum copia quadam & ubertate exultare poſſit oratio; aliud ſpinas inter & vepreta impeditum teneri, unde ſe quoviſmodo expedire ſine ſanguine & vulnere opimus eſt triumphus. Sed quid ego iſta tam operoſe? Si vocibus & locutionibus in hoc tractandi genere receptis paſſim utar, quod eſt omninò faciendum: quin ſit ea res veniam apud vos habitura nullus dubito; verendum magis ut ſit habitura hæc tàm prolixa defenſio. Deſino itaque orare; & ad *Hypotheſes* feſtino.

SECT. II.

Quarum eſto Prima, *Juramentum ante omnia decet ſimplicitas.* Hoc eſt, Ea eſt Juramenti natura & obligatio, ut quiſquis ſe ad aliquid faciendum tàm

ſacro

ſacro vinculo obſtrinxerit, juramenti religione omnino teneatur, & ex animo ſeriò intendere, & quantum in ipſo eſt ſedulò conari, id omne facere bona fide quod ſe facturum promiſit, ſine omni aſtu, fraude, dolóve malo aut ſimulatione. Rectè, ut pleraque omnia in hoc genere Cicero, *Quod affirmatè quaſi Deo teſte promiſeris, id tenendum eſt.* Secus qui fecerit, nec curaverit id re ipſa præſtare id quod ſe jurejurando obligavit, eum hîc Môſes cenſet *polluiſſe verbum ſuum*: hoc eſt, rem ſacram nec temerè prophanandam fædè & indignè conſpurcaſſe, & perjurii reum eſſe, aut aperti aut palliati. Cum enim tradantur ferè tria Perjuriorum genera, quorum primum eſt Aſſertorio Juramentorum generi penè peculiare, viz. cum quis jurat aliquid eſſe verũ, quod aut falſũ eſſe putat, aut ſaltem ſit nécne verum dubitat; reliqua duo ad promiſſorium hoc genus pertinent; *Secundum* nimirum, cum quis jurando promittit quod nec intendit implere; & *Tertium*, cum non ſtudet implere quod promiſerat & intenderat: non ſanè multum refert, quod quidem ad Perjurii rationem attinet, maximè in foro conſcientiæ, aperténe aliquod trium fiat & *lib. 3. offic.*

γυμνῇ τῇ κεφαλῇ, an ſimulatè & ἐν ὑποκρίσει. Scilicet eſt illud prophani cordis indicium; hoc doloſi: quòrum utrumque, niſi ſit [a] *fraus odio digna majore*, pariter [b] abominatur ſanctiſſimus ille Deus, qui amat *ſimplices corde*, & diligit [c] *veritatem in intimis*; [d] *declinantes autem in perverſitates ſuas*, id eſt, hypocritas & doloſos *facit ambulare cum operantibus iniquitatem*, id eſt, pariter habet cum palàm impiis & facinoroſis.

Sect. III.

Pugnat cum hac Juramenti ſimplicitate duplex *Simulationis* genus: alterum *à parte antè*, quod actum jurandi aut antecedenter ſe habet aut concomitanter; *à parte poſt* alterum, quod conſequenter: quorum illud etſi deterius ſit, neutrum tamen perjurio vacat. Utrumque complexus videtur David, locis diverſis, ſed propemodum parallelis; Pſalmis viz. decimo quinto & viceſimo quarto. Quorum in altero, illi quæſtioni [e] *Quis aſcendet in montem Domini?* inter alia reſpondetur, *Qui non juravit in dolo*, (למרמה) id eſt, qui non juravit cum animo fallendi: ubi excluditur omnis

[a] *Cic.* 1. *off.*
[b] Ψεῦδος μηδεὶς μηδὲν, μηδ' ἀπάτην, μηδέ τι κίβδηλον, γένος ἐπικαλούμενος θεῶν, μήτε λόγῳ μήτε ἔργῳ πράξειεν, ὁ μὴ θεομισέστατος ἔσεσθαι μέλλων. *Plat. de legib.* 11
[c] Pſal. 51. 6.
[d] Pſ. 125. ult.
[e] Pſal. 24. 3. 4.

omnis ſimulatio *à parte antè*, ipſo ſc. tempore, & inter ipſum actum jurandi. In altero, conſimili quæſtioni, *Quis habitabit in tabernaculo Domini; &c.* inter alia reſpondetur non multùm diſſimiliter, *Qui juravit in malum*, (למרמה) *& non mutavit*; id eſt, qui poſtquam ſe uramento obligavit, maluit vel cum nagno ſuo damno præſtare quod inommodè juravit, quàm alicujus temoralis commodi intuitu datam fidem iolare: ubi excluditur omnis ſimulatio *parte poſt*. Iſta mihi aut non cogitare identur, aut non ſeriò, eorum qui nunc int hominum pleráque pars: qui in mne illud quodcunque demum fuerit, uod eſt ab his quibus nocendi poteſtas ſt propoſitum, ſine ulla ambage proliè & conceptis verbis jurare non veentur: quin ſibi potiùs ſoli ſapere vientur, ridéntque non ſine aliquo faſtu ɔrum ſimplicitatem & inanem metum, ii ne cònſcientiam lædant, nodum in irpo quærunt ſcilicet, & perſcriptas ab qui proſcribere poſſunt formulas ſolitant. Securi interim ſe ab omni perrii crimine metúque liberant, ſibique conſcientiæ ſuæ egregiè conſultum eſtimant, ſi vel inter jurandum, Jeſu-

g Pſal. 15. 1.4:

itarum more tacitæ alicujus æquivocationis, aut mentalis reſervationis, aut ſubtilis coactivè & à verbis prorſus alieni interpretamenti adminiculo ſe quoquo modo tueri utcunque poſsint; vel etiam poſtquam juraverint, rimam qua elabantur, artificioſam aliquam evaſionem reperire queant, velut *σοφὸν φάρμακον*, quò juramento ſic fraus fiat, ut ſalvis verbis ſententia tamen ſophiſmate aliquo eludatur, & vis ejus omnis penitus enervetur. Non agnoverunt hanc *Theologiam* veteres Chriſtiani: non hanc *morum Philoſophiam* ſaniores Ethnici. Multo aliter ex illis Auguſtinus, [g] *Perjuri ſunt, qui ſervatis verbis, expectationem eorum quibus juratum eſt deceperunt.* Aliter & ex his Cicero, [h] *Quod ita juratum eſt, ut mens deferentis conciperet fieri oportere, id ſervandum eſt.*

[h] *Lib* 3. *de Offic.*

Sect. IV.

Sed ne aut declamare videar, aut authoritate ſolâ pugnare: confirmabo aliquot rationibus, neutra ſimulatione tolli Perjurium. *Ratio prima.* Ex permultis illis Scripturæ locis, in quibus *cordis ſimplicitas*, cùm in omni cul-

D

)ei & officiis vitæ communis, tùm vel
naximè in contractibus, promiſſis, vo-
s, & juramentis exigitur. Ut alia mit-
im, in textu propoſito diſertis verbis
equiritur ab homine jurante, ut omninò
ciat ſecundùm id quod egreſſum eſt
x ore ſuo. *Ut omninò faciat*, id eſt, ut
tunc temporis bona fide intendat fa-
ere, & poſtea bona fide quantum in ipſo
t conetur facere; *ſecundùm id quod
reſſum eſt ex ore ſuo*, id eſt, ſecundùm
im ſenſum quem verba ab ipſo prolata
xta communem & receptum morem
quendi apta ſunt ingenerare in mente
idientium, & non ſecundùm eum ſen-
m, quem ipſe fortaſſis inter jurandum
tra ſemetipſum tacita mentis cogita-
one reſervatum doloſè intendit. Quò
cit illud quod ex Iſidoro ſolet afferri, *lib. 2 ſent. & habetur 22 qu. 5. c. quacunq.*
*Quacunque arte verborum quis juret,
eus tamen qui conſcientiæ teſtis eſt, ita
c accipit ſicut ille cui iuratur intelligit.*
eque etiam ſecundùm eum ſenſum,
iem juratus, poſtquam cæpit eum fa-
i pœnitere, de novo tandem commi-
ſcitur -ὑφοπιάπεως χάειν, ſeu *dicis cauſa*
loquuntur; non ut integrè & ſincerè
olvat ſicut debet Sacramenti fidem,
d ut ſibi aliiſque videatur quoquo mo-

do officio functum eſſe, & perjurii crimen iſthoc artificio cautè & providè admodum declinaſſe.

SECT. V.

Ratio ſecunda. Ab exemplo ipſius Dei: quem ſcribit Apoſtolus *Heb.* 6 ea ipſa de cauſa promiſſiones ſuas fidelibus factas jurejurando confirmatas eſſe voluiſſe, ut [k] περισσότερον *abundantiùs*, id eſt, quàm fieri poteſt cumulatiſſimè, & ita ut nullus poſſet eſſe ultrà dubitandi locus, teſtatum ipſis faceret τὸ ἀμετάβλητον τῆς βουλῆς αὐτοῦ, quàm *immutabile* *eſſet conſilium ipſius* in eo præſtando quod ſe juraviſſet præſtiturum: atque hoc omne eo fine, ut haberent creditum in ipſum ἰσχυρὰν παράκλησιν, *validam conſolationem*, ſpem firmam. Quam tamen non haberent, ſi in his quæ jurando promiſit poſſibile eſſet ψεύσασθαι θεόν, id eſt, (ut [l] docti vim ejus vocis exprimunt) ſi *fallere* poſſet Deus eos quibus juravit, fruſtrando ipſorum expectationem. Falleret autem, & fruſtaret credentium ſpem, & ex ſe conſolationem, ſi, aut cum juraret non intenderet facere quod promiſit, aut mutato poſtmodum conſil-

[k] Heb. 6. 17, 18.

[l] *v. Grot.* 2. *de jur. bell.* 13.

ilio idipſum debito tempore non præ-
taret, idque *eo ipſo ſenſu* quo ab eis pro-
niſſiones illas par erat juxta verborum
enorem intelligi. *Juravit*[m] *Deus, & non* [m] Pſ. 110. 4
œnitebit eum. Juravit Dominus[n] *Davi-* [n] Pſ. 132. 11.
: veritatem, nec diſcedet ab ea.

Sect. VI.

Ratio tertia. Et natura Veritatis:
æ prima eſt & potiſſima è tribus illis
cantatiſſimis Juramenti cōditionibus,
æ extant apud Jeremiā[o] prophetam, [o] Jer. 4. 2.
ab omnibus inculcantur, & à Schola-
tis *Tres juramenti Comites* appellan-
r. *Veritas* ſc. *Judicium*, & *Juſtitia.*
i *Veritati* repugnat, non modò quod
ſum eſt, ſed & quod *fictum* eſt: nec
ndacium ſolùm apertum & nudum,
opertum quoque & qualitercunque
liatum. Polluit certè verbum ſuum
ndacio, quicunque falſum dixerit
ximo ſuo: & falſum is dixiſſe pu-
dus eſt proximo ſuo, per quem ſtetit
falſus eſſet proximus ſuus eâ ſpe,
m ex dictis ipſius rationabiliter con-
erat. Quum ergo per iſtiuſmodi
uſve generis ſimulationem non evi-
r *Mendacium*, dummodo id noſtrâ

 culpâ

culpâ fiat ut decipiatur proximus adhibendo fidem dictis noſtris : certè nec *Perjurium* evitatur, ſi noſtrâ culpâ decipiatur adhibendo fidem Juramento noſtro : Siquidem nihil aliud eſt *Perjurium*, quàm *Mendacium juramento firmatum*. Ita ut omninò idem ſit accedente juramento *Perjurium*, quod eſt in nuda pollicitatione *Mendacium*.

Sect. VII.

Ratio quarta. A fine Juramenti proprio : qui, ut ex antedictis cùm explicaremus Juramenti definitionem ſatis patuit, eſt [p] *rei dubiæ confirmatio*; nempe ut habeatur, de rebus aliàs incertis & ex humana fide pendentibus, certitudo quantùm expedit rebus humanis. Eſt enim Juramentum à Deo inſtitutum & luminis naturalis, in remedium defectuum humanorum circa veritatem : eſſet tuendæ veritatis ultimum inter mortales præſidium, quoties omnia alia probationum genera deficiunt. Everteretur autem omnino hic finis, nec poſſet ulla eſſe apud homines certa fides, ſi liberum eſſet juranti pro ſuo arbitrio quod verbis enunciat ad fidem faciendam

[p] *v. prælect.* 1. *num.* 6.

dan

lam; id aut tacita aliqua ambiguitate
nter jurandum, aut poſtquam juraverit
xquiſito aliquo novo & quaſi poſthumo
ommento ita ſubnervare, ut vim ſuam
mnem amittat, & effectu penitus ca-
eat. Horum alterum ſi liceret, non
ſſet juramentum [q] *ἀντιλογίας πέρας*, ſed [q] Heb. 6. 16.
ρχὴ: & anſam novis contradictionibus
ɛ litibus præberet potiùs, quàm ſedaret
eteres. Hac apertâ ſemel feneſtrâ,
uid cogitari poſſit tàm falſum, pro
uo tuendo non poſſet excogitari ali-
uod ſaltem effugium aut diverticulum,
uò à mendacio liberaretur? Interim
uantæ perverſitatis eſt, ut quod eſt à
apientiſſimo Deo in *ſubſidium fidei* in-
titutum, id ab improbis hominibus ver-
eretur in *inſtrumentum fallendi.* [r] *πρὸς* [r] *Eraſm. in Chil. ex Simocbati epiſt.*
πάντων ὅρκος σοφίσης ἐστὶν ἀξιόχρεως. Pro-
ectò niſi quis ſacro Dei inſtituto ali-
rſum uti maluerit, quàm in eum in
uem inſtitutum eſt finem, (quod non
acilè commiſerit vir pius) qui juramenti
nis eſt, idem debet eſſe & jurantis: is
utem eſt, ita audienti fidem facere, ut
le rei priùs dubiæ veritate certior fiat
ɛ ſecurior. At qui ſimulat, falſam fi-
em audientibus ingenerare ſtudet:
tque ita non ſolùm alterum falli per-

 mittit,

mittit, (quod tamen eſt *contra charitatem*, cùm poteſt & debet impedire) ſed etiam fallere intendit, quod prætérquam quòd eſt *contra* omnem *juſtitiam & honeſtatem*, eſt etiam cum ſumma Dei injuria & nominis divini contemptu conjunctum. Et mihi ſanè vix aliud Perjurii genus *Tertii Decalogi præcepti* aut ſcopò, aut ipſis etiam verbis (de *non aſſumendo in vanum Dei nomine*) magis ex diametro adverſari videtur, quàm quod ex iſta ſimulatione exurgit. *Vanitatis* enim vox, ut propriè & adæquatè omne id quod quoviſmodo falſum eſt complectitur: ſic peculiari quodam modo & propriiſſimè id ſignificat, quod ita falſum eſt, ut tamen veri ſpeciem aliquam præ ſe ferat. Adeo ut ſiquis Vanitatis (cùm ſit Ens rationis tantùm nec habeat veram eſſentiam, per analogiam tamen quandam ad Ens reale) naturam & eſſentiam definiendo exprimere conaretur, non poſſet id commodiùs facere, quàm ſi mentis imaginatione ideam quandam ſibi fingat rei compoſitæ ex *Nihilo* velut *Materiâ*, & *Mendacio* velut *Formâ*. Nimirum *Spes*, quæ ſe alit interim Mendacio, & tandem fruſtra eſt, nec invenit quicquam, ea *Vana ſpes* eſt.

Perjurium eſt nequiter decipere credentem. 22. qu. 2. c. *in dolo.*

Et

Et in præſenti negotio, qui promittit
liquid quaſi revera futurum, aſſumpto
n veritatis confirmationem Dei nomi-
e, quod tamen totum abit in nihil, aut
on intento aut non præſtito quod pro-
miſſum eſt: is directè & ad literam *aſ-
ſumit Dei nomen in vanum*, violat præ-
ceptum Dei, & graviſſimi criminis (per-
jurii) reus eſt. Atque ita ſat confirma-
tam habetis *primam Hypotheſin*, de Ju-
ramenti Simplicitate.

SECT. VIII.

Secunda ſequitur, huic cognata: quæ
d Juramenti juſtam interpretationem
ertinet; éſtque breviter hæc, *Jura-
menti obligatio eſt ſtricti juris. Jus ſtri-
ctum* hîc intelligo, non ea ſignificatione
ua ſæpiſſimè occurrit apud Juriſconſul-
os, pro illo *rigore juris* quod ἀκριβοδί-
καιον vocant, & apponitur τῷ ἐπιεικεῖ ſive
Æquitati: quo ſc. convertitur [f] *judi-
cium in abſynthium*, quódque eſt ita
um injuria ferè conjunctum, ut penè in
roverbium abierit illud, *Summum jus
ſumma injuria.* Sed mitiùs aliquanto,
ro interpretatione juris ita juſtá & ſuis
ancellis circumſcripta, ut non trahantur

[f] Amos 6. 12.

verba

verba juris ultra quàm par eſt in alicujus partis gratiam & favorem, aut cujuſquam facto vel commodo inſervire cogantur. Ut verbo dicam, *Strictum jus* hic ita accipitur, non ut excludat juris interpretationem æquitate temperatam, ſed ut excludat juris interpretationem gratia corruptam. Quum autem ſit *Interpretari* nihil aliud, quàm rem cui ſubeſt aliquid aut obſcuri aut ambigui, exponere: ſciendum eſt dari poſſe ejuſdem rei *triplicem* expoſitionem ſive interpretationem: *Rigidam, Favorabilem, Juſtam.* Extremæ ſunt *Rigida* & *Favorabilis:* & eſt utraque, ut pleræque res extremæ, in vitio. Et ut eſt plerunque *Extremorum coincidentia* quædam, ſed adeò infelix dum utrinque à Medio receſſum eſt, ut ſemper conveniant in eò quod malum eſt, & ut plurimum in eo quod peſſimum: ita *rigida nimìs* & *nimiùm favorabilis* intepretatio Juris in eo conveniunt, quòd utráque per iniquam προσωποληψίαν vim quodammodo faciat legi, torquendo eam nimiùm ſubtili expoſitione, in compendium unius partis, & gravamen alterius; Sed cum hoc diſcrimine, ut rigidiorem premat interpretationem qui agitur *odio partium,*

um, favorabiliorem ſectetur qui *ſtudio* ducitur. *Juſta* autem & inter utramque media Interpretatio ea eſt, quæ citra reſpectum omnem ad perſonas, ex naturali æquitate & juſtitia, & ex verbis ipſis quatenus congrua ſunt æquitati & juſtitiæ, verum & genuinum ſenſum legis venatur. Et hæc, ſi poſſit apertè ſatis ex verbis conſtare, eſt in omni re ſimpliciter retinenda. Verùm quoniam fieri poteſt, & ſæpenumero fit, ut de Legum aliorúmque quæ indigent interpretatione proprio & naturali ſenſu oriatur controverſia: ubi *juſta interpretatio* ob rei dubietatem haberi non poteſt, concedenda eſt ex neceſſitate huic mediocritati ſua quædam (ut ita dicam) [t] *latitudo prudentialis*. Quemadmodum Ethici negant virtutis Mediocritatem in puncto indiviſibili poſitam eſſe, aut conſtare proportione Arithmetica, ſed Geometrica. In jure ergo dubio ſupplet vicem *juſtæ interpretationis*, pro rei naturâ de quâ agitur, nunc ſtrictior, nunc benignior Interpretatio: quarum *Stricta*, à favorabili remotior, vergit magis ad Rigidam; *Benigna* verò favorabili propior, à rigida magis declinat. Perinde atque in Moralibus, Virtus ea, quæ *Avaritiam*

[u] ὡς ὁ φρόνιμος ἂν ὁρίσειε. *Ariſtot. 2. Ethic. 6.*

ritiam inter & *Prodigalitatem* media eſt, prout remotior eſt ab alterutra extremarum, aut *Liberalitatis* nomine cenſetur, aut *Frugalitatis.* Sunt ergo res aliquæ ita natura comparatæ, ut benignam ſibi interpretationem ſuo quodam jure concedi poſtulent; quæ ſc. non ſit intercluſa verborum anguſtiis, ſed cum quodam (ut Ciceronis verbo utar) *laxamento* liberior: qualis habetur exempli gratia in jure noſtrati *Res Teſtamentaria.* Sic ex lege charitatis aliena dicta & facta, præſertim Principum, parentũ, aliorúmque Rectorum; ſcripta item hominum piorum & eruditorum, (niſi ubi juſta admodum ſubeſt ſuſpicionis cauſa in contrarium) lenienda ſunt *benigna interpretatione:* juxta id quod dici ſolet, Dubia eſſe interpretanda in meliorem partem. At ſunt aliæ res permultæ, ut *Privilegia*, Contractuum ex debito *Syngraphæ*, & pleráque eorum quæ inducunt obligationem juris, inq; his *Juramentum:* in quibus ubi de juſto ſenſu ambigitur, longè ſatius eſt & naturæ rei accommodatius, ſtrictiore quàm benigniore uti interpretatione.

* *Cic. pro Cluent.*

SECT.

Sect. IX.

Cùm ergo dico *Juramentum eſſe ſtricti juris*, id ita intelligendum eſt, Juramenti ſententiam ubi ea ex verbis ſatis manifeſta eſt, omnino tenendam eſſe: aſt ubi ſententia dubia eſt, unicuique ſedulò cavendum, ne nobis noſtríſque affectibus nimiùm indulgeamus, aut nimis liberam laxámque interpretandi licentiam nobismetipſis concedamus, quò faciliùs nos vinculo juramenti quo obligati ſumus eximamus; néve ſenſum aliquem juramento à nobis præſtito aut ejus alicui parti affingamus, proprii commodi aut utilitatis cauſâ, quem non quivis vir alius pius & prudens (qui eſt liberioris judicii, utpote cujâ nihil intereſt) ex ipſis verbis facilè eliceret. Ratio duplex. Altera *reſpectu aliorum*, ob metum ſc. *ſcandali*: nequis alius infirmior noſtro exemplo adductus, quod à nobis factum videt id ſibi quoque licere putet, etſi ignaro illarum ſubtilitatum, quibus tamen ſolis noſmetipſos à perjurii crimine tueri ſolemus. Altera *reſpectu noſtri ipſorum*, ob metum ſc. Perjurii: quod graviſſimum crimen ſine

dubio

dubio in nos admittimus, ſi nos fortè fallat benignior illa interpretatio, quæ nobis jurandi fecit audaciam. Nititur autem hæc ratio generali illa & utiliſſima regulâ, quæ jubet *in dubiis partem ſequi tutiorem*. Tutius autem eſt non jurare, ubi verba juramenti propoſiti ſecundùm communem & obvium ſenſum verborum videntur aliquid illiciti in ſe continere, quàm laxâ interpretatione ita ea lenire in rem noſtram, ut ſecuriùs poſſimus in ea jurare: Quatenus iſtiuſmodi juramentum ſine perjurii periculo conſtat recuſari poſſe; non conſtat ſine aliquo aut periculo aut metu poſſe ſuſcipi.

SECT. X.

Sed tamen eſt & ex altera parte cavendum, ne *ſtricta* hæc de qua loquimur interpretatio abeat in *rigidam*. Quod enim de *Privilegiis* dicunt Juriſconſulti, id & in aliis univerſim obtinent, quæ ſunt ejuſdem rationis, & ſpeciatim in *Juramentis*: neque ea nimis ſtrictè, neque nimis largè eſſe interpretanda. Quum ergo dicimus Juramentum eſſe ſtricti juris, non eſt id ita intelli-

telligendum, quin ut in omni juramento utcunque ſimpliciter enunciato & ſine exceptione, ſubintelligi tamen poſſint & debeant omnes illæ ſive *Exceptiones*, ſive *Conditiones*, quæ de jure communi ſubintelligi ſolent ad hoc ut Juramentum obliget. Quarum ſunt præcipuæ, & ad quas fortaſſis reliquarum pleræque reduci poſſunt, iſtæ quæ ſequuntur. Subintelligendum primò, Si *Deus permiſerit:* ſecundùm illud Jacobi, [x] *Si Dominus voluerit & vixerimus, faciemus hoc vel illud.* Unde ſi Cajus Titio juret ſe ad kal. Januarias Londini affuturum, & pecunias quas ei debet allaturum; ſi ad id tempus gravi morbo correptus decubuerit, aut in itinere à latronibus expoliatus nummos amiſerit: in hoc caſu non tenetur perjurii. Ratio eſt: quia cum omnia divinæ providentiæ & voluntati ſubſint, nec ſit in cujuſvis hominis poteſtate omnes futuros caſus præſtare: qui fecit quod in ſe fuit ut adimpleret quod promiſerat, juramenti fidem exolvit. Nam cum *rei impoſſibilis nulla ſit obligatio*, ut mox audietis: omne juramentũ ex lege communi debet intelligi cum clauſula [y] *Niſi Deo aliter viſum fuerit*, aut aliâ ſimili.

Sub-

[x] Jac. 4.

[y] *In omni voto vel ſacramento intelliguntur hujuſmodi generales conditiones, ſi Deus voluerit, Si vixero, Si potero.* Gloſſ. ad 22. qu. 2. c. B. Paulus.

Subintelligendum ſecundo, *Quoad licet:* quia *nec rei illicitæ ulla obligatio eſt.* Ut ſiquis juret indefinitè obſervare omnia ſtatuta & conſuetudines alicujus communitatis; non obligatur ad obervandum niſi ea tantùm quæ ſunt licita & honeſta. Subintelligendum tertiò, [z] *Salva poteſtate ſuperioris.* Unde ſi filiusfamilias juret ſe facturum aliquid in ſe licitum, pater autem rei ignarus aliud ei faciendum imperet quod impediat id fieri quod juratum eſt, filius non tenetur juramento: quia lege divina naturali tenetur parere imperio patris. Et qui juravit non exire domo, citatus à legitimo judice ad comparendum, non obſtante juramento tenetur exire. Ratio eſt, quia actus unius non debet præjudicare juri alterius. Subintelligendum quartò, *Rebus ſic ſtantibus:* id eſt, ſi res in eodem ſtatu permanſerint quo nunc ſunt. Unde qui juravit reddere gladium, non tenetur reddere furioſo. Et qui juravit ducere aliquam uxorem, non tenetur ducere ſi deprehendat eam eſſe ex alio viro gravidam. Has & iſtiuſmodi conditiones, quarum eſt perſpicua ratio, in omni Juramento ſubintelligi fas eſt, etſi non expri-

[z] *In juramento ſemper jus ſuperioris intelligitur exceptum.*
z Decret. 24.19.

exprimantur: & rigidus nimis eſſet juramenti interpres, qui iſtarum aliquam excluſum iret. Sed ſiquis exceptiones admiſerit magis dubias, & non a verbis juramenti ſolùm ſed & ab omni recta ratione alienas, nec jure communi & conſenſu populorum approbatas: næ is au-u temerario fines Juramenti à Deo præſtitutos locò moverit, & omni perjuriorum generi latam portam aperuerit. Maneat ergo ſecunda hæc noſtra hypotheſis, de *ſtricta Juramenti interpretatione*.

SECT. XI.

Cujus, ut & ſuperioris *de Juramenti implicitate*, propterea fuſiorem inſtituti tractationem, (etſi plurima alia meditanti mihi in mentem venerint, ſcitu non indigna, quæ tamen brevitatis cauſâ prætermittenda judicavi:) tùm quòd rerum iſtarum clarior explicatio viſa eſt mihi his diſſolutiſſimis maximè temporibus admodum neceſſaria, in quibus viri paſſim ludunt juramentis; ut [a] *pueri aſtragalis*; tùm quòd utriuſque hypotheſeos permagnus erit uſus, in his quæ Deo volente futuris prælectionibus

[a] Lyſandri dictum; apud Plut. in apophth. Idē tamen lib. de fort. Alex. id tribuit Dionyſio tyranno.

onibus

onibus à me dicenda ſunt. Reliquas abſolvam breviùs. Hypotheſis tertia. *Juramentum non tollit obligationem priorem.* Habet quidem Juramentum ex natura ſuam vim obligatoriam: ſed *conſtructivam* tantùm, non item *deſtructivam*. Hoc eſt, poteſt inducere novam obligationem ubi nulla fuit, vel etiam confirmare eam quæ præfuit: ſed non poteſt tollere eam quam invenit, aut aliam ei repugnantem ſuperinducere. Cujus ratio eſt; quia per omnem obligationem jus alteri accreſcit; quiſquis enim obligatur, alteri obligatur: & iniquiſſimum videtur, ut per merum actum unius lædatur jus alterius ſine ipſius conſenſu. Neque verò intererit quicquam hac in re, fueritne prior illa quam ſupponimus obligatio, *Naturalis* an *Adquiſita*. *Obligatio Naturalis* & neceſſaria eſt, quâ aſtringimur ad aliquod officiũ alteri præſtandũ, qd. ei debemus ratione perſonæ noſtræ vi legis Naturæ: ut dicitur quibuſdam (ut ſuperiore lectione monui) *Obligatio Æquitatis*; quia ex lege naturali, quæ & æquiſſima eſt & omnis æquitatis norma, originem ducit. Talis eſt mutua obligatio, quæ eſt inter virum & uxorem, inter patrem & filium, inter dominum

lominum & famulum, inter principem
& ſubditos. *Obligatio Acquiſita* & Vo-
untaria, quæ & *Civilis* (per ſynecdochen
peciei dicitur) & *Juſtitiæ*, quia juſtum
ſt ut quod quis voluntate ſua fecit eo
eneatur; eſt quâ aſtringimur ad ali-
uod officium alteri præſtandum, quod
i debemus ex condicto, virtute alicujus
oluntarii actus proprii. Talis eſt illa
bligatio, quæ ex promiſſis, votis, jura-
ientis, fœderibus, aliiſque humanis con-
ractibus & conventionibus oritur. Si cui
rgo Juramentũ ſuſcipiendũ deferatur,
ontinens aliquid quod *obligationi* priori,
ve *naturali* ſive *adquiſitæ* adverſatur,
: ſi adverſetur officio quod parenti de-
etur aut principi; vel ſi repugnet ei
uod antè licitè juratum fuit, vel pro-
iiſſum, ejuſmodi juramentum non po-
ſt à quoquã ſalvâ conſcientiâ vel præ-
ari, vel præſtitum adimpleri. Qui u-
rumvis fecerit, pejeraverit.

Sect. XII.

Sequitur *Hypotheſis quarta*, quæ eſt
a ex ſe evidens, ut ſit *Regula juris*, nec
robatione indigeat. [b] *Rei impoſſibilis*
ulla eſt Obligatio. Extenditur autem ad

[b] l. 185. F. de diverſ. reg.

omne genus impoſſibilitatis, quæ in materia Juramenti poteſt contingere. Contingit autem rem aliquam eſſe *impoſſibilem*; aut per ſe, aut ex accidente. *Per ſe* autem tripliciter. Primò [c] *impoſſibilitate Naturæ:* quomodo impoſſibile eſt hominem volare, piſcem loqui. Secundò, *impoſſibilitate Facti:* quomodo impoſſibile eſt Caium hodie Londini commorantem cras convenire Titium Venetiis. Tertiò, [d] *impoſſibilitate Juris*: quomodo illud dicitur impoſsibile alicui ad quod non habet poteſtatem legitimam; de quo etiam illud intelligendum eſt, quod dici ſolet, *Id tantùm poſſumus quod jure poſſumus.* Sic impoſſibile eſt Prætorem iſtius urbis conferre alicui gradum Doctoratus. Si quis aliquod in aliquo iſtorum trium generum impoſſibile ſe facturum juraret; vanum eſſe Juramentum, & ab initio nullum; & per conſequens non eum omninò obligare non modò ad faciendum quod juravit, ſed ne ad conandum quidem. Sed Rei *Impoſſibilis ex accidente tantùm*, aliquantùm diverſa eſt ratio. Ut ſi quis juratus ſolvere centum infra menſem, quod non eſt per ſe impoſſibile, caſu aliquo inopino interim impediatur, ut non poſs

[c] *Si ſtipulor ut id fiat, quod natura fieri non concedit, obligatio non conſiſtit* l. 35. F. de verb. oblig.

[d] *Ubi conditio jure impleri non poteſt, nullius momenti eſt ſtipulatio.* l. 137. ſ. 6. F. de verb. obligat. *generaliter quoties pactum à jure communi remotum eſt, ſervari hoc non oportet* l. 7. ſ. 16. F. de pactis.

poſsit tantam pecuniæ ſummam tempore præfinito conficere: etſi non obligetur in foro Conſcientiæ ad faciendum d quod promiſit, ſc. ad ſolvendum toum debitum debito tempore, quod jam edditum eſt ei impoſsibile; obligatur amen ad faciendum quod in ſe eſt, viz. d ſolvendum quantum poteſt, & quàm itò poteſt. Ratio utriúſque eſt, quia ım in hoc caſu ſola impoſsibilitas impediat obligationem; obligatio [e] tollitur quoad id ſolùm quod eſt factu impoſsibile, [f] quoad reliquum verò manet. t qui non poteſt omne quod debet, deet tamen omne quod poteſt.

[e] *-tum liberis à juramento.* Gen 24. 8.

[f] Vide l 97. & l.126.ſ.3 F. de verb. Obligat.

SECT. XIII.

Hypotheſis Quinta. *Rei illicitæ nulla obligatio.* Eſt autem *Illicitum*, quicid eſt contra aliquod Dei præceptum decalogo, aut contra bonos mores; icquid repugnat pietati erga Deum, charitati erga proximum; quicquid no publico adverſatur, aut paci Eccleſticæ, Politicæ, Domeſticæ: ut ſemel am, quicquid in ſe continet aliquam ionem peccati. Huc illa pertinent igatiſsima, [g] *Juramentum non eſt vinculum*

[g] Vide Caniſtas 22. qu.4.

culum iniquitatis. In malis promiſſis reſcinde fidem. &c. Ratio eſt: Quia omne illicitum eſt contra officium; Obligatio autem omnis eſt ad officium. Præterea quicquid eſt illicitum, eſt aliquo modo à Deo prohibitum, (aut immediatè, aut per conſequentiam;) prohibitio autem Dei obligat ad non faciendum id quod prohibitum eſt, quam obligationem ex tertiâ hypotheſi ſubſequens Juramentum tollere non poteſt. Imò qui juravit facere id quod ſine peccato fieri nequit tantùm abeſt ut obligetur ad id faciendum, ut potiùs obligetur omnino ad non faciendum. At juratum non adimplere perjurium eſt, inquies. Imò verò ſi res ſit illicita in quam juratum eſt, tum pejeraſti cum juraſti: non pejeras, cum contrà facis. Et rem illicitam ideo adimplere quia juraviſti, nihil aliud eſt quàm perjurio flagitium adjicere veluti

προςίθεται ὑπαίτια ὑπαιτίοις. Philo.

Pelion Oſſæ, & ſiti ebrietatem; quàm juramenti vice perjurii potiùs menſuram implere; quàm in perjurio obduratè ac ſine pœnitentia perſeverare.

SEC

Sect. XIV.

Eſt tamen advertendum circa hanc hypotheſin; multùm diſtare quæſtionem hanc, *An hoc vel illud Juramentum ſit licitum?* ab iſtâ, *An hoc vel illud juramentum obliget?* Etſi enim certum eſt, quod conſtat præſtari non debere, ne jurari quidem debere: poteſt tamen fieri, & fit ſæpiſsimè, ut quod jurari non debuit debet tamen præſtari. Exemplum clariſsimum, fœdus à Joſue cum Gabaonitis pactum. Diſcriminis autem ratio hæc eſt. Ubi Juramentum ideo eſt illicitum, quia id in quo juratur eſt res illicita; ibi utrobique peccatur, & jurando & adimplendo: ut ſiquis juraret occidere innocentem, & idipſum faceret, & perjurii reus eſſet, & homicidii. Et revera tale juramentum nullatenus obligat: quæ ultimæ iſtius hypotheſis ipſiſſima mens eſt. Verùm ubi juramentum de re non illicitâ fit aliundè illicitum, ex aliquo externo defectu, & propter aliquam indebitam circumſtantiam; obligare poteſt jurantem ad implendum quod promiſit, niſi appareat aliud impedimentum. In quo caſu locum habet

quod vulgo dicitur, *Fieri non debet, factum valet.* Poſſumus ergo diſtinguere, Juramentum dici poſſe illicitum duobus modis: vel reſpectu *rei juratæ*, vel reſpectu *actus jurandi.* Juramentum illicitum reſpectu rei juratæ nullatenus obligat: juramentum illicitum reſpectu actus jurandi obligat, niſi aliunde impediatur. Sed de his hactenus. Iſta ſunt illæ προλήψεις ſive hypotheſes, quas præponendas duxi inſecuturæ tractationi: quibus velut pedamentis & tibicinibus ſuffulciantur quæ poſthac de juramenti vinculo, & ejus vinculi ſolutione dicturus ſum. Quæ quamvis ſit materia valde diffuſa; ex his tamen duabus præmiſſis partibus confido tertiæ parti tantum & luminis & roboris acceſſurum, ut non deſperem poſſe hoc Termino univerſam de re propoſita diſſertationem abſolvi. Conabor certè (ſi Deus permiſerit) omnem illam *Caſuum* varietatem ita compingere & in arctum cogere, ut Quinque Prælectionibus, (quatuor ſc. de *Vinculo* juxta totidem Cauſarum genera, & quintâ de ejus vinculi *Solutione*) totam quæ ſupereſt partem, ſi potero, complectar.

PRÆ-

Prælectio Tertia.

Continens Caſus Sedecim.

SUMMARIUM.

1. 2. *Methodi ratio, & Ordo dicendorum; de Juramenti materia.*
3. *Juramentum de re ſimpliciter Impoſſibili.*
4. *Juramentum de re impoſſibili, & ab initio improbabili.*
5. *Juramentum de re impoſſibili, ſed ab initio probabili.*
6. *Juramentum de re Neceſſaria.*
7. *Juramentum de re Illicita.*
8. *Juramentum de re ſimpliciter illicita.*
9. *Juramentum de re illicita ex circumſtantia.*
10. *Juramentum de re quæ juranti videtur illicita.*
11. *Juramentum repugnans priori obligationi.*
12. *Juramentum impeditivum alicujus boni.*
13. *Juramentum cedens in incommodum ipſius jurantis.*

14. *Ju-*

14. *Juramentum alteri ſcandalum præbens.*
15. *Juramentum de re Adiaphora.*
16. *Juramentum de faciendo quod alius voluerit.*
17.18. *Juramentum de conſervandis juribus, & de obſervandis ſtatutis.*
19. *Supradicta omnia cautè eſſe intelligenda, ſubmonitio.*

SECT. I.

IMmenſum jam tandem pelagus ingredior: de *dubiis Conſcientiæ caſibus*, quod ad Juramenti vinculum attinet, idque quoad quatuor Cauſarum genera, prout pollicitus ſum dicturus. Sed antequam è portu ſolvam, illud vos adhuc præmoneo, non me fore de *Methodo* eorum quæ ſunt dicenda nimis ſollicitum. Eſt quidem *Ordinis* in omni genere ſtudii & tractationis plurimus & neceſſarius uſus: quo ſine, poterit fortaſſe quis vaſtâ & aſsiduâ lectione comparare ſibi variæ eruditionis molem; ſed eam confuſam & indigeſtam, nec multùm utilem. Aſt illam ex altera parte ἀχοτομιομανίαν, & nimiâ Methodi accurationem, (quam video

video nonnullos nimis anxiè ſectari,) ut moleſtam quandam ſuperſtitionem, & non levem ſtudiorum remoram, vitandam ſemper judicavi. Mihi ſat erit, omnia dicenda ad certas claſſes ita revocare, ut aliqua ſaltem cognationis vel analogiæ ratio appareat cur id factum ſit: parum ſollicito, nequis excipiat Juramenti ſenſum & interpretationem ad *Formalem*, aut effectum aliquem ad *Finalem Cauſam* non ſatis concinnè reduci. Cum autem, ubi omnes cauſæ concurrunt ad effectum producendum, *Materia* imprimis requiratur, ut primum Subjectum generationis; proxime *Efficiens* cauſa, quæ agendo formam producat; tertiò *Forma*, quæ in materiam per actionem efficientis introducatur; *Finis* denique, cujus gratia efficiens operatur: nos hunc quaſi naturæ ordinem ſequuti, à Materia ordiemur; hinc ad reliquas ſuo ordine progrediemur.

SECT. II.

Materiam Juramenti intelligo rem illam circa quam verſatur, & in cujus confirmationem adhibetur Juramentum: ſive ea res ſpectetur ut *Juranda*,

ſive

ſive ut *Jurata*. Ad rem Jurandam pertinet illa quæſtio, *Liceátne* hoc vel illo modo jurare? ad rem Juratam iſta, Poſito quòd juratum ſit, juramentum illud ſive licitum ſive illicitum *An & quatenus obliget* in conſcientia? cum ex facto etiam illicito poſſit oriri obligatio. Et eſt hæc quæſtio ſola inſtituti noſtri propria: Exponam tamen plerunque obiter & ὡς ἐν παρόδῳ, ſaltem ubi eadem fidelia utrumque parietem dealbari poſſe arbitrabor, quid de illâ etiam quæſtione ſentiam: maximè cum id & à quibuſdam expectari, & pleriſque veſtrum gratum fore, ab amicis admonitus nuper intellexerim. Eſt ergo Juramenti Materia, ut tandem rem ipſam aggrediar, aut *Definita* aut *Indefinita*. Quæ certa & definita eſt, conſiderari poteſt, vel quoad ſuum *Eſſe Naturale* ſive ratione *Exiſtentiæ*; utrum ſcilicet res factu poſsibilis ſit, an Impoſsibilis: vel quoad *eſſe Morale* ſive ratione *Qualitatis*; utrum ſcilicet res ſit factu Neceſſaria, Illicita, an Libera?

SECT. III.

Primum ergo *Dubium* eſt, qualis ſit obligatio iuramenti de re impoſsibili: Hoc eſt, Siquis iuraverit id ſe facturum quod adimplere non poterit, an & quatenus obligetur? ubi *tres* potiſsimum occurrunt *Caſus*. Primus, ubi res juranda fuit ab initio & in ipſo tempore jurandi palam & ſimpliciter impoſsibilis. Sive *impoſſibilitate Naturæ*: cum res ipſa in ſe & nudè conſiderata, citra reſpectum ad circumſtantias, implicat apertam contradictionem, aut repugnat naturæ alicuius ſpeciei entium; ut ſiquis promitteret ſe aſinum docturum literas. Sive *impoſſibilitate facti*: cum res eſt in potentia (ut loquuntur) remota ad fieri, hoc eſt cum nulla eſt repugnantia ex parte naturæ rei ipſius quin ut poſsit fieri, tamen propter defectum in aliqua circumſtantia, ut (verbi gratia) ob nimiam loci diſtantiam, aut præ anguſtia temporis, aut à quavis alia cauſa, illa potentia ita impeditur ut non poſsit exire in actum: ut ſi Caius hodie Oxonii exiſtens promitterer ſe cras cum Titio unà cænaturum Pariſiis. Sive denique *impoſsibilitate Juris:* *Caſus* 1.

ris : cum quis aliquid ſe recipit facturum quod eſt ei a Jure prohibitum, & ad quod non habet legitimam poteſtatem ; ut ſi Caius non hæres promitteret de Titii defuncti bonis daturum ſe Julio trientem. Pro reſponſione ad Dubium in hoc primo Caſu, dico breviter ; Juramentum de re ſimpliciter impoſſibili, nec licitum eſſe, nec obligare. *Non eſt licitum*, quia & judicio deſtituitur, & veritate. Quis enim homo, aut ſani judicii ſperare, aut bonæ fidei intendere poſſet id facere, quod ipſe ſciret fieri non poſſe? *Nec etiam obligat* ; non modò ad faciendum, ſed ne ad conandum quidem. Rei enim impoſsibilis, in quantum impoſſibilis, nullam eſſe obligationem, ante dictum eſt: Et ſtultum eſt conari, quod nequeas efficere.

Sect. IV.

Caſus 2. *Caſus ſecundus* eſt, Cum res in ſe non impoſſibilis, ſed tamen ipſo tempore juramenti præſtiti ita improbabilis viſa, ut eam multò veriſimilius eſſet non poſſe quàm poſſe poſtea præſtari, ex aliquo objecto impedimento evadit tandem impoſſibilis. Ubi enim ad efficiendum ali-

aliquod intentũ ita neceſſariò requiritur complurium rerum concurſus, ut ſi ex multis unum defuerit, reliquas neceſſe ſit fruſtra eſſe univerſas; veluti ſi ſubtraheretur horologæ machinæ rotula aut clavicula quantumvis exigua, inutilis eſſet reliqua compages: fieri vix poteſt quin ut inanis futura ſit omnis in eam rem opera collocata. Ut ſi Caius Titium hominem novum & obſcurum ſua opera futuris Comitiis conſulem creandum reciperet, adverſus competitores natalibus, gloria, virtute, authoritate totius urbis præſtantiſſimos. Reſpondeo, tale juramentum *non eſſe licitum*, niſi diſertim additur iſtiuſmodi clauſula, *Si potero*, *Quantum in me eſt*, aut alia ſimilis. Si dicas, non opus eſſe addi clauſulam, quæ de lege communi ſubintelligi debet. Reſpondeo, ſubintelligi licere ejuſmodi clauſulas ex interpretatione juris, ubi præſumitur jurans non potuiſſe prævidere aliquid quod impediret adimpletionem promiſſi: verùm ubi id præſumi non poteſt, ſed contrarium magis, nempe eum ignorare non potuiſſe multa contingere poſſe quæ impedirent, non concedi de lege communi tàm benignam interpretationem. *Obligat* tamen hoc genus juramenti: non

non *ad effectum*, quem ſupponimus eſſe impoſſibilem; ſed *ad conatum*, quamdiu ſuperat ſpes ulla, quantumvis debilis, rem fieri poſſe. Imò, quò plures & majores objiciuntur difficultates, eò obnixiùs conandum, & fortioribus animis obnitendum. At poſtquam palàm deſperata eſt, & conſtat fieri non poſſe; ceſſat obligatio: ex jam dicto fundamento, quòd nemo teneatur ad impoſſibile.

Sect. V.

Caſus 3. *Caſus tertius* eſt, Cum jurans ex animi ſententia, rem probabilem ratus, & bona fide intendens facere, nec dubitat (Deo volente) quin poſſit efficere, quod promiſit; poſtea tamen emergente aliquo inſperato caſu, qui nullis rationibus humanis aut prævideri potuit aut præcaveri, ſentit tandem rem factam eſſe impoſſibilem. Vt ſi Callias Thebis habitans, juratus ſolvere Socrati Athenis quinque talenta die condicto, pecunias diligenter comparatas, furto, rapina, aut aliquo dolo malo amiſerit, aut in via captivus aliò abducatur, ita ut æs alienum debito tempore diſſolvere non poterit. Tale iuramentum *eſt licitum*:

tiamſi non addatur illa clauſula, *Si otero, &c.* quæ tamen ex communi juris nterpretatione intelligi cenſenda eſt. Qua ex parte, diſcriminis inter hunc Caſum & eum qui præceſſit, hæc mihi idetur idonea ratio. Cùm juramenti nis ſit, ut fiat ei cui juratur *promiſſi des*: expedit, ut id omne inter juranum diſertè exprimatur, quod videtur onducere ad hoc, ut firmior ſit apud lterum fides noſtra; illud verò è contra eticeatur, quod fidem noſtram reddere oſſet ſuſpectiorem. In re utique parum robabili, juranti non facilè crederetur, t homini præcipiti, temerario, & nimium præfidenti, ſi nulla adjectâ exceptione, aut difficultatis ſignificatione, em plenam aleæ ſimpliciter ſe facturum ponderet. E contra, addita exceptio, bi nullus appareret periculi metus, ſupectum redderet jurantem, quaſi nihil liud tàm importunâ diligentiâ quæreretur, quàm fidei violandæ πρόφασις quædam & περικάλυμμα. *Obligat* autem jurantem hoc juramenti genus ad faciendum[a] *quantum poteſt*, ſiquidem non poterit totum: &, ſi grave damnum alteri ex non præſtito juramento acciderit, ad ſarciendum illud aliqua ſaltem ex

σύμβολον πίστεως. Philo.

[a] *Videtur excuſatus eſſe à faciendo quod juravit, licet teneatur facere quod in ſe eſt.* Aquin. 2.2. qu. 89. 7.

parte aliquo alio beneficio pro ablatâ ſibi opportunitate, præſertim ſi impedimentum illud aliquâ ſuâ negligentiâ, imprudentiâ, aliâve latâ culpâ contigerit. Et hæc de Dubio primo.

Sect. VI.

Caſus 4. *Secundum* ſequitur, de Juramento rei Neceſſariæ. *Rem neceſſariam* intelligo, quæ nobis ex officio incumbit vi præcepti divini etiam citra Juramentum; ita ut ſi eam debitis loco & tempore etiam injurati non faceremus, omnino peccaremus: ut alere parentes egenos, depoſitum reddere & ſimilia. Quo pertinent illa Juramenta, quæ à ſubditis exigi ſolent de fidelitate Regi ſervanda, & de ſuprematu regio agnoſcendo tuendóque, quæq; conceptis verbis ab iis præſtantur, qui ad Magiſtratum aut munus aliquod publicum admittuntur, ut quæ ſui ſunt muneris fideliter faciant. De obligatione hoc genus juramentorum nulla poteſt eſſe controverſia. Ad quæ enim præſtanda vel injurati tenemur, jurati certè [b] multò tenemur magis: accedente ſc. ei quæ præfuit ex præcepto, nova obligatione ex Jurejurando.

[b] ὅρκου δὲ προστεθέντος ἐπιμελεστέρα ψυχὴ κατέστη. Soph. in Hippodam.

urando. Non ergo iſti Dubio ulteriùs mmorabimur.

Sect. VII.

Dubitum tertium, de Juramento rei llicitæ. *Rem illicitam* dico, quæ ſine eccato fieri non poteſt, in quantum bviat (ut loquuntur) alicui præcepto ivino: quum ſit peccatum omne ἀνομία, legi Dei adverſetur. Eſt autem hoc enus Juramenti adeo *illicitum*, ut non lùm is peccet qui ſic jurat, ſed & is uoque qui alium ad ſic jurandum auoritate, conſilio, aut alio quocunque odo impellit inducítve. Sed de impellente fortaſſis aliàs. Peccat interim ui ſic jurat, ſive intendat facere quod ravit, ſive non intendat. Si intendat; eccat volendo rem illicitam, & ſic non rat in juſtitia: Si non intendat, peccat entiendo & ſic non jurat in veritate; ed ſive intendat, ſive non; certum eſt *ullatenus obligari*. Fit quidem ſæpiſſimè qui eſt apud homines divinæ majeſtatis ontemptus) ut aut iræ impatientiâ, aut etu periculi, aut ſpe commodi, aut aicorum impulſu; aut verecundiâ quâam & obſequio, aut aliâ quâvis cauſâ

 in-

inducti plurimi (dum affectibus ſuis nimiùm indulgent) ea ſe facturos Deo adhibito teſte confirment; quæ ipſi aut jam tum certò ſciunt eſſe illicita, aut ſaltem poſtea cum ſunt à pravis affectibus liberiores facilè intelligunt, non poſſe à ſe ſine peccato præſtari. Et tamen quæ eſt humani judicii perverſitas, peritiſſimi iſtiùſmodi technarum artificis Satanæ offuciis & præſtigiis effaſcinati plurimos videas quos nullâ officii conſcientiâ ad rectè agendum compulerit juramenti tamen religione ad pravè agendum [c] ita conſtrictos teneri, ut quod malo conſilio juratum eſt ad idipſum adimplendum peſſimo errore ſe [d] putent ex juramenti vinculo obligatos. Atque dictum eſt jam antè in quinta noſtra hypotheſi, & apertis rationibus confirmatum; nec rei illicitæ quatenus illicita eſt ullam eſſe obligationem, nec rem malam ullam vim accipere à Juramento.

[c] *Sæpè pleríque conſtringunt ſe jurisjurandi ſacramento, ut cùm ipſi cognoverint promittendum non fuiſſe, ſacramenti tamen contemplatione faciunt quod ſpoponderunt* Amb.1.de offic.12.

[d] *——Et juravit illicitè, & perſeveravit injuſtè. Veruntamen non voluntate, ſed verecundiâ. Nam probro ducitur apud Francigenas juramentum ſolvere, quamlibet malè publicè juratum ſit.* Bern.ep.219.

SEC

SECT. VIII.

Quod ut rectiùs intelligatur, & accom-
nodatiùs ad Caſus particulares, cùm
ıon ſint omnes res illicitæ ejuſdem ge-
ıeris & gradus: diſtinctiùs mihi pauló
ıac in re agendum eſſe ſentio. Quic-
quid ergo illicitum eſt, aut *ex ſe* illicitum
ſt, aut *ex accidente*: Ex ſe rurſus dupli-
iter; *primariò*, & *ſecundariò*. Illud
icitur *illicitum ex ſe primariò*, & ut ita
icam in ſummo gradu, quod eſt ita
licitum ex natura ipſius rei, ut ſit uni-
erſo humano generi à Deo prohibitum.
ic illicitum eſt, quicquid eſt contra ſa-
ram Dei legem duabus Decalogi præ-
eptis comprehenſam: quicquid aut pi-
tati in cultu Dei, aut charitati fraternæ
n operibus juſtitiæ & miſericordiæ ad-
erſatur.

Et de re hoc primo modo illicita, ſit *Caſus* 5.
rimus Caſus. Ut ſiquis juraret ſe ſacri-
caturum Idolis, aut B. Virginis imagi-
ıem adoraturum; quæ ſunt *peccata Ad-
niſſionis*: vel ſi juraret nunquam ſe di-
inis officiis interfuturum, aut ſacras
onciones auditurum, aut Cœnæ domi-
icæ participaturum, aut ſanctificaturum

Diem dominicum; quæ ſunt *peccata Omiſſionis* adverſus præcepta *Primæ Tabulæ*. Aut ſi quis juraret occidere patrem, natum infantem exponere, adulteram di⸗is loco & hora convenire, aut cum aliis conjuraret in ſocietatem furti latrocinii, fraudis, aut alterius cujuſvi criminis; quæ ſunt *peccata Admiſſionis*: vel ſi juraret patrem ſenem & egenum non alere, pauperibus eleemoſynam non erogare, depoſitum non reddere, &c. quæ ſunt *peccata Omiſſionis* adverſus præcepta *Secundæ Tabulæ*. In his & iſtiuſmodi rebus ſimpliciter & univerſim illicitis, ex omnium conſenſu etiam ſimpliciter & univerſim obtinet hypotheſis antedicta, nullam eſſe poſſe ex Voto, Promiſſo, Juramento, vel aliunde Obligationem. [d] *Pacta quæ turpem cauſam continent, non ſunt obſervanda*: inquiunt JCti. Imò etſi graviter peccatum fuerit vovendo, paciſcendo, jurando, aliáſve promittendo rem in genere illicitam multò tamen graviùs peccatur [e] adimplendo promiſſum. Quod qui facit, duplicis peccati ſe reum conſtituit: unius ejus ſpeciei cujus eſt factum in ſe conſideratum, puta homicidii aut furti; alterius, violatæ religionis ex irreverent

[d] Si unus. ff de pactis

[e] *Impia eſt promiſſio quæ ſcelere adimpletur* 22 qu. 4. c. in malis.

& abuſu Nominis divini, quatenus res mala eius authoritate quantum in ipſo eſt confirmatur.

SECT. IX.

Secundus Caſus eſt de re *ex ſe illicitâ ſecundariò*: id eſt, non ex natura ipſius rei omnibus illicita, ſed quibuſdam tantùm pro conditione ſuarum perſonarum, prout ſunt membra alicuius communitatis, aut in certo aliquo vitæ genere verſantur. Illicitum enim eſt (idq; ex ſe, non ex accidente tantùm) his qui ſunt membra alicujus communitatis, quicquid [t] *legibus illius communitatis* repugnat: quod tamen illicitum eſt ut à Deo prohibitum, non primariò, immediatè, & in ſpecie; ſed ſecundariò, mediatè, & in genere, vi illius generalis mandati divini, quod præcipit obedientiam rectoribus in omnibus licitis & honeſtis. Illicitum item eſt eodem ferè gradu, & ex eodem fundamento, his qui aliquo munere aut officio funguntur, aut in certo aliquo vitæ ſtatu aut conditione conſtituti ſunt, (quam noſtrates vocabulo minùs proprio fortaſſis, ſed tamen uſu recepto, *particularem Vocationem* appellant)

Caſus 6.

[t] *Jusjurandum contra vim legum & authoritatem juris nullius eſt momenti.* l. ſiquis. ff. de legat. & fidei c.

pellant) quicquid naturæ aut rationi illius muneris ſive *vocationis* non eſt conſentaneum. Poteſt enim id licere Magiſtratui politico, quod non licet verbi Miniſtro, aut è contra: itémque mercatori, quod non agricolæ; domino, quod non ſervo; conjugi, quod non cælibi; & ſic de cæteris. Quibus omnibus Deus in genere legem hanc fixit, ut quiſque quod ſuæ vocationis eſt fideliter faciat, intráque fines ejus modeſtè ſe contineat. Siquis ergo *mercator Anglus* juraret lanas, aut alias merces extra regnum Angliæ lege deportari prohibitas Hamburgum mittere; aut ſi *Magiſtratus* aliquis juraret ſe non puniturum furtum aut adulterium; aut *Epiſcopus vel Preſbyter* ſe nunquam concionaturum, aut Sacramenta adminiſtraturum; aut ſervus ruſticus ſe domino jubenti boves jungere vel fruges demetere non pariturum: quorum primum illud *legibus regni*, reliqua *conditionibus propriæ vocationis* adverſantur. Eſſent iſta omnia juramenta rei eo quo jam dixi gradu illicitæ; & ipſa etiam propterea juramenta *illicita*, & ordinariè *non obligarent*. Dico *ordinariè*: quia fortaſſis poſſunt dari caſus, in quibus Juramentum

:um quod videtur alicui legi *communi-'atis* aut *vocationis* adverſari, etſi non lebuerit ſuſcipi, ſuſceptum tamen poteſt obligare. Ut exempli cauſa, in lege pœnali disjunctiva. Sit lex civitatis, *Nemo civis Prætoris munus, ad id electus, detrectato: qui faxit, centum aureorum multa eſto.* Caius civis, quòd ſe imparem putet muneri, aut ut caveat ſibi ab aliquo quod inde metuit incommodo, jurat ſe nunquam urbana Prætura functurum. Eligitur à civibus: jurejurando ſe tuetur: ab illis poſcitur tamen ad gerendam præturam, poſthabito jurejurando. In hac ſpecie facti quæritur, In foro conſcientiæ quid juris? Reſpondeo, Debuit non juraſſe; nullâ præſertim cogente neceſſitate: potuit enim vel injuratus recuſaſſe. Juratus tamen videtur obligari, nec poſſe ſine perjurio poſcentibus civibus morem gerere: tenetur itáque multam ſolvere, Præturam recuſare. Intelligi velim præciſè quantum ſpectat ad id de quo nunc agitur, materiam ſc. juramenti, atque etiam præciſè in quantum adverſatur legi civitatis. Nam reſpectu finis, aut alterius cauſæ, imò reſpectu ipſius etiam materiæ quatenus eſt impeditiva majoris boni publici, aut

ali-

aliunde, poteſt juſta ſubeſſe ratio quæ obligationem tollat. *Ordinariè* tamen ut dixi, Juramentum præſtitum contra leges *totius Communitatis* aut *propriæ vocationis* non obligat. Atque hæc de rebus ex ſe illicitis dicta ſunto.

Sect. X.

Sequuntur quæ ex ſe non illicitæ, ſunt tamen illicitæ ex accidente. Accidit autem rei licitæ, ut fiat illicita; aut ex errore perſonæ jurantis, aut ex effectu malo rei juratæ. *Tertius* ergo *Caſus* eſt, cum quis juramento pollicetur ſe facturum aliquid in ſe fortaſſis licitum, quod tamen ipſe putat eſſe illicitum, aut certè veretur ne non ſit licitum. Ut ſiquis ante hæc tempora admittendus ad beneficium (ut vocant) Eccleſiaſticum, promiſiſſet in publicis ſacris obſervare omnes ritus legibus Eccleſiaſticis imperatos; veſtem ſc. lineam, crucis ſignum ad ſacrum fontem, ingeniculationem in percipiendis ſymbolis in ſacra cæna, & id genus alios; quos ipſe tamen ex aliquo levi præjudicio putaret eſſe ſuperſtitioſos & Papiſticos. Quæritur in hoc caſu quæ ſit Obligatio? Pro reſponſione dico tria.

Caſus 7.

tria.

tria. Dico *primò*, non poſſe tale juramentũ, duranti tali errore, ſine gravi peccato ſuſcipi. Peccat enim graviter, qui contra conſcientiam peccat, etſi erroneam. Judicium enim intellectus cum ſit unicuique proxima agendi regula: voluntas, ſi judicium illud non ſequatur, deficiens à regulâ ſuâ neceſſe eſt ut in obliquum feratur. Tritum eſt illud, *Qui facit contra conſcientiam, ædificat ad gehennam.* Sanè qui jurat in id quod putat eſſe illicitum, nihilo minùs juraturus eſſet, ſi eſſet revera illicitum: atque ita res illa, ut ut alii licita, eſt tamen ipſi illicita; ſententiam ferente Apoſtolo, *Rom.* 14.14 Ubi diſtinguit inter κοινὸν δι' ἑαυτοῦ, & ἐκείνῳ κοινόν: & apertè docet, poſſe id quod non eſt κοινὸν δι' ἑαυτοῦ, impurum & illicitum in ſe, eſſe tamen ἐκείνῳ κοινὸν, impurum & illicitum homini, τῷ λογιζομένῳ τι κοινὸν εἶναι, nempe illi homini qui æſtimat aliquid eſſe impurum aut illicitum. Dico *ſecundò*, tale juramentum *non obligare.* Ratio manifeſta, ex tertia hypotheſi: quia juramentum non poteſt tollere obligationem priorem, nec inducere obligationem aliam ei contrariam. Aſt illi juramento quod ſuſcipitur contra dictamen Conſcientiæ,

præfuit

præfuit alia prior ex illo dictamine orta. Conſcientiæ enim dictamen ſive rectæ ſive erroneæ ſemper obligat, ſaltem ad non faciendum contra eam. Iſtam autem obligationem Juramentum ſubſequens removere non poteſt: quin ipſum potiùs invalidum fit, & vim obligandi amittit. Dico *tertiò*, Si jurans poſteà meliùs edoctus errorem ſuum agnoſcat & corrigat; juramentum quod priùs non obligabat, exinde incipere de novo obligare. Juramento enim ineſt obligandi potentia quaſi naturalis & inſeparabilis; ſicut lapidi naturaliter & inſeparabiliter ineſt potentia movendi deorſum: quæ potentia ſemper nata eſt exerere vires ſuas, & prodire in actum, niſi ab aliquo impediente prohibeatur: Quemadmodum ergo lapis,ut moveatur poſtquam aliquandiu quievit, non indiget nova aliqua potentiâ ſibi aliunde indita, ſed remoto prohibente ſtatim ſuapte vi deorſum fertur: ſic Juramentum, remotâ illa errantis conſcientiæ obligatione quæ ipſius vim prius impediebat, ſine omni morâ aut alterius rei ope, ex vi ſua obligat.

SECT.

SECT. XI.

Alii ſunt Caſus de *re illicita ex accidente*, ratione mali effectus ipſius rei: quatenus ſc. poteſt eſſe *impeditiva boni*, aut *cauſativa* vel ſaltem (ſic enim loquendum eſt) occaſionativa *mali*: Impediri autem bonum ſupponitur aut Antecedens, aut Futurum. *Quartus* ergo *Caſus* eſt, ubi res jurata videtur illicita, eò quòd impediat effectum alicujus boni antecedentis; puta Voti, aut Promiſſi prius facti: ut ſi is qui voto ſe priùs obſtrinxerat ad aliquod opus pietatis aut charitatis, poſtea juramentum ſuſciperet, quòd impediret adimpletionem prioris voti. Veluti ſi voto obſtrictus dimidiam lucri partem hebdomadatim pauperibus dare; juraret poſtea totum lucrum in uſus belli conferre: vel ſi Caius pollicitus Titio fundum vendere certo pretio, Julio poſtea ſe venditurum juret majori pretio. Hic caſus nihil habet difficultatis. Clarè enim reſpondetur, & fundatur reſponſio in tertia hypotheſi; ejuſmodi juramentum nec *licitum* eſſe, nec *obligatorium*. Quia obligatio illa prior, undecunque contracta, ſive ex pacto, *Caſus* 8.

ſive

ſive ex voto, ſive ex nuda promiſſione, ſive ex officio mero, valida manet, & ponit obicem omni actui contrario ſubſequenti.

Sect. XII.

Caſus 9. *Quintus Caſus* eſt, cùm id quod juratur videtur eſſe *impeditivum alicujus boni* futuri. Ut ſiquis juraret ſe nunquam futurum fidejuſſorem alieni debiti; aut verbi miniſtrum, cùm ſit tamen ad illud munus valdè idoneus; aut artem utilem quam ſolus novit nemini communicaturum; & ſimilia. Ratio dubii eſt, quia minus bonum reſpectu majoris boni habet quodammodo rationem mali: ergo juramentum etſi aliàs honeſtum, ſi ſit impeditivum majoris boni videtur eſſe malum. Solutio dubii in hoc caſu non poteſt aliqua afferri generalis & certa, quæ factis ſingularibus univerſis conveniat: quia verſatur in comparatione magis & minùs boni, quæ plurimum pendet ex circumſtantiarum collatione; quæ cùm ſint infinitæ varietatis, non poſſunt omnes certis & definitis regulis ita comprehendi; quin ut viri prudentis arbitrio res plurima ex parte

ſit

ſit permittenda, ut id demum faciat, quod expenſis qua licet fide & diligentia utrinque rationibus ſibi videbitur tandē pro hic & nunc magis expedire. Interim tamen, quum non ſit ſimpliciter verum (niſi cautè intelligatur) unumquemque ſemper obligari ad id faciendum quod eſt melius: pro ſolutione dubii in hoc caſu dici poteſt, Juramentum non eſſe illicitum, aut obligandi vim amittere, præciſè ob hoc quod videatur eſſe impeditivum maioris boni; niſi concurrant aliæ etiam circumſtantiæ (ut quidem ferè fit,) quæ illud evincant aut non licere, aut non obligare. Exemplo res erit illuſtrior. Caius pharmacum eximiæ virtutis, aut aliud artificium inſigne a Titio inventore edoctus, ſed ea conditione, ut cum nemine alio, ipſo ſuperſtite & inconſulto, iuret ſe non communicaturum. Non-communicatio tanti arcani videtur eſſe contra bonum publicum: & tamen ratio dictat Caium obligari & teneri bona fide obſervare quod promiſit. Aliàs Titio fieret iniuria, cuius intereſt arcanum non communicari: quod nec ipſi Caio ab initio, niſi tali interpoſito iuramento communicatum fuiſſet.

Sect.

Sect. XIII.

Reſtat proximè ut de re agamus *per accidens illicitâ* ex eo quod videatur eſſe *cauſativa*, vel ſaltem *occaſionativa alicujus mali*, idque vel ipſi juranti, vel
Caſus 10 alteri. *Sextus* ergo *Caſus* eſt, ubi quod juratur incommodum eſt ipſi juranti: vel inferendo ei certum *damnum temporale*, vel exponendo eum periculo *tentationis*. Ut ſi Caius juraret ſe Titio decoctori mutuò daturum centum aureos nunquam fortaſſis recepturus; quod ei cederet in damnum. Aut ſi Fabius, petente id uxore jam morti vicinâ, ex qua liberos aliquot ſuſtuliſſet, ne induceretur eis noverca, juraret ad ſecundas nuptias ſe non tranſiturum; unde ſe fortaſſis periculo exponeret uſtionis. Pro reſponſione dico *primùm*, iſtiuſmodi promiſſionem non eſſe temerè aut ſine magna deliberatione faciendam, nec niſi gravi cauſa ſubſit: non tamen ſimpliciter eſſe illicitam. Etſi enim omnis *mali occaſio* ſit diligenter vitanda: tamen cùm nihil quod non eſt ex ſe & alia ratione illicitum, ſit neceſſariò & univerſaliter *mali occaſio*; nec ſit aliquid ſimpliciter & d-

ſi-

ua ſpecie illicitum ob hoc ſolùm quòd poſſit eſſe *occaſio mali*: non videtur ſimpliciter damnanda omnis iſtiuſmodi promiſſio; præſertim ſi juranti quo tempore juravit, debitâ adhibitâ diligentiâ, non appareret alicujus magni incommodi periculum probabile. Dico *ſecundò*; ſi cedat juramentum in damnum temporale ipſius jurantis ſolùm, citra injuriam tertiæ perſonæ, jurantem obligari etſi cum gravi ſuo damno, ni is cui juratum eſt velit remittere. Verba diſerta ſunt; *Pſalm.* 15. נשבע להרע ולא ימיר *Juravit in malum, & non mutabit*. Ubi in Hebræo prius verbum præteriti temporis eſt (*juravit in malum*) poſterius futuri (*& non mutabit*) quaſi diceret, Viri pii officium eſt, poſtquam juravit proximo ſuo; quod ſine magno ſuo malo præſtari nequit, conſtare tamen ibi, & quod promiſit ratum eſſe jubere, & (ut eſt in hoc textu) ſecundùm omne quod egreſſum eſt ex ore ſuo facere. Dico *tertiò*, Juramentum obligare, etiamſi videatur exponere periculo tentationis, niſi ſit aliunde vitioſum. Quia ſi id ſufficeret tollendæ obligationi, vix emaneret quidquam quod poſſet obligare; quum ex aſtu Satanæ & corrupti-

 one

one cordis humani nihil ſit à mali periculo tàm immune, quin ut inde necti poſſit in perniciem noſtram (niſi nos Dei gratia præſtaret incolumes) laqueus tentationis. Quin potius ex adjutorio divinæ gratiæ poterit iſta obligatio, velut clypeus repellendæ tentationis idoneus, ex adverſim objici: nempe tentationi non cedendum, ſed animoſiùs obnitendum; quia juramenti religione teneris, ne id facias ad quod tentaris.

Sect. XIV.

Caſus 11 Caſus Septimus eſt, ubi id quod iuratur videtur ex eo illicitum, quòd alteri poſſit inde creari *periculum Scandali*; præbendo ſc. ei ex facto noſtro occaſionem ruinæ. Plurima exſtant eáque graviſſima in Epiſtolis Paulinis de vitando ſcandalo monita: præſertim *Rom.* 14. & 1 *Cor*.8.& 10. Et ſanè viro verè Chriſtiano ſummoperè cavendum eſt, ut in omni converſatione ſua non propriæ tantùm conſcientiæ conſulat, ſed & ædificationi alienæ; nec quærat quòd ſibi utile eſt, ſed quod multis; videátque tàm quid illis expediat, quàm quid ſibi liceat: ne libertate ſua abutatur in perniciem

niciem fratris. Sed quatenus à rebus licitis abſtinendum ſit ob ſcandalum vitandum ; nec paucis expediri poteſt, neque eſt præſentis inſtituti diſpicere. Dicendum videtur, quod ad præſens negotium attinet, unius *ſcandali periculum*, ſi nulla adſit alia ratio cur res illicita cenſeatur, non ſufficere ad impediendam iuramenti pręſtiti obligationem ; ſicut in præcedente caſu de periculo tentationis iam dictum eſt : quum utriúſque periculi videatur eſſe eadem per omnia ratio.

Sect. XV.

Emenſus iam tandem de Materia *Impoſſibili, Neceſſaria*, & *Illicitâ* præcipuos Caſus, ad reliqua Dubia pergo. *Dubium Quartum* eſt, de Juramento *rei Liberæ* ; hoc eſt rei neque Neceſſariæ neque Illicitæ, ſed Mediæ & Indifferentis. Quæ ἀδιαφορία cùm ex duplici cauſa oriatur, ſc. *ex voluntate Legiſlatoris* nec præcipientis nec prohibentis, & *ex levitate Rei :* occurrunt proinde in hac materia duo Caſus. *Caſus prior* eſt, cùm res nullo aut præcepto aut interdicto divino vel humano legitimo ita determinata eſt, *Caſus* 12

quin ut poſſit quiſque pro hic & nunc ſecundùm exigentiam circumſtantiarum pro ſuo arbitrio facere vel non facere, prout ipſi viſum fuerit expedire. ὃ θέλει ποιείτω—*quod vult faciat, non peccat*, 1 Cor.7.36. Ut ſi Caius juret ſe Titio fundum venditurum aut daturum mutuo centum. Reſpondendum breviter, Juramentum in hoc caſu, & licitum eſſe, & obligare. *Caſus poſterior* eſt, cum res aut ob ſui levitatem indigna eſt viri prudentis deliberatione, nec caſſa nuce intereſt feceríſne an non feceris; ut levare feſtucam de terra, fricare barbam, &c. aut ob parvitatem materiæ non eſt multum æſtimabilis; ut dare pomum puero, aciculam commodare, &c. Juramentum de re iſto ſenſu adiaphorâ omnino eſt *illicitum*. Arguit enim ſancti nominis Dei aut nimiam irreverentiam, ſi (ut ferè fit) ex quodam habitu jurandi longo uſu contracto, imprudenti fortè exciderit; aut apertum contemptum, ſiquis id ſciens prudénſque admiſerit. Scilicet non eſt Deus advocandus teſtis, niſi ubi dignus vindice nodus inciderit; ubi cauſa exigit, non iuſta modo ſed & gravis. Et in hoc omnes conſentiunt. Cæterum *de Obligatione* quid ſtatuendum? video quidem

Caſus 13

quidem pleróſque Caſuiſtas Pontificios in ea eſſe ſententia, juramentum de re exigua & parvi momenti eſſe ſuâ naturâ nullum, & non obligare: quia ſc. res levis non eſt idonea materia Juramenti, & lex non curat de minimis. Sed miror potuiſſe eos, qui aliàs videri volunt eſſe tàm Lyncei, in re tam apertâ cæcutire: niſi quòd putidæ illi diſtinctioni *Peccati Mortalis & Venialis*, quo velut fermento totam Theologiæ Moralis maſſam fœdè corruperunt, locum relictum cupiant. Sed obligare Juramentum in re vel leviſſimi momenti conſtat; *Primò*, quia in re gravi & levi eadem eſt veritatis & falſitatis ratio. *Secundò*, quia in Aſſertorio Juramento qui aliter dicit quàm res eſt, etſi in re leviſſimâ, pejerat: ergo à ſimili & in Promiſſorio, qui aliter facit quam juravit. *Tertiò*, quia aliter, quantum in ſe eſſet, Deum falſæ rei teſtem faceret. *Quartò*, quia omnis jurans tenetur facere totum quod promiſit, quatenus poteſt & licet: ſed dare puero pomum & poſſibile eſt & licitum; ergo tenetur præſtare. Non debuit ergo ſic jurari: ſed ubi juratum eſt, debet impleri.

Sect. XVI.

Reliquum eſt *Dubium Quintum*, ubi juratur in Materiam *Indefinitam & incertam*: & continet tres potiſſimum Caſus. *Primus Caſus* eſt, cum quis ſe tradit quodammodo in alienam poteſtatem, promittendo ſe facturum quicquid ille alter voluerit. Ut ſi princeps juraret ſe daturum aulico amico ob præſtitum ſibi fidele officium quicquid is petierit: aut ſi ſervus cujuſquam vel amicus juraret ſe omnia heri juſſa vel amici mandata facturum. In iſto caſu dico *primùm*, Juramentum iſtiuſmodi ſi ſimpliciter intelligatur ut verba ſonant, eſſe *illicitum*. Injuriam facit Deo, cujus unius ſervus eſt omnis homo, quiſquis ſe facit g *ſervum hominis*, & alienæ temeritatis mancipium. Dico *ſecundo*, ut licitum eſſe poſſit, aliud aliquid neceſſariò ſubintelligi. Ut exempli gratiâ, Juro me facturum quod voles: ſubintellige, ſi rem voles honeſtam, poſſibilem, æquam. Atque eatenus, & in eo ſenſu obligat. Videntur hac quaſi ſolenni formulâ juraſſe ſoliti olim Reges Perſarum & Judæorum,

Caſus 14

g 1 Cor. 7. 23.

dæorum, idque indefinitè ad amplio-
rem magnificentiæ ſuæ & gratiæ oſten-
tationem; *Pete quod vis, & dabitur* [h] Eſter. 5.3
tibi uſque ad dimidium regni. Hac for- 6 & 7.2.
ma Rex Perſarum [h] *Aſſuerus* Reginæ [i] 3 Reg. 2.
conjugi juravit: & cum hæc rem æ- 20. &c.
quam & neceſſariam peteret, ille pro
fide datâ rem fieri juſſit. Eadem penè
formâ cum *Salomon* Reginæ matri pro-
miſiſſet, daturum ſe ei quicquid pe-
teret; & ipſa Adoniæ nomine rem pe-
teret quæ Solomoni, cui comperta e-
rat jamdiu hominis ambitio, viſa eſt
iniquior, Salomon non obſtante jura-
mento poſtulatum matris non fecit.
Quo facto ſatis indicavit, non ſe alia
mente promiſiſſe, quâm ſi res juſta po-
ſtularetur: ſuóque exemplo nos docuit,
ubi indefinitè in alienam voluntatem
juratur, ſubintelligi ſemper oportere
hanc conditionem, Si is id voluerit,
quod ex æqui boni jure ab illo modeſtè
expectari, à nobis honeſtè concedi fas
eſt. Suppetit & tertium exemplum ἀκούσατε
ejus formæ juramenti, quod narratur ὅσοι ἐπ'
Math. 14. *Herodis ſc. Tetrarchæ*, qui ἀλλήλοις
ſaltatriculæ ex fratre nepti gratiam fa- ὅρκους προ-
cturus, juravit ſe ei daturum, quicquid τείνετε.
peteret. Petiit illa rem iniquiſſimam; Chryſ. in
hominis Math. hom
48.

hominis innocentis & indemnati amputatum in patinâ caput. Rex fieri juſſit διὰ τοὺς ὅρκους καὶ τοὺς συνανακειμένους. Religioſum ſc. & verecundum hominem puduit præſentibus tot convivis non adimplere id nefario licet facinore, ad quod ſe juramenti ſacramento obſtrinxerat. Eſto hoc nobis exemplum in cautelam; aſt illud Salomonis in imitationem. Et meminerimus Juramentum ſic indefinitè prolatum [k] *cum ſua juſta exceptione* tamen eſſe ſemper intelligendum; & extendendum ad ea ſolùm quæ non ſunt veriſimiliter cogitata cum juraretur; non ad ea, quæ ſi tunc cogitata fuiſſent, non fuiſſet juratum.

[k] *Conditio intelligitur Si æquum ſit.* l. jus publicum. ff. de pact.

Sect XVII.

Caſus 15 *Caſus ſecundus* eſt, cum à ſubdito exigitur Juramentum conſervandi & tuendi jura, privilegia, prærogativas & præeminentias ſuperioris alicujus poteſtatis; ut Regis, Civitatis, aut domini alicujus feudi: qualia ſunt apud nos juramenta homagii, juramentum Suprem, atus Regii, & ſimilia. *Licita* eſſe hoc genus juramenta nemo non agnoſcit.

gnoſcit, atque etiam *obligare:* ſed ob illorum jurium plerumque incertitudinem, meritò dubitari poteſt, *quatenus obligent.* Dicendum eſt, obligari ſubditum indubiè ad conſervandum quantum in ipſo eſt omnia jura quæ νόμῳ aut ἔθει, legibus aut moribus conſtat eſſe legitima; id eſt quæ aut jure ſcripto definita ſunt, aut longo temporis uſu & diuturnâ (ut vocant) præſcriptione invaluerunt: quatenus ſc. ſi nota ſunt, vel etiam poſthac moraliter innoteſcere poterint. Non tamen pariter obligari ad omnia ea obſervanda quæ ſunt dubii aut controverſi juris: præſertim cum ſoleant ferè qui poteſtate præditi ſunt funiculos agrorum extendere, & ultra lapides clientium ſalire, nec jurium ſuorum finibus contenti eſſe. Debet tamen ſubditus animo eſſe ſemper parato, & illa quæ ſunt dubia, ubi juſta eſſe conſtiterit, agnoſcere & tueri.

S e c t. XVIII.

Ultimus Caſus eſt, ubi exigitur Juramentum à membro alicujus communitatis, puta Civitatis, Academiæ, Collegii, aut ſocietatis Mercatorum vel Artificum, *Caſus* 16

tificum, ad *obſervanda ſtatuta*, privilegia, conſuetudines, & libertates illius communitatis. Quæritur, Qualis eſt obligatio? Reſpondeo, *Imprimis*, Juratus obligatur ad omnia *ſtatuta fundamentalia*, quantum in ipſo eſt, ſimpliciter obſervanda. *Fundamentalia* autem dico, quæ neceſſario & proxime tendunt ad conſervandum publicum ſtatum, ordinem, & honorem totius corporis ſive communitatis. Sed id *ſecundò* non ſemper & neceſſariò ad rigorem literæ; ſed prout in more poſita ſunt & uſu communi recepta, & prout approbatâ conſuetudine ab aliis obſervantur. *Tertiò* ad minorum gentium ſtatuta quod attinet, quæ pertinent ad externam tantùm formam & decus; vel quæ aut ex conditione materiæ, aut ex forma ſanctionis, aut alio probabili indicio vir prudens judicaret non fuiſſe condita cum intentione [1] *rigidæ obligationis*; obligatur ea ordinariè obſervare; ſic tamen ut liceat ei quandoque juſta de cauſa ſine ſcrupulo conſcientiæ in prætermittere quod ſtatuto aliquo faciendum præſcribitur; modò id fiat citra ſcandalum aut contemptum. *Quartò* Obligatio extenditur & ad ſtatuta de futuro

[1] *Juramentum non debet plus obligare quã voluerit, aut rationabiliter velle debuerit obligare ordinator talis juramenti.* Gerſon. de ult. ſpicil. lect. 4.

ture

:uro ſancienda, modò ſint poſſibilia, ju-
ta & honeſta. *Quintò*, ſi aliquod ſta-
utum poſt juramentum præſtitum abro-
;atum fuerit, vel in deſuetudinem abe-
t; obligatio Juramenti quoad illud ſta-
utum ceſſat, ita ut non teneatur illud
ltrà obſervare: niſi juratum fuerit ver-
is ſpecialibus in ipſam rem ſtatuto de-
retam; in eo enim caſu ſublato ſtatu-
o manet tamen obligatio. *Sextò*, cum
tatuta Communitatum ferè plurima
nt, & multa multis ignota; & difficil-
mum ſit, imò vix poſſibile omnia &
ngula exactò & examuſſim obſervare:
ui bona fide ita ſe comparaverit, ut ni-
il quod eſt officii ſui lubens prætèrie-
it, debitámque adhibuerit moralem
iligentiam, ut ea omnia ſciret quæ ad
ſius officium pertinent; ſtatueritque
atui, honori, paci ſuæ Communitatis,
uantum humana patitur infirmitas, fi-
eliter & ſine ſcandalo inſervire; hunc
go nòn dubitarim fidem de ſtatutis ob-
rvandis à ſe datam bonâ conſcientiâ
actenus liberaſſe, & debitum ad quod
: obligavit, æqui boni lege exſolviſſe.
Quod item & de publicis *Regni legibus*
itelligendum eſt.

SECT.

Sect. XIX.

Atque hæc de prima Caſuum claſſe dicta ſufficiant. Ne quis autem me exiſtimet nimiam propterea jurandi licentiam voluiſſe permittere, quòd toties dixerim hoc vel illud Juramenti genus *non eſſe illicitum*: illud neceſſarium duxi me vos maturè ſubmonere, non id ex mente aut hodie dictum, aut poſthac dicendum, quaſi cuivis licere putarem pro ſuo arbitrio cum voluerit ſic jurare; quum ſciam juramentum rem eſſe ſacram, nec niſi magna cogente neceſſitate, idque rariſſimè & ſumma cum reverentia adhibendam. Sed id ita ubique intelligendum, non eſſe juramentum ex illa vel illa cauſâ ſimpliciter & de toto genere illicitum. Exempli gratia, cum dixi Juramentum *impeditivum majoris boni* non eſſe illicitum, vel *Juramentum de re adiaphora* non eſſe illicitum: ſenſus fuit, non debere concludi Juramentum aliquod eſſe ſimpliciter & de toto genere illicitum, (modò habeat alias omnes debitas conditiones,) ex eo ſolùm quòd ſit *impeditivum majoris boni*, aut ex eo ſolùm quod ſit *de re adiaphora*: ſive

ve quod eodem recidit, non eſſe ex hac arte aliquod impedimentum, quin ut oſſit eſſe licitum, ſi ſit alias neceſſarium : omni alia ex parte debitè conditionatum.

Prælectio Quarta.

Continens Caſus Quindecim.

Summarium.

Juramenti Cauſa Efficiens, & Propoſitio dicendorum.

Juramentum puerorum.

Juramentum amentium, & Morionum.

Juramentum hominis Ebrii, aut Irati.

6. *Juramentum ejus qui eſt ſub alterius poteſtate.*

Authoritas deferentis Juramentum.

Fides hoſti, hæretico, perjuro ſervanda.

Juramentum an & quatenus obliget jurantis hæredes.

10. *Fides*

10. *Fides data, hæredi & ſucceſſor*
præſtanda.
11. *Juramentum ſpontaneum.*
12.13. *Juramentum dolo elicitum.*
14. *Juramentū ex metu levi ſuſceptum*
15. *Juramentum vi & metu extortum*
Latroni pacta pecunia ſolvenda.
16. *Solvuntur objecta.*
17. *Pactum cum latrone ſilentium a*
teneatur?

SECT. I.

ABſolutis ſuperiore Lectione præ-cipuis difficultatibus, quæ ad Jura-menti *Materiam* propiùs pertinebant pergendum nunc porro ad ea dubia ſo-venda quæ ad *Cauſam* ejus *Efficiente* quoquo modo reduci poſſe videbuntu Eſt autē Juramenti *Cauſa Efficiens*, qu ad noſtrum inſtitutum attinet, dupl Altera quam *Agentem* dicimus, cu propriè eſt effectio: altera, quæ age tem ad operandum impellit, quam προ-ταρκτικὴν ſeu *Impulſivam* cauſam ſo mus appellare. Agens rurſus aut proxima & principalis: aut minùs prin palis & ab effectu remotior. Cùm en

d Juramenti obligationem duas minimùm perſonas concurrere neceſſe ſit, elut terminos iſtius relationis; perſoam ſc. *Jurantis*, qui fidem ſuam alteri ırejurando confirmat, & perſonam ejus ui juratur, qui fidem alterius ſibi juraıento interpoſito firmari poſtulat, quem lerique Ciceronem ſecuti *Deferentem* ocant: utriuſque perſonæ ſuæ ſunt uaſi partes in hoc negotio; ſed Jurans primæ & potiores, ſecundæ Deferens. Poſſunt autem ſpectari in utroque gente, imprimis *conditio* (ſive ut ita icam idoneitas) *perſonæ*, deinde & *exnſio Obligationis*. Sunt ergo in hoc geere Cauſæ Efficientis illa dubia primò co conſideranda, quæ oriuntur ex dectu alicujus conditionis requiſitæ ex ırte *Agentis principalis* ad hoc ut ſit oneus ad ſuſcipiendum juramentum. uo autem potiſſimum requiruntur, ut uis ad jurandum idoneus ſit: *judicium* rationis, & legitima *poteſtas*. Oportet im ad jurandum accedere animo, & eliberato, & ad implendum promiſſum rato. At neque deliberare poteſt, qui on eſt præditus judicio rationis: nec lenter aliquid polliceri & cum effectu, ui ſub aliena poteſtate eſt, & non ſui ıris.

SECT.

Sect. II.

Dubium itaque *Primum* eſt, Quatenus obligat juramentum ejus, cui deeſt judicandi facultas? Qui defectus cùm poſſit à variis cauſis oriri, varii propterea in hoc capite occurrunt caſus. *Primus* eſt de *Pueris*, quoad pervenerint ad uſum rationis: quod quâ demum ætate fiat, nec à quoquam definitum eſt, nec definiri poſſe puto; quum alii celeriùs matureſcant, alii tardiùs. Jura quidem cùm civilia Romanorum, tùm plerarumque gentium municipalia certos annos conſtituerunt, ad quos antequam perventum ſit, pueri nec ad juramentum aſſertorium præſtandum ſunt admittendi, nec cogendi ad promiſſorium. Qualis eſt apud nos annus ætatis decimus ſextus, quo minor qui ſit, nec admittitur teſtis in judiciis, nec exigitur ab eo Juramentum aliquod fidelitatis: imò omne Juramento ab eo præſtitum eſt in jure nullum. Obtinent hæc in foro externo: cæterùm in foro conſcientiæ interno non eadem eſt ratio. Inſtituendi quidem ſunt à prima pueritia liberi & pupilli à parentibus & tutoribus, ut *juramenti* vim

& religionem, *perjuriíque* gravitatem & debitas ei pœnas maturè intelligăt, & ſeriò expendăt: quò diligentiùs ſibi caveant ne ſe temerè tàm fœdo crimine polluant, ſed à pravâ jurandi conſuetudine diſcant ab initio abſtinere linguam ſuam. Vix enim cogitari poteſt, quis poſſit eſſe *puerilis juramenti* neceſſarius & legitimus uſus, tùm ob judicandi imperitiam, tùm ob illud quoque quòd ſub poteſtate aliena ſunt: niſi fortè à parentibus in quorum poteſtate ſunt pro jure ſuo ad aliquod mandatum ſuum fideliter exequendum exigatur. Quemadmodùm *Annibalem* fama eſt novem fermè annorum puerum à patre Amilcare inter ſacrificandum aris admotum, & jurejurando adactum, ut Romani nominis perpetuus hoſtis eſſet. Sed heu, proh pudor! ex collapſa dudum ubique apud homines Chriſtianos diſciplinâ domeſticâ, audias paſſim in vicis & in triviis pariter pueros atque puellas, ubi vix dum articulatè loqui didicerint, ſacrum & verendum Dei nomen ore prophano & intrepidè & impunè temerantes: cujus vitii teterrimum fœtorem, quo pueruli velut recentes teſtæ penitus imbuti ſunt, vix tandem ſenes facti deponunt. Sed nolo me aliorſum rapiat

v. Liv. l. 21.

H rapiat

rapiat doloris & indignationis æſtus: redeo protenus ad rem. Dico ergo *juramentum puerorum*, antequam pervenerint ad annos (ut noſtri loquuntur) diſcretionis, vel ſint doli capaces, ob defectum judicii, *nec licitum eſſe, nec obligare.* At quamprimum ſunt doli capaces, ut poſſint quæ ſit juramenti natura & vis, etſi tenuiter, aliquatenus tamen intelligere; quod ordinariè & ut plurimum contingit completo jam ferè primo ætatis ſeptennio, in multis etiam maturiùs, aut qui ſunt præcocioris ingenii, aut in quibus malitia ſupplet ætatem: *juramentum puerile*, etſi ſit (niſi fortaſſe excipi debeat is unicus caſus, ſi à parente exigatur) aliàs penitus illicitum; præſtitum tamen obligat, niſi aliunde impediatur. Ratio eſt, quia actus ex ſua natura obligatorius, qualis eſt ille jurandi actus, proceſſit ab animo judicandi facultate aliquatenus prædito.

SECT. III.

Caſus 18. & 19. *Secundus Caſus* eſt de amentibus & furioſis: & *Tertius* itidem de ſtultis & morionibus. Quorum utrique generi hominum familiare vitium eſt, ex ore im-

mpuro etiam incogitantes juramenta mportunè eructare. Quod etſi eſt illis i nobis condonandum ; & fortaſſis à Deo qui ſummè miſericors eſt, nec meſſem expectat ubi ſementem non fecit, ion imputabitur eis in peccatum, quia x invincibili mentis errore promanat: ertum tamen eſt, quod de omni juranento pronunciavit Servator, ἐκ τοῦ πονηροῦ εἶναι, ex inſtigatione Diaboli & ommuni pravitate cordis humani proenire, quâ ſumus omnes Adæ filii inexiles ad bonum, ad omne mali genus erei. De ejuſmodi Juramentis, vana uæſtio eſt, & nulli uſui, Síntne licita an licita? quia expenſio rei licitæ & illiitæ ad eos tantùm pertinet, qui poſſunt liquatenus judicare de rebus actis aut gendis, utrum ſint ſuæ Regulæ (id eſt egi Dei & rectæ rationi) conformia el non. Qua facultate cùm deſtituntur qui ſunt impotes mentis, fruſtra lis legem dixeris. Næ is cum ratione ia vel magis inſanit, qui ab inſano ratinem factorum expoſcit. Interim conat ejuſmodi juramenta, in quantum ſunt ctus amentium, nullatenus obligare. Quód ſiquis aliàs furioſus & amens, luidis tamen animi intervallis per certa Mat. 5. 37.

tempora ita fruatur, ut ſit per illa intervalla mentis ſuæ compos: juramenta ab illo tunc præſtita non minùs obligant ad ſui impletionem, quandiu contigerit eum recto rationis uſu frui, quàm ſi ab homine ſanæ & ſedatæ mentis præſtita fuiſſent.

SECT. IV.

Caſus 20 & 21. *Caſus Quartus* & *Quintus* ſunt de obligatione Juramenti, quo quis aut *ebrius pollicetur* aut *iratus minatur* ſe aliquid facturum, quod ſobrius & pacatus fieri nollet. Ratio dubitandi eſt quòd cùm ad hoc ut juramentum aliquod obliget, requiratur aliquod ſaltem animi deliberati judicium: *ebrietas* & *iracundia*, quarum utraque eſt amentia quædam brevis, ſic judicium perturbant, & rationis uſum tollunt pro tempore, ut quoad alter crapulam edormierit, alteri nonnihil deferbuerit æſtuantis animi dolor, neuter ſanè a furioſo multum diſtare videatur. Cæterùm de iſtiuſmodi Juramentis illud imprimis certum eſt, neutrum genus excuſari poſſe à peccato: ſed utrum ebrietas aut iræ impetus peccatum quod eſt in illo jurandi actu aggravet an extenuet potiùs non

ıon ſatis inter omnes convenit; neque
›rofectò videtur iſti problemati una af-
irmatione ſimpliciter & ſufficienter re-
ponderi poſſe, cùm judicium hac in
›arte pendeat plurimùm ex circumſtan-
iis. Sed utcunque, eſt ea quæſtio non
ujus inſtituti. Evincit ratio dubitati-
nis expedire, ne quis aut ebrius aut
atus quidquam omnino juret: quia
ı illa mentis intemperie non poteſt ju-
are *in judicio*; ſed neceſſe eſt ut id te-
ıerè effutiat quicquid demum id ſit,
uod ſuaſerint (quæ *nil moderabile ſua-
ent*) vinum & dolor, quòdque ſanus &
ccus indictum injuratúmque magno re-
emptum cuperet. Sed tamen de Obli-
atione diſtinguendum eſt. Nam primò,
ut res illicita eſt in quam juravit, aut
cita & honeſta. Si *illicita* fuerit (ut
lerunq; fit in his præſertim juramentis
uæ iratis nimia vindictæ cupiditate ob-
æcatis ex animo quodam impetu exci-
unt) manifeſtum eſt non obligare:
ei enim illicitæ nullam eſſe obligatio-
em antè demonſtratum eſt ſatis. Id-
irco & prudenter ab Abigaile admoni-
us eſt, & monenti piè obſecutus eſt
David, poſtquam indignâ hominis in- 1 Sam.25.
rati contumeliâ paulò commotior, in

interneciorem Nabalis & univerſæ domus ejus juraſſet: cum poſthabito jurejurando manum abſtinuit à ſanguine. Quod ſi res jurata ſit *licita*, ut ſæpe ſunt ea quæ ebrii magnificè pollicentur; tum diſpiciendum eſt *ſecundò*, qualis quantúſque fuerit ebrietatis exceſſus: num in eo gradu ut impediret tantùm aut perturbaret uſum rationis, an in eo ut ipſam mentem penitus auferret, hominémq; ſummotâ ratione quaſi in beſtiam aut feram converteret. Rationis uſu penitus ſublato, qui juravit tenetur ubi ad ſanam mentem redierit, & ebrietatis & temerarii etiam juramenti ſeriam agere pœnitentiam: non tamen obligatur ad faciendum quod ſe facturum juravit; quia quo tempore juravit, non habuit eum uſum rationis qui neceſſarius eſſet ad judicandum de rebus agendis cum aliqua animi deliberatione. At rationis uſu præpedito tantùm, non autem ita ſublato, quin ut poſſet quantumvis ebrius de rebus agendis aliquo modo judicare & ſtatuere, videtur etiam aliquo modo obligari ad juramentum aliqua ſaltem ex parte adimplendum, ſi fieri poſſit ſine ſuo admodum gravi incommodo; tum ratione antecedentis deliberationis ac

obli

obligandum ſufficientis, tum in aliquam temeritatis ſuæ pænam, ut diſcat in poſterum ſapere & ſobriam vitam agere, ne id in ſe temerè admittat ebrius, quod eum ſobrium ringat. Sed ſi adimpletio promiſſi cedat juranti in grave damnum aut incommodum; ut ſiquis ebrius juraret fundum unde familiam alit vendi-turum vili pretio: videtur non obligari. Ob eam ſc. rationem, quòd vix ullum poteſt eſſe certiùs indicium emotæ ſede ſua mentis, quàm cum quis vino ſaucius id ſe facturum magnificè pollicetur, quod eſt cum ſuo magno malo conjunctum. Quum ergo animus inter jurandum non fuit plenè liber; proinde nec erit obligatio plena. Is itaque fortaſſis in hoc caſu erit rei non bonæ exitus non peſſimus, ſi utraque pars, jurans ſc. & is cui juratur, viri boni & prudentis arbitrio rem totam permittat: qui ſtatuat ſcilicet ex circumſtantiis, quotam partem par ſit jurantem ejus quod promiſit, in ebrietatis & ex ebrietate temeritatis pœnam perſolvere.

Sect. V.

Dubium Secundum eſt, de Juramento ejus qui *non eſt ſui juris*, ſed ſub poteſtate alterius: ut ſi filiuſ-familias aut pupillus qui ſunt ſub poteſtate parentum & tutorum, vel ſervus qui eſt in domini poteſtate, vel uxor ſub mariti poteſtate, vel ſubditus alicujus principis, vel miles ſub imperio ducis, vel alius quivis qui alterius poteſtati ita ſubjicitur ut non ſit plenariè ſui juris, juramentum aliquod præſtet ſine permiſſu ſuperiorum: quæritur an & quatenus valeat ejuſmodi juramentum? Reſpondeo. Non licet e qui alterius poteſtati ſubeſt, de his rebu in quibus ſubeſt, aliquid jurando ſtatuere ſine conſenſu ſui ſuperioris: vel expreſſo ſi commodè haberi poteſt; vel ſaltem tacito; id eſt, ubi jurans poteſt veriſimiliter præſumere ſuperiorem, ſi conſuleretur, non contradicturum. Si ſecu fecerit, peccat jurando: nec obligatu ad faciendum quod juravit; imò obligatur ad non faciendum, niſi acceda ſuperi ris, ubi rem reſcierit, licentia Id quod fuſè explicatum eſt à Moſe toto hoc capite, in caſu *voti* vel *juramenti*

(nam

nam quantum ad vim obligandi ex hoc
pſo verſu videtur eſſe eadem utriúſque
atio) à *virgine* præſtiti dum eſt in domo
patris ſui, vel à *muliere* in domo mariti
ui. Summa eſt, Votum virginis, ſi pater
eſciverit nec contradixerit, ratum eſſe;
quia tacendo conſenſiſſe videtur: ſin
ontradixerit, irritum. Quod idem per
nalogiam de aliis omnibus ſtatuendum
ſt, qui alienæ poteſtati ſubſunt, quate-
us ſubſunt; Ut ex antedictis manife-
eſtum eſt, his duabus rationibus. *Pri-
mò*, quia injuriam alteri facit, qui quaſi
ure ſuo ſtatuit de iis quæ ſunt juris ali-
ni: nemo autem tenetur alteri injuri-
m facere, ex quinta noſtra hypotheſi,
um nulla ſit rei illicitæ obligatio. *Se-
cundò*, tenetur quiſque ex officio ſuperi-
ori in his quibus ſuperior eſt ſubjici, at-
que ipſius voluntati parere: quam ob-
igationem ex tertiâ noſtrâ hypotheſi
ubſequens juramentum tollere non po-
eſt. Proinde omninò dicendum eſt, Ju-
amentum ejus qui ſub alterius poteſta-
e eſt, abſque ipſius conſenſu nec *licitum*
ſſe, nec *obligatorium*.

SECT.

Sect. VI.

Quod tamen non eſt ita abſolutè intelligendum, quin ut *duplicem* admittat *exceptionem* : quorum altera *perſonam* reſpicit *jurantis*, altera *conſenſum ſuperioris*. Quod ad jurantem attinet, ſciendum eſt vix quenquam qui gaudet uſu rationis,ita plenè ſub alterius eſſe poteſtate, quin ut ſit quantum ad aliqua ſaltem ſui juris. Et de his ita licet unicuique ſtatuere pro ſuo arbitrio, etiam inconſulto ſuperiore, ut poſſit aliquo actu ſuo ſine ejus licentia inducere ſibi obligationem. Non debet Caii ſervus Titio operam ſuam locare, aut herilium bonorum partem aliquam ei donare vel commodare, ſine conſenſu ipſius Caii: quia in his quæ ad obſequium præſtandum, ad diſponendum de bonis, vel ad quamcunque familiæ adminiſtrationem ſpectant, habet pater-familias merum imperium. Poteſt tamen Caii ſervus de [a] *peculio* ſuo, vel Caii filius de *peculio* (quod vocant) *caſtrenſi* vel *quaſi caſtrenſi*, aliquid Titio donare vel promittere, Caio inconſultò ; & ſi promiſſionem juramento firmaverint, tenentur

[a] *Servus quod juravit ſervetur, ſi peculii adminiſtrationē habuit.* l.20. ff. de Jurejur.

ıentur vel eo invito promiſſis ſtare: qüia ıabet uterque peculii ſui liberam poteſtatem & diſpoſitionem, éſtque quoad ıoc ſui juris. *Secundò*, quod ad *conſenſum ſuperioris* attinet, ſciendum ad ratiıabitionem juramenti à ſubdito præſtiti, non neceſſariò requiri conſenſum præcedaneum expreſſum, ſed ſufficere *conſenſum tacitum*, ſive antecedentem ſive ſubſequentem. *Conſenſum tacitum antecedentem* intelligo, cùm ex rei æquiate vel levitate, vel aliâ probabili cauſâ ᵹeriſimiliter præſumi poteſt, ſuperiorem acto conſenſurum, vel ſaltem non conradicturum, ſi conſuleretur. Vt ſi Caio ıbſente vel inconſulto, uxor ejus pauperem nudum tritâ veſte donaret, aut tipem mendicò erogaret: aut filius ejus ᵹel ſervus Titio vicino petenti bovem, ıut plauſtrum, aut aliud quid ruſticæ domeſticæve ſupellectilis utendum commodaret; aut ad ædes extruendas, fruges comportandas, aut aliud opus neceſſarium perficiendum operam ei ſuam collocaret. *Conſenſum tacitum ſubſequentem* intelligo, cùm ſuperior cujus n poteſtate eſt quamlibet promiſſionem ı ſubdito temere factam, ſi ſibi commodum viſum fuerit, reſcindere; poſtquam

pro-

promiſſum reſcivit, non ſtatim & palam contradicit, nec ullo certo indicio prodit quod hactenus factum eſt ita ſibi improbari, ut impleri porrò nolit. Juxta id quod à Moſe perſcriptum eſt hujus capitis verſibus ſexto, octavo, aliiſque: ubi ad irritandum à patre vel marito filiæ conjugíſve votum, requiritur diſſenſus ſui & *aperta* & *matura* ſignificatio. Nec enim ſatis eſt patri ad irritandum (ſic in ſcholis loquuntur) filiæ votum, dixiſſe id ſibi diſplicere: ſed oportet ut apertè contradicat, ἐὰν ἀνανεύων ἀνανεύσῃ, *v.6.& 9.* ἐὰν περιαιρῶν περιέλῃ, *v.13.& 16. ſi renuendo renuat, & tollendo tollat.* Quaſi diceret, oportet ut facto conſtanter abnuat, & interpoſita omni authoritate ſua prohibeat quod promiſſum eſt fieri. Requiritur etiam ut id ſtatim fiat, ᾗ ἂν ἡμέρᾳ ἀκούσῃ, *v.* 6, 8, 9, 13, 15. *quo primùm die aliquid ea de re inaudiverit.* Quaſi diceret, ſi diſſenſum ſuum vel uno die diſſimulet, votum in perpetuum ſtabilivit: qui enim ſerò ſe nolle ſignificat, putandus eſt aliquandiu voluiſſe.

Sect. VII.

Poſt conſiderationem perſonæ *Jurantis*, ut Agentis principalis; conſideranda proxime venit perſona *Deferentis juramentum*, ſive ejus cui juratur, cujus poſt ipſum jurantem ſunt hac in re partes ſecundæ. De qua eſt *dubium Tertium*; ibi duo occurrunt Caſus: prout ejus ſpectari poteſt vel *Authoritas*, vel *Fides*. *Caſus* ergo *primus* eſt; ubi de ejus authoritate ambigetur qui exigit a nobis juramentum. Si enim ſit *legitimus ſuperior*, atque ita à nobis agnoſcatur, neque aliud a nobis Juramentum exigit quàm quod eſt lege ſancitum, aut diuturna & approbata conſuetudine ſtabilitum: nemini poteſt eſſe dubium ejuſmodi juramentum & licitè præſtari poſſe, & debere fideliter adimpleri. Aſt ubi videtur is qui juramentum exigit, id nullo ſuo jure facere, ſed jus & poteſtatem ſibi indebitam uſurpare: dubitari poteſt non immeritò, liceátne jusjurandum ab eo ſic delatum ſuſcipere; & ſi ſuſceperimus, an & quatenus obligemur. Dicendum *primò*, debere hominem pium & fortem juramenta omnia *Caſus 23*

ab

ab eo qui non habet legitimam poteſta tem impoſita, quantum in ipſo eſt om nino declinare. Non modò quia ſo lenne eſt τοῖς κατεξουσιάζουσιν ad iniqu promittenda eos in quos tyrannidem exercent compellere : ſed etiam qui tenetur quiſque jus ſuum libertatemqu pro virili tueri ; nec ſe facilè alienæ ty rannidi in ſervitutem tradere. At *ſe cundò*, ſi præter imperium vis inſuper ad hibeatur, cui reſiſtere non poterit, it ut nullus jam ſit ſine ſummo diſcrimin recuſandi locus : dicendum poſſe virum pium tale juramentum ob vitandum grave incommodum in ſe admittere ſed ægrè tamen & gravatè & cum ali qua reluctantis animi ſignificatione dummodo tamen ipſa juramenti verb (quod in hoc genere rariſſimum eſt) ni hil contineant aut ex ſe illicitum, au legibus publicis contrarium, aut juri al cujus tertiæ perſonæ derogatorium : A liàs recuſare debere, etiam cum vitæ d ſcrimine, & ultima quæque pati potiù quàm inhoneſto vinculo obligare capu Dicendum *tertiò*, qui juramentum ſu ceperit à perſona juſtam authoritatem non habente delatam, ſed nulla alia e parte vitioſam, omnino teneri ad im plendum quod juravit. SECT

Sect. VIII.

Caſus ſecundus eſt, ſi ſit is cui jurandum eſt Infidelis, vel Hæreticus, vel qui nobiſcum antea egit non bona fide; Dico *primò*, licitum eſſe homini infideli aut hæretico aut perjuro fidem dare. Factū id ab *Iſaaco* & *Iacobo* Patriarchis; itémque [a] à *Ioſue* & primoribus populi Iſraelitici: qui fædera cum Allophylis & Infidelibus pepigerunt, fidemq; mutuam fatis ultro citróq; ſolennibus juramentis confirmarunt. Dico *ſecundò*, fidem his datam eſſe omnino ſervandam. Solent noſtri Pontificiis objectare, quòd docent *fidem cum hereticis non eſſe ſervandam*: in quo fieri ſibi clamant ſummam injuriam noſtri ſæculi [b] *Ieſuitæ*. Pudet ... eos in tàm clara luce dogma tàm alienū ab omni ſanâ ratione, tàm humanæ ſocietati pernicioſum, palam profiteri. Sed enim evicerunt noſtri, idque [c] *prolatis tabulis*, defendi illam concluſionem à nonnullis ejus Eccleſiæ doctoribus, ſine ulla librorum aut prohibitione, aut expurgatione. Sed ut omnes verbo tenus negarent, illud ſaltem conſtat, ſi de ſuorū hac in re ſententia aut ex doctrinæ, ſuæ

Caſus 24

[a] Gen. 26. 28 Gen 31. 44. &c. Joſ. 9. 15 19

[b] Becan. 5 Manual. 15

[c] *Nullo, nullo modo fides ſervanda hæreticis, etiam juramento firmata.* Simanca.

ſuæ principiis, aut ex factis factorúm que ratione, prout à ſuarum partiun nec ſuſpectæ fidei hiſtoricis narrantur judicare licet non eſſe cur ſibi calumnian à noſtris fieri tàm fidenter clamitent Interim ſententiam illam dum nolun videri ſuam, aut falſam aut impiam taci tò agnoſcunt. Increpant aliquoties Pro phetæ Reges Judæ, & præ ceteris *Eze kiel* toto ferè capite decimo ſeptimo quòd fidem Babyloniæ regibus juratan non ſervaſſent. Locus eſt inſignis, & quen memini alicubi *Chryſoſtomum* & fusè pulchrè admodum explicare. Quin Gentilium hiſtoriis nobilitata eſt *Regu li*, aliorúmque hac in parte fides: qu & *hoſtibus* & *Pœnis* (perfidiſſimæ gent quod jurejurando intercedente prom ſerant, vel cum certo capitis pericul cenſuerunt oportere præſtari. *Regulun* hoc elogio ornat *Silius*, compellans um quaſi per apoſtrophen

Qui longum ſemper famâ gliſcente pe ævum,
Infidis ſervaſſe fidem memorabere Pœ nis.

Objicies fortaſſe vulgaria illa, *Faller fallentem* pro fraude non habendum,

tum Cretenſibus Cretizandum. Quibus addi poſſunt quæ adducuntur à *Grotio* duo illa; alterum Bruti dictum ex Appiano ὐδὲν πιςὸν ὄςι Ῥωμαίοις πρὸς τυράννυς ὐδ᾽ ἔνορκον, *tum tyranno nulla Romanis fides eſt aut juramenti religio:* alterum è veteri Tragico, *Fregiſti fidem*, inquit ille quidam; reſpondet alter, *Quam neque dedi neque do infideli cuiquam.* Reſpondeo, iſta è communi vita ſumpta oſtendere magis quid facere ſoleat vulgus hominum, quàm quid fieri debeat. Vel ſi ſint pro veris admittenda, ibi ſolùm probari, ubi juratum eſt ſub conditione: vel expreſſâ, ut ſi dicam, *Juro me daturum tibi centum, ſi tu mihi fundum pignori datum intra menſem redemeris*; vel ſaltem tacitâ, ut cum duo homines mutuis[a] juramentis ſe obligant ad mutua promiſſa præſtanda *per reſpectum mutuum.* Exempli gratia, Si Chremes herus juraret Soſiæ ſervo ſe daturum ei annuatim decem aureos; Soſia viciſſim Chremeti juraret ſe ei ſerviturum octo annis: qui horum alteruis promiſſam fidem prior violaret, alterum fidei religione protenus liberaret. At ſi duo homines mutuò ſe obligent promiſſis diverſi generis, aut non eodem

2. de jure bell. 13.

[a] *Fruſtrà quis fidem poſtulat ſibi ſervari ab eo, cui fidem à ſe præſtitam ſervare recuſat.* Reg. juris in ſexto.

eodem tempore, aut aliàs *citra mutuum reſpectum*: violata ab uno fides non liberat alterum obligatione; ſed uterque tenetur id ſervare quod ipſe juravit, etiamſi alter quod ſuarum erat partium non effecerit. Exempli gratiâ: Rex aliquis ſimpliciter & citra reſpectum ad fidelitatem ſubditorum jurat ſe regnum adminiſtraturum juſtè & ſecundùm leges: Subditi alio tempore ſimpliciter & citra reſpectum ad Principis officium jurant ſe ei debitam fidelitatem & obedientiam præſtituros. Utrique obligantur quod ſui eſt officii fideliter facere, etſi defecerit altera pars à ſuo officio: ita ut neque Rex ſolutus ſit ſuo juramento, ſi ſubditi debitum obſequium non præſtiterint; nec Subditi ſuo, ſi Rex à juſtitiæ tramite deflexerit.

SECT. IX.

Hactenus *de conditione* utriuſque *perſonæ Agentis*: Jurantis ſc. ut principalis & Juramentum deferentis, ut minus principalis. *Dubium Quartum* ſequitur, *de Extenſione obligationis* reſpectu utriuſq. perſonæ: ubi duo occurrunt Caſus. *Prior caſus* reſpicit perſonam Jurantis

An & quatenus Juramentum obliget Juramentis hæredes & ſucceſſores? Exempli gratiâ, Caius empto Titii fundo jurat ſimpliciter ſe ſoluturum ei intra ſex menſes centum libras: Interea temporis moritur Caius: quæritur an vi juramenti à Caio præſtiti teneatur Caii hæres ſolvere promiſſas pecunias? Reſpondetur, teneri quidem Caii hæredem ad ſolvendum, *ratione rei* quæ cauſam dedit juramento, in quantum fruitur commodo illius fundi pro quo promiſſæ ſunt pecuniæ: hæres enim de jure tenetur ſolvere juſta debita defuncti in cujus bona ſuccedit, & æquiſſimum eſt ut hæreditas tranſeat cum onere ſuo. Non tamen tenetur hæres *vi juramenti* à defuncto præſtiti: ita ut ſi non ſolverit, injuſtus tantùm ſit, non item perjurus. Cujus ratio eſt; quia Juramentum eſt *vinculum perſonale*, & inducit obligationem ſpiritualem tantùm in conſcientiæ foro interiori, non autem civilem ſive temporalem in foro externo. At in perſonalibus nemo ligatur ſine proprio conſenſu. Si dicatur Caium per actum ſuum perſonalem obligare poſſe *ſe & hæredes ſuos* ad aliquid faciendum, ut quotidie fieri videmus in ſyngraphis obligatoriis: ergo videri à

Caſus 25

pari poſſe eum & ſacramento obligare hæredes; præſertim ſi expreſſis verbis dicat ſe jurare pro ſe & hæredibus ſuis. Reſpondeo non eſſe parem utrobique rationem. Quia *Obligationem perſonalem* quæ eſt in conſcientia neceſſe eſt eſſe perſonalem; ſicut eſt ſua cuique conſcientia propria, & quæ non poſſit tranſire in aliam perſonam: aſt *obligatio temporalis* ſequitur rem temporalem; quæ, cum poſſit tranſire ad aliam perſonam, poteſt conſequenter alteri perſonæ obligationem inducere. Tenetur ergo hæres ex æquitate rei, non vi juramenti.

Sect. X.

Caſus 26 *Caſus poſterior* reſpicit perſonam ejus cui juratur: An qui juravit aliquid alicui facturum, eo defuncto obligetur id facere *hæredi ejus vel ſucceſſori*? Reſpondeo, ordinariè obligari. Certum eſt jurantem obligari, ſi expreſſerit id ſe facturum ipſi aut hæredi. Obligari etiam cenſendus eſt, etſi non ſit expreſſum, ubi juramentum ſuſcipitur ratione alicujus *dignitatis*: quia dignitas non variatur ex varietate perſonarum. Unde ſiquis Subditus aut Miles juret fidelitatem

tem Regi,vel Imperatori exercitus; cenſebitur juramentum factum etiam quoad ſucceſſores in eadem dignitate. Idem dicendum eſt in materia *debiti*, & pleriſque aliis rebus, in quibus ratio aliqua *officii* aut *contractus* cauſam præbuit juramento. Si queras, unde fiat ut Juramenti vinculum, cùm ſit perſonale ex parte jurantis, non ſit etiam perſonale ex parte eius cui juratur, ſed tranſeat ad hæredes & ſucceſſores: ſive quod idem eſt, quare poteſt quis ſe obligare *alicui & ſucceſſoribus ejus*, etſi ſucceſſores in juramento non exprimantur; non poteſt autem obligare *ſe & ſucceſſores ſuos*, etſi diſertè exprimantur: Reſpondeo, diſcriminis rationem in hoc poſitam eſſe, quòd in altero caſu agatur de obligatione *propriâ*, in altero de obligatione *alienâ*. Obligare poteſt quivis ſeipſum ſpiritualiter prout ipſe voluerit & intenderit; & proinde poteſt per actum proprium obligare ſe tàm ſucceſſoribus alterius, quàm perſonæ ipſius: at non poteſt quis alteri inducere obligationem, niſi ipſe quoque voluerit; & proinde non poteſt actu ſuo obligare ſpiritualiter niſi ſeipſum tantùm. Quod autem dixi in reſponſione ad dubium in hoc caſu

jurantem *ordinariè* obligari: id propterea dixi, quia fieri poteſt ut interdum non obligetur. Nam cùm de jurantis intentione, ex natura rei & materiæ ſubjectæ præcipuè judicari debeat: ubi ex natura rei promiſſæ & aliis circumſtantiis veriſimiliter præſumi poteſt jurantem intendiſſe promiſſionem tantùm perſonalem ei cui juravit, & non ſucceſſoribus ejus; obligatio juramenti non tranſit ad ſucceſſores.

S E C T. XI.

Caſus 27 Sed de *Cauſis Agentibus* hæc dicta ſufficiant: ad *Impulſivas* tranſeo. Quæ partim internæ ſunt, partim externæ. *Internas* dico, cùm quis ex mero motu propriæ voluntatis ſine alterius impulſu, ſponte ſe ad jurandum offert: vel ex impetu quodam iræ, amoris, alteriùſve perturbati animi paſſionis; vel etiam ex ſolâ peccandi libidine, & impia quadam jurandi conſuetudine, inter loquendum temerè & ſine judicio juramenta ſubinde ſpargit. Quod vitium, ob peccati cùm gravitatem tùm frequentiam, optarim ut in ſacris concionibus & ſæpiùs & vehementiùs reprehenderetur; quod video ſuis temporibus à ſanctiſſimo viro Johanne Chryſoſtomo diligenter & acerri-

acerrimè factum: ne juſtiſſimo Dei judicio, *propter juramenta terra lugeat*, & Dominus juret in ira ſua, non ſe habiturum innoxios, qui verendum ipſius nomen ita contemptui habent, ut non vereantur ſine neceſſitate ſacroſanctam Dei majeſtatem teſtem & arbitrum adducere. Sed de toto iſto juramentorum genere non eſt quod multa dicam. Omnino prohibitum eſt omne juramentum ſpontaneum, niſi cauſa ſubſit gravis & neceſſaria. Audire eſt operæ pretium, quid de ſe [c] Auguſtinus, *Juro*, inquit, *ſed quantum mihi videtur magna neceſſitate compulſus, cùm videro non mihi credi niſi faciam, & ei qui mihi non credit non expedire quòd non credit.* Quaſi diceret, Tunc ſolùm jurandum eſt, cùm expedit ut nobis credatur, & injuratis non crederetur. Et in hoc caſu (in quo ſolo licitum eſt) juramentum ultrò præſtitum vel maximè obligat: cùm nullum vinculum arctiùs obliget, quam quod ſponte ſuſceptum eſt.

[c] *Serm.* 28. *de verb. Apoſt.*

SECT. XII.

His itaque miſſis pergo ad *cauſas impulſivas externas*: quæ duæ ſunt potiſſimùm,

Caſus 28 mùm, *Dolus* & *Vis*. *Dubium* ergo *Quintum* eſt, de obligatione Juramenti, quod dolo & aſtu elicitum eſt: id eſt, cùm quis alieno verbo vel facto in errorem inductus, jurat ſe aliquid facturum, quod niſi ab alio deceptus non fuiſſet juraturus. Cujus rei illuſtre habemus exemplum de [d] *Joſue & principibus* populi Iſraelitici: qui à Gibeonitis ſimulantibus ſe peregrinos eſſe, qui è longinqua regione veniſſent ut fœderis conjunctionem cum populo Dei quærerent, decepti admiſerunt eos in fædus, pacémque illis interpoſito jurejurando dederunt. Qui tamen poſtquam ſe deceptos ſenſerunt, non auſi ſunt reſcindere juramentum, cujus religione ſe obſtrictos ſciebant, ſed vitam ipſis & pacem prout pacti eſſent conceſſerunt: rationem tantùm inierunt (impoſitâ eis conditione, ut ad viliſſima quæque miniſteria adhiberentur,) quâ Gibeonitæ & præſentis doli pœnas aliquas darent, & in officio continerentur, nequâ Iſraelitis in poſterum nocere poſſent. De quo facto ſic [e] Ambroſius, *Joſue pacem quam dederat revocandam non cenſuit, quia firmata erat ſacramenti religione, ne dum alienam perfidiam arguit, ſuam fidem ſolveret.* Quo uno exemplo

[d] Joſ. 9. 15. &c.

[e] lib. 1. de offic. 12.

xemplo ſatis conſtat juramenrum dolo
elicitum habere vim obligandi. Et ne
quis exiſtimet Joſue cum ſuis fuiſſe hac
n re plus æquo ſuperſtitioſos: non ipſi
olùm populo qui Gibeonitas putabat
urejurando non obſtante occidendos
ſſe, reſtiterunt, hac redditâ conſilii ſui
atione, [f] *Juravimus eis in nomine Dei* [f] Joſ. 9. 19.
Iſrael, & ideo non poſſumus eos contingere:
ed & Deus ipſe duplici poſtea ſigno rem
omprobavit. Altero, dum depugnanti
oſue pro Gibeonitis adverſus conjura-
os in eorum perniciem Reges [g] *victo-* [g] Joſ. 10. 8. 13.
iam inſignem, edito etiam illuſtri mi-
aculo, conceſſit. Altero, cùm poſt
entum ſuperq; annos [h] *Saul regis* in- [h] 2 Sam. 21. 1.
uſta pacti cum Gibeonitis fœderis vio-
atio triennii fame publicâ vindicata,
eptémque è liberis ejus publico ſuſpen-
io ex Dei ipſius mandato tandem ex-
iata eſt.

Sect. XIII.

Eſt tamen in hoc caſu aliqua diſtin-
tio admittenda. Nam error ille, in
uem inductus eſt alterius dolo qui ju-
vit, ſi ſit circa aliquam *circumſtantiam*
antùm, aut circa *cauſam* rei aliquo modo
extrin-

extrinſecam & quaſi accidentariam; non tollit obligationem: ut ex errore Iſrae-litarum circa Gibeonitas jam patuit. Quod idem dicendum eſt, Si Caius Titii viduam juraret ſe ducturum uxorem, putans eam eſſe divitem cùm eſſet pauper; teneretur eam ducere, nec iſte error tolleret obligationem: & ſic de aliis juramentis ejuſdem rationis. At ſi error ſit circa *ſubſtantiam* ipſius rei, aut *propriam* ejus *cauſam*; ut ſi Caius juraret matrimonium contrahere cum hac fœmina particulari ſub nomine Titiæ, putans eam eſſe Titiam quæ non eſt, & poſtea errorem ſuum deprehenderet, non teneretur juramento. Error enim circa ſubſtantiam rei, quæ fuit propria jurandi cauſa, irritam facit promiſſionem, & obligationem tollit.

SECT. XIV.

Dubium Sextum & ultimum eſt, *de Vi:* ſive de Juramento per metum extorto contra voluntatem jurantis, ita ut metus ille ſi abeſſet, nollet iurare. Et eſt quæſtio ſanè difficilis & intricata: conabor tamen ſummam rei expedire, qua potero & brevitate & perſpicuitate.

Caſu

Caſus ergo *primus* eſt,ubi *metus* eſt *levis*, *Caſus* 29
& qui non facilè cadit in conſtantem virum : ut ſiquis metu iniquæ cenſuræ, vel irriſionis, vel iræ & offenſionis alicujus viri potentis, juramento ſe promitteret facturum aliquid quod ſibi eſſet inconveniens, quódque ni metus ille eſſet, nec facere vellet nec promittere. Pro reſponſione illud imprimis repetendum eſt, quod in totâ hac materiâ juramentariâ eſt ſanctiſſimè obſervandum, ſi quid proponatur jurandum, quod eſt contra legem Dei, contra officium hominis Chriſtiani, contra bonos mores, contra leges Reip. contra antecedentem obligationem, aut alio quocunque reſpectu illicitum : non debere ullo aut commodi intuitu, aut periculi metu, ejuſmodi juramentum aut præſtari, aut præſtitum adimpleri. Hoc ſuppoſito dico, viro forti (id eſt pio; pius enim eſſe nequit qui non eſt fortis) ſimpliciter contemnendum eſſe inanem & levem metum, & omne ejuſmodi iuramentum conſtanter & intrepidè recuſandum. Nimirum eſt [i] *Vir juſtus fortis ut leo*; [i] Pro.28.1. quâ fortitudine qui deſtitutus eſt, vix fieri poteſt ut faciat inſigne aliquid viro bono dignum. [k] *Qui* enim *obſervat* [k] Eccl.11.4.

ventum

ventum non ſeminabit, & qui ſpeculatu nubes non metet, inquit Solomon. Imo vix fieri poteſt quin ut multa ſanè facia viro bono indigna : [l] *Timor* enim *ho-*

[l] Prov. 29. 25.

minis, eodem Salomone teſte, *adducit la-queum.* At ſiquis fortè præ animi angu-ſtiâ incautior laqueo ſe implicari paſſu fuerit, *ligavit ligamen ſuper animam ſuam*, & tenetur id quod promiſit ad implere.

Sect. XV.

Caſus 3o

Caſus Secundus eſt, ubi gravis & juſtus eſt metus, & qui cadere poteſt i conſtantem virum : qualis eſt metus ca ptivitatis, amiſſionis omnium bonorun infamiæ, cruciatus, & quod eſt τῶ φοβερῶ φοβερώτατον ipſius mortis. Dico *primù* ut ſupra, ſi juramentum contineat in quid illiciti, ne vel mortis vitandæ cau à viro honeſto ſuſcipi debere ; n ſuſceptum poſſe ſine peccato ſervai Audite Chriſtiani auream hominis Et nici hac de re ſententiam : [m] *Juſtum tenacem propoſiti virum Non civium a dor prava jubentium, Non vultus i ſtantis tyranni Mente quatit ſolidâ.* Dic *ſecundò,* ſi res exigatur intentatâ vi a

[m] Horat. 3. od 2.

[q]ua aut gravi metu, quæ nec illicita eſt, [n]ec cuiquam injuria, ſed ipſi tantùm ju[r]anti plùs minúſve incommoda; ut ſi [q]uis iter faciens incideret in latrones, qui [m]ortem ei ſtrictis gladiis minarentur, [n]iſi promiſſâ ſub juramento certâ pecu[n]iæ ſummâ vitam redimat: *licitum eſſe* [i]n hoc caſu pecuniam promittere, & [p]romiſſionem jureiurando firmare. [R]atio eſt, quia è duobus propoſitis [m]alis licet, & prudentem decet, minus [e]ligere: & minus malum eſt pecuniæ [ja]ctura quàm vitæ. Dico *tertiò*, Jura[m]entum iſtiuſmodi *obligare*, & pactum [cu]m prædonibus precium omninò eſſe [p]erſolvendum. Quod etſi videatur ex [a]ntedictis eſſe ſatis manifeſtum; tamen [qu]m habeat hæc aſſertio magni nominis [a]dverſarios, ínque his *Ciceronem* (ſingu[la]ris judicii virum, & de iurisiurandi [r]eligione, quoad licuit homini Gentili, [h]oc uno dempto cætera ferè rectiſſimè [ſe]ntientem): non abs re erit aſſertionem [h]anc aliquot rationibus confirmare. [P]*rimò* ergo, qui iurat rem licitam & [p]oſſibilem; tenetur id præſtare: atqui [p]actam prædoni pecuniam ſolvere nec [i]llicitum eſt, nec impoſſibile: ergo te[n]etur. *Secundò*, elegit id quod tunc vi-

ſum

ſum eſt ipſi melius, quódque ſi è duobu
alterum ipſi eſſet jam nunc neceſſariò
eligendum, denuo eligeret: ut videtu
non poſſe honeſtè recuſari, quod fui
prudenter electum. *Tertiò*; quod ob
certum finem promiſſum eſt, à promit
tente debet præſtari, poſtquam conſe
cutus eſt ſuum finem; quia omne ſub
conditione pactum, conditione illâ præ
ſtitâ debet & ipſum præſtari: quo ma
ximè fundamento nititur Voti conditi
onalis obligatio. Sed pactus cum latro
ne precium, eo fine id fecit ut vitam ſu
am redimeret: ergo poſtquam vitam
redemit, aſſecutus finem quem intende
bat, debet exolvere quod promiſi
Quartò, ſuſpecta debet eſſe ſemper pru
dentia carnis, ut inimica cordis puritat
& tranquillitati conſcientiæ inſidioſa
Prudentia autem carnis quæ demum e
ſi hæc non ſit, ubi videtur honeſtas cu
utilitate certare, honeſto poſtpoſito i
quod utile eſt amplecti? Vix poterit c
pecunia pacta ſolvenda multum delib
rare, cui potiores ſunt divitiis religio
fides, & qui poſthabendum ſtatuit tra
quillitati mentis commodum tempora
Quintò demum laudantur Ethnicis *R*
gulus, aliíque (ut dictum eſt ſuperiù

q

qui fidem hoſtibus ſervarunt etſi iniquiſ-ſimis conditionibus pactam: Laudatur & ipſi Ciceroni *Pomponius tribunus*, qui ſervavit quod terrore coactus juraverat, idque hoc adjecto epiphonemate, Tantum temporibus illis jusjurandum valebat.

SECT. XVI.

Aſt excipiunt qui contra ſentiunt; *imprimis*, Non eſſe hoſtis, & latronis vel piratæ eandem rationem: cum hoſte, perinde ac cum litis adverſario, jure agendum (Gentium hic, ut illic civili;) & proinde fidem ei ſervandam; at cum prædone, velut humani generis communi hoſte, nullam eſſe juris, ergo nec & fidei, ſocietatem. Reſpondeo: *primò*, peritos juris interpretes affirmare, eſſe aliquam vel cum latrone juris ſocietatem; ut cui ex jure gentium depoſitum ſit reddendum; ergo à pari & promiſſum ſolvendum. *Secundò*, etſi latroni nihil deberetur, ut perſonæ indignæ; qua ratione nudæ promiſſionis exſolutio poſſet fortaſſis excuſatiùs evitari: at Deo ſaltem præſtandam eſſe fidem. Ob-

Objiciunt *ſecundò*, iſto pacto honeſtum civem à ſceleratis hominibus ſpoliari; quod cedit in malum publicum. Reſpondeo, imò verò honeſti civis vitam ſervari, quod cedit in bonum publicum. Aſt latrocinia, inquiunt *tertiò*, & rapinæ hac ratione ſtabilientur, ſi latronibus non modò impunè erit, ſed & lautè. Reſpondeo, id ſi fiat, per accidens fieri: ipſorum vitio, non illius; qui nec juvit ullo modo latrones, nec vel probavit promittendo vel probat promiſſum ſervando ipſorum factum; quin potiùs dum conſuluit ſibi, ipſorum quoque ſceleri ità impedivit, ut latrones eſſent ſolùm non item homicidæ. Objiciunt *quartò* Obligationem juramenti oriri ex actu judicii & voluntatis deliberato: ergo ubi voluntas non eſt libera, ita ut non tam actio dicenda ſit quàm coactio, nullam videri ſequi [n] Obligationem. Reſpondeo, Voluntatem cogi non poſſe & hoc ab omnibus agnoſci. Poteſt quidem eſſe coactio ex parte principii actionis externi & remoti; ſed ex parte principii proximi, quæ eſt in omnibus actibus humanis voluntas, nulla poteſt eſſe coactio Juramentum ergo qui facit latroni, ut vitam ſervet volens facit

[n] *Nemo jurejurando tenetur, quod per neceſſitatem adactus eſt.* Sen. 1. controv. 6.

ἑκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ. Non eſt ergo ejuſmodi juramentum ἁπλῶς ἀκούσιον ſimpliciter involuntarium, ſed mixtim; quod Ariſtoteli μὴ ἑκούσιον dicitur: actio ſc. partim invita; quia fit non libenter; partim voluntaria, quia fit cum electione; etſi non liberrimâ, liberâ tamen ſatis ad hoc ut dici mereatur potiùs voluntaria quàm involuntaria; quia agens datâ ſibi duorum optione poteſtatem habet eligendi utrum ex his malit. *Et vult, qui mavult.* Non ergo rectè dicitur eum coactum juraſſe, qui cùm poterat non juraſſe maluit jurare. Morte enim interminatâ ni juraret, permiſſum eſt ipſius arbitrio; mallétne damnum interminatum pati, an juramenti obligatione ab illo damno liberari. Deliberavit, elegit obligari: ergo obligari voluit: & qui ſe voluiſſe obligari fatetur, abſurdè dixerit [a] *ſe coactum eſſe*; & propterea non obligari. Objiciunt *quintò*, Latroni nihil deberi, & proinde viatorem non obligari; cùm omnis obligatio dicat relationem ad debitum, ut ante dictum eſt: Latroni autem nil deberi probatur; quia nullum jus fundatur in injuria, & iniquiſſimum videtur ut quis ex facto ſuo injurioſo jus aliquod ſibi adquirat: ergo

[a] οὐ μὴν οὐδὲ τὸ βεβιάσθαι φάσκειν ἱκανὸν εἰς παραίτησιν. Nazian. epiſt. 219.

latroni, qui metum viatori incuſſit, & contra bonos mores extorſit ab eo juramentum iniquum, jus nullum accreſcit, proinde nec qui juravit obligatur. Reſpondeo, exurgere poſſe à Juramento *duplicem obligationem*: unam *homini* cui juratur, ut parti; *Deo* per quem juratur alteram, ut teſti & vindici. Multa poſſunt impedire priorem illam obligationem, ita ut jus nullum conſequatur is cui juratur, nec ei quidquam in foro conſcientiæ ex æquo bono à jurante debeatur: & de iſtoc obligationis & debiti genere procedit objectio. Verùm ceſſante obligatione reſpectu hominis injuriam aut vim inferentis, manet tamen Deo facta obligatio: cui & *irreverentia* fit, ſiquis juramentum admittat non intendens implere; & *injuria*, ſi admiſſum inſuper habeatur.

Sect. XVII.

Caſus 31 Reſtat unus adhuc *Caſus*, huic loco peculiaris: ſiquis incidens in latrones cogatur, ne ab eis occidatur, juramento ſilentium promittere; ſc. nunquam ſe ipſorum latrocinia cuiquam revelaturum aut nomina magiſtratui proditurum.

Dif-

Difficile eſt hoc in genere aliquid ſtatuere, inquit Fridericus Baldwinus, profeſſor non ita pridem Wittenbergenſis: ſed addit *tutius ſibi videri ſi ſilentium non præſtet*, ſed magiſtratui indicet, etſi juraverit ſe non indicaturum. Cenſet itaque iſtiuſmodi juramentum non obligare; & affert ſuæ ſententiæ tres rationes: quarum nulla mihi ſatisfacit, ut ſunt ab eo propoſitæ, breviter & nudè ſine ulteriore confirmatione. *Primò* ait, juramentum hoc eſſe de re illicitâ. Si id conſtaret, confecta res eſſet, nec opus eſſet aliis argumentis. Sed hoc ab eo ſumitur, non probatur. Si eo putetur eſſe illicitum, qnia officium eſt boni civis homines facinoroſos ad magiſtratum deferre, ut ſupplicio quod commeriti ſunt afficiantur: conceditur id quidem, ſed non propterea ſequitur ſemper peccatum eſſe non deferre; cùm præcepta officiorum affirmativa obligent ad ea præſtanda non ſimpliciter, ſed cùm poſſimus & expedit pro exigentiâ circumſtantiarum. Dicit *ſecundò*, tale juramentum *videri habere ſpeciem quandam colluſionis* cum latronibus. Quod eſt ab eo ita timidè pronunciatum, ut non debeat putari multum fiduciæ poſuiſſe in

hoc argumento, [*Speciem* colluſionis, ſpeciem *quandam*, & *videtur* habere.] Quod ſive ſit verum, ſive non: quis interim probaveret non licere homini viatori, ſi inciderit in latrones, in aperto vitæ periculo, aliquid facere quod *videtur* habere cum eis *ſpeciem quandam* colluſionis? Quod tertio loco affert, hoc ſilentio juſtitiam impediri, improbos in impietate ſua confirmari, alios hac occaſione induci poſſe in diſcrimen vitæ: valeret quidem, ſi ex eorum manibus ſalvus & injuratus evaſiſſet. Atqui ſupponimus, ni juraſſet, occidendum. Quæro ergo, licuítne ei in tàm certo vitæ diſcrimine jurare ſilentium, vel non licuit? Si non licuit, (& ſanè duo priora argumenta aut id efficiunt, aut nihili ſunt) certò pereundum ei fuit; & quis tum ſupereſſet qui magiſtratui latrones indicaret? Quæ ex ipſius ſilentio incommoda ſequi objiciuntur, ex ipſius morte (cùm mortuis indictum ſit perpetuum ſilentium) non eſſent eadem inſecutura. At ſi licuit jurare, licebit & juramentum obſervare: niſi fortè (quod fieri poteſt) caſus aliquis inſperatò emergens rem quo tempore jurabatur licitam reddiderit poſtea ex accidente illicitam. Ste

ergo

ergo, donec contrarium firmioribus rationibus probetur, & in hoc caſu & in cæteris ubi vigent dolus, metus, tyrannis & ſimilia; virum bonum aut non debuiſſe jurare (quod durum videtur ſummo in vitæ diſcrimine, ſi res ipſa non ſit illicita) aut debere quod juravit religioſè obſervare. Atque hactenus de Juramenti cauſâ Efficiente. In quâ pertractandâ volueram eſſe brevior, ſed res non tulit. Excrevit ſtylus dum iſta meditor longiùs quàm expectabam; & tamen non pauca quæ poſſent utiliter dici, dum brevitati conſulo, prudens prætermiſi.

Prælectio Quinta.

De Iuramenti Forma Externa.
Continens Caſus Decem.

Summarium.

1. *Juramentum per ſola ſigna ſine verbi*
2. *Juramentum per Creaturam.*
3. *Juramentum per Idola.*
4. *Utrum juratum ſit nécne, ut dign ſcatur.*
5. ——κριτήειον *Primum; forma ver borum.*
6. ——*Secundum; vis verborum.*
7. *Obiter de Joſephi illa formula*, Pe vitam Pharaonis.
8. ——*Tertium* κριτήειον, *Mos gentis.*
9. ——*Quartum, Intentio jurantis.*
10. *Dictorum Criteriorum uſus.*
11. *Solennis juramenti Ritus.*
12. *Solennitas an augeat obligationem.*
13. *Juramenti ſolennitas omiſſa.*

SECT. I.

DE Juramenti Cauſis *Materiali* & *Efficiente*, in ſuperioribus actum eſt: de *Cauſâ Formali* nunc agendum. Cum autem duplex ſit rei alicujus *Forma*; *Externa*, & *Interna*: quæ hujus ſunt claſſis, ad duo capita ita revocanda ſunt, ut quæ ad Juramenti verba aut ſigna pertinent, eò quòd ſenſibus exterioribus percipiantur, *Externæ Formæ* nomine veniant; quæ verò ad ejuſdem ſenſum & interpretationem, quod interioris mentis eſt opus, *Formæ Internæ*. Reſpectu Externæ Formæ, Juramentum aut ſignis ſolùm conſtat, aut verbis ſolùm, aut utriſque. Dubium itaque primum eſt de eo Juramento, quod ſigno ſolùm fit ſine verbis. Fuerunt qui exiſtimarent, niſi expreſſè adhibito aut verbo *Juro*, aut Dei nomine, dicendo *Juro* me acturum, vel *per Deum* faciam, *Deum teſtor*, *Ita me Deus adjuvet*, vel quid ſimile; nudam eſſe promiſſionem, non item Juramentum: & proinde obligare quidem ſub pœna mendacii, ſed non ſub pœna perjurii; ita ut qui non fecerit quod pollicitus eſt, reus ſit violatæ fidei *Caſus* 32

quæ & in promiſſionibus eſt ſervanda, non autem ejus religionis quæ in juramento eſt. Dicitur & *Bartolus* à Caſuiſtis in ea fuiſſe ſententia, ut putaret verba ſaltem aliqua ad juramenti rationem ſic eſſe neceſſaria, ut niſi verbis prolatis fiat teſtificatio, non ſit formaliter juramentum, nec eo nomine obliget. Sed meritò ab omnibus rejicitur utraque ſententia. Cum enim verborum præcipuus uſus ſit, εἰς τὴν ἑρμηνείαν, ut ſc. interpretes ſint τῶν ἐν τῇ ψυχῇ νοημάτων, eorum conceptuum quæ in mente ſunt, & quorum ſunt ſigna: ſi fieri poſſet ut illi mentis conceptus (etſi minùs fortaſſis commodè, ſufficienter tamen) aliqua alia ratione, ut ſcripto, nutibus, aliíſve indiciis ita ſignificentur, ut ab aliis intelligantur: nulla cogit neceſſitas ut verbis prolatis opus ſiet. Sic muti, & quibus execta eſt lingua, & qui ex gravi morbo, vel jam morituri ſermonis uſum amiſerunt, ſi debeant aut matrimonium contrahere, aut teſtamentum condere, aut aliud quodvis præſtare, quod ſine clarâ & indubitatâ aſſenſus ſui ſignificatione fieri non poteſt; cum vivâ voce non poſſunt, ſolent nutu, manu ſublevatâ, aut alio id genus indicio mentem

ſuam

ſuam interrogantibus ſignificare. Quæ ſignificatio non minùs valida eſt ad omnem juris effectum, quàm ea quæ vivâ voce fit. Eadem prorſus & juramenti ratio eſt: in quo modò Deus quoquo modo teſtis invocetur, ſive id ab aliquo expreſsè fiat verbis prolatis, ſive tacitè ſignis quibuſcunque ſufficientibus ad hoc, ut hi quorum intereſt manifeſtè intelligant velle eum interpoſito Deo teſte fidem ſuam obligare; ejuſmodi actus & formaliter juramentum eſt, & omninò ſufficit ad inducendam obligationem in conſcientia. Quò facit quem adducit è veteri Comico ſenarium Joannes Stobæus, [a] *Ὅρκος βέβαιός ἐστ', ἐὰν νεύσω μόνον, Firmum eſt juramentum, ſi vel annuero ſolùm.* Fruſtra ergo eſt, & egregius ſui [b] impoſtor, ſiquis ſe juramenti vinculo aut penitus ſolutum, aut ſaltem laxiùs obligatum eo putet, quòd verbum nullum juratorium emiſerit. Si alteri quaſi Deo teſte & arbitro *interroganti*, ita ſe geſſerit ut omninò aſſenſiſſe videretur; vel ſi ubi utile ei eſſet (reſpectu alicujus temporalis commodi) videri *in aliena verba* juraſſe, amici alicujus operâ ſciens lubens uſus fuerit, qui falſò licet teſtaretur tamen ipſum

[a] Ser. 27.

[b] παίζουσιν οἱ πολλοὶ ἑαυτοὺς, τοὺς ἐγγράφους δίχα τῶν ῥημάτων (ſic corrigente Mõtacutio qd. antè δερμάτων legebatur) ἀφοσιῶσιν, ἀλλ' οὐκ ὅρκον ὑπολαμβάνοντες. Nazianz. epiſt. 219.

[c] ὅρκος ἡμῖν ἐστιν ἡ τοῦ ἐπερωτήσαντος καὶ πιστευθέντος πληροφορία. Ibid.

ipſum ita juraſſe : ligavit eo facto ligamen ſuper animam ſuam, & ſecundùm omne quod egreſſum eſt ex interrogantis vel exigentis ore facere tenetur non minùs, quàm ſi egreſſum eſſet ex ore ſuo, ſi res ſit licita & præſtari debeat : ſin illicitam ſciverit, non poterit iſtoc artificio perjurii crimen devitare.

Sect. II.

Porrò ut ſigno ſolo poteſt ſine verbis, ita ſolis verbis poteſt & ſæpiſſimè ſolet ſine ſignis jurari : cùm in aliis, tùm vel maximè in iis juramentis, quæ incautis in ſermone communi excidunt. Verba autem juramenti duobus adhuc modis conſiderari poſſunt : vel quantùm ad res per quas juratur, vel quoad exprimendi modum & formulas loquendi quibus juratur. *Dubium* ergo *Secundum* eſt de Obligatione Juramenti, ratione ejus ſive rei ſive perſonæ per quam jura-
Caſus 33 tur : ubi duo occurrunt Caſus. *Caſus prior* eſt, an & quatenus obligetur qui jurat per aliquam creaturam ? Certum enim eſt & ab omnibus conceditur, & licitum eſſe & obligatorium Juramentum per Deum creatorem factum :

Sed

Sed de Juramento per Creaturam non-nulla eſt dubitatio. Pro reſponſione tamen dico *primò*, Jurare per creaturam abſolutè, ultimatè, & terminativè, ita ut conſtituatur in aliquâ creaturâ finis & vis juramenti ſine relatione ad Deum, *ſimpliciter illicitum* eſſe. Ratio manifeſta: quia exhibetur eo pacto Creaturæ reverentia ſoli Deo debita. Juramentum enim (ut antè dictum eſt) eſt cultus Latriæ, qui non debet exhiberi ulli creaturæ: quatenus jurans invocando Deum teſtem & vindicem, ipſo facto agnoſcit eum & cordis inſpectorem, ut qui ſciat an mens conſentiat verbis; & juſtiſſimum ac potentiſſimum peccatorum cordis punitorem: quorum neutrum rei cuicunque creatæ poteſt competere. Imò iſtiuſmodi Juramentum eſſet vel ex ipſorum Pontificiorum confeſſione, planè Idololatricum. Dico *ſecundò*, Jurare per Creaturas relativè & quaſi tranſitivè, ut ſolent Pontificii per B. Virginem, & alios Sanctos Sanctorúmve reliquias; hoc eſt (ut ipſi exponunt) non ultimatè & terminativè ita ut cultus in ipſis terminetur, ſed relativè & tranſitivè, ita ut ipſos pertranſeat & per ipſos deferatur finaliter ad Deum: dico inquam

quam, hoc eſſe ſaltem ſuperſtitioſum. Quia nullo aut rationis lumine, aut Scripturæ teſtimonio conſtat, ullam Creaturam quantumvis ſanctam habere concreditam ſive delegatam ſibi à Deo poteſtatem, vel cognoſcendi corda hominum, vel puniendi eorum perjuria. Dico *tertiò*, inter jurandum tacito Dei nomine alicujus Creaturæ mentionem facere, ut ſiquis juraret *per caput, per animam, per ſalutem ſuam*, aut *per hunc ignem vel panem* &c. (etſi propter periculum ſcandali, & quòd mali ſpeciem aliquam habere videatur, conſultius eſſet ab ejuſmodi formulis omninò abſtinere) non tamen videri ſimpliciter illicitum præciſè ob hoc quod per ſolum Deum ſit jurandum. Ratio eſt: quia per iſtas formulas aut non juratur omninò, aut per Deum ſolum juratur. Quod ut clariùs intelligatur, ne videar aut aliquid novi & ſuſpecti dogmatis invexiſſe in Eccleſiam, aut execrandæ illi jurandi per creaturas conſuetudini, quæ paſſim (proh dolor!) nimium quantum invaluit, veniam indulſiſſe; Sciendum eſt in iſtiuſmodi formulis, in quibus ſit Creaturæ alicujus mentio quaſi per modum jurandi, per Deum tamen revera ſæpè jurari interpre-

terpretativè. Ut in omnibus iis quæ ex communi more concipiendi habent in ſe vim quandam execratoriam; ut *per animam, per ſalutem meam* hoc vel illud faciam: quæ ſunt perinde intelligenda acſi diceretur, *Ne ſit Deus animæ meæ propitius*, *Ne mihi Deus ſalutem donet æternam*, ni fecero. Itémque in his in quibus res eæ nominantur, quæ ſunt aptæ ex ſui natura ſpeciatim nos excitare ad aliquam recordationem Dei: quomodo cum Judæi olim jurabant *Per Cœlum*, *Per hanc ſacram victimam*, &c. id ita aut intelligebant, aut intelligere debebant, ac ſi dixiſſent, *Per Deum cujus eſt in cœlo thronus*, *Per Deum cui hæc ſacra ſunt*, &c. Aſt ubi ejuſmodi rerum nomina adhibentur, quæ non habent ex naturâ ſui aliquam ſpecialem vel propinquam aptitudinem excitandi in nobis cogitationem aliquam de Deo, nec videntur implicare aliquid execratorium; ut ſiquis ad menſam vel ante focum juraret *Per hunc panem*, *Per hunc ignem*, &c. etſi propter modum exprimendi videantur iſtiuſmodi formulæ juramenti ſpeciem habere; revera tamen & interpretativè non ſunt Juramenta, ſed meræ potiùs obteſtationes, ut in dubio tertio

mox

mox pleniùs explicabitur. Dico *quartò*, omne Juramentum quod per creaturas fieri videtur ſive licitè ſive illicitè; hoc eſt, ſive terminetur in creatura (ſicut eſt cultus Imaginum apud vulgus Pontificiorum) quod eſt Idololatricum; ſive juretur per creaturam tranſitivè, ut inde mediatè & ultimatè deferatur ad Deum (quâ argutiolâ doctiores Pontificii ſuam εἰκονολατρείαν tueri conantur) quod tamen eſt ſuperſtitioſum; ſive implicitè & interpretativè per Deum fiat adhibito tamen creaturæ nomine: ſi modò ſit revera & *formaliter Juramentum*, & non tantùm *Obteſtatio*; non minùs obligare jurantem ad faciendum id quod promiſit, quàm ſi per Deum ipſum diſertis verbis juratum fuiſſet. Cujus ratio eſt, quia in omni Juramento, quod revera & formaliter eſt tale, Deus aliquo modo teſtis advocatur. Dico *quintò*, ut ut poſſit fortaſſis ex his quæ jam dicta ſunt, aliquo modo defendi Juramenta iſtiuſmodi non eſſe ſimpliciter & de toto genere illicita, ſi ſaltem eo etiam quo dictum eſt modo intelligantur: tamen cum certum ſit ea nihilo eſſe minùs obligatoria, quàm alia, nec ulla cogat neceſſitas ut iis utamur, (quia poſſumus ubi

ubi juramento eſt opus aliis uti formulis,
& ubi non eſt opus oportet omninò non
jurare:) videri eſſe officium hominis
Chriſtiani, quiſquis conſcientiæ ſuæ tran-
quillitati feriò conſultum cupit, ab ejuſ-
modi formulis prorſus abſtinere. Id
quod iis omnibus non ægrè perſuaſum
ore exiſtimo, qui earum aut originem
ut exitum penitiùs fuerint contemplati.
Originem debent, partim Chaldæorum,
Egyptiorum, aliarúmque ſuperſtitio-
arum gentium Idolomaniæ, qui per
olem, *Ignem*, & alias creaturas quas pro
)iis habuerunt, velut per numina jura-
unt: partim reverentiæ nominis & ma-
ſtatis divinæ apud populum Dei; quæ
itio fortaſſis pia & juſta, decurſu tem-
oris paulatim abiit in eam ſuperſtiti-
nem, auctâ præſertim ex prava conſue-
idine jurandi libidine, ut ordinariè
allent per obvia quævis jurare, quàm
ὶ τὸν ποιητὴν καὶ πατέρα τῶν ὅλων ἀνα-
έχειν, ut loquitur Philo, *ad rerum uni-*
rſarum conditorem & patrem pro-
rrere. Quod & veteres *Græcos* (quo-
m pleróſque ritus & mores ex Hebræ-
um æmulatione fluxiſſe quivis poteſt
cilè obſervare) feciſſe adnotarunt
ræcorum Poetarum Scholiaſtæ: qui
eos

eos non ſolitos ſcribunt περιπετῶς κατὰ τῶν θεῶν ὀμνύειν facilè per Deos jurare, ἀλλὰ κατὰ τῶν περιτυγχανόντων per ea quæ præſtò erant ad manum aut ante oculos ut panem, ignem, aquam, avem, ſceptrum, aut quid ſimile. At quod ex divini numinis reverentiâ quadam ortum videtur, abiit tandem in ſummam ejus irreverentiam & contemptum : ut ferè videre eſt aſtu Diaboli, & juſto Dei peccatis peccata punientis judicio, pietatem poſtquam degenerare cœperit in ſuperſtitionem exire tandem in apertam impietatem. Etenim poſtquam ex ſuperſtitione jurari cœptum eſt per creaturas, eò tandem increvit licentiæ jurandi cacoethes, ut dum à Dei nomine temperarent, non ſibi homines aut jurandi metam ullam figerent, aut ullo pejerandi metu ducerentur. *Qui ſceptrum non putat eſſe Deos*, ut ille loquitur, putat & licere ſibi per *ſceptrum* juranti ſecus facere, quàm ſi per Deos juratum fuiſſet. De Manichæis ita Auguſtinus, *Jurabant ſæpiſſimè , nullóque mentis ſcrupulo per Creaturas*. Et proculdubio apud Judæos ex quo invaluit mos iſte jurandi per creaturas, plurimum imminutam fuiſſe juris jurandi reverentiam, è Chriſti verbis

ὤμνυε τ' οὐδεὶς τότ' ἀνθρώπων θεὸν, ἀλλ' ὄρνιθας ἅπαντες. Ariſtoph. in Avib. ubi Scholiaſtes docet ex 12. Creticorum Socratis, id fuiſſe à Rhadamantho inſtitutum.

ὅρκιον σκῆπτρον. καθ' οὗ ὤμνυον οἱ βασιλεῖς. Suid. 19. contra Fauſt. 22.

Math

Math. c. 5. & 23. apertiſſimè conſtat. Quorum verborum ex utriuſque loci collatione is videtur eſſe ſcopus, ut duplicem (fortè an & triplicem) ipſorum errorem corrigeret. *Primùm*, quòd ſibi, modò à Dei nomine abſtineretur, in rebus quamvis leviculis, jurandi libertatem & παρρησίαν quandam concederent. *Alterum*, quòd putarent jurando non peccari, ſi vel per Deum juraretur, modò verum eſſet quod juraretur. *Tertium*, quòd exiſtimarent non eſſe perjurium, etſi res falſa juraretur, dum per creaturas id fieret, non autem per Deum. Sic enim illi perperam interpretabantur quod dictum erat, *Non pejerabis, ſed reddes Domino jusjurandum tuum.* Docet itaque Chriſtus Juramenta illa, in quibus rei alicujus creatæ, non item Dei nomen aſſumitur, non eſſe propterea aut minùs verè Juramenta, aut minùs obligatoria, quàm illa in quibus per ipſum Deum diſertim juratur. Et hæc de priore Caſu dicta ſunto.

ὄμνυσιν ἔτι καὶ νῦν τὴν χῆν' ὅταν ἐξαπατᾷ τίς τι. *Ariſtoph. in Avibus.*

Sect. III.

Caſus poſterior eſt, cum per idola aut falſos deos juratur. Pro ſolutione du- *Caſus* 34

L bii

bii in hoc caſu, dico *primò*, ejuſmodi juramenta eſſe ſimpliciter illicita & planè idololatrica, & à Deo expreſſè prohibita. Deferunt enim cultum ſoli vero Deo debitum diis non veris ; contra præceptum Dei, *Deut.* 6.13. *Deum tuum timebis, & ipſi ſoli ſervies, & jurabis per nomen ejus.* Et graviter Deus ipſe, *Jer.* 5. 9. improperat populo ſuo hoc peccatum: *Quomodo*, inquit, *propitius ſim tibi? Filii tui dereliquerunt me, & juraverunt per eos qui non ſunt dii.* Dico *ſecundò*, Juramentum ejuſmodi ſub pœna perjurii obligare, & [a] ſervari debere : ita ut perjurus ſit qui fidem ſic datam fefellerit in re licitâ. Quo facit illud Auguſtini [b] *Quia juravit per quos non debuit, & contra pollicitam fidem feceret quod non debuit, bis utique peccavit :* Et iterum [c] *Et qui per lapidem jurat, ſi falſum jurat, perjurus eſt.* Si objicies, non eſſe hoc Juramentum, quia Deus teſtis non advocatur, ſiquidem deus falſus non eſt Deus & proinde non obligare. Reſpondeo etſi deus falſus ſit revera non Deus (quia ut Verum convertitur cum Ente ſic falſum convertitur cum Non-ente) eſt tamen Deus opinione ipſius qui jurat quod ſufficit ad inducendam obligationem:

[a] *Jurijurando, quod propriâ ſuperſtitione juratum eſt, ſtandum.* l 5 ſ.1. ff. de jurejur.
[b] Ep. 154.
[c] Ibid.

nem. Et proinde tale Juramentum eſt ex hypotheſi verum juramentum; ſuppoſitâ ſc. erroneâ jurantis conſcientiâ; quatenus tenetur in conſcientiâ ſuâ id præſtare quilibet; quod ſecundùm conſcientiæ ſuæ judicium juramento firmavit. Deus enim verus, ſi fides vel per falſum deum facta violetur, in ſuam injuriam id factum interpretatur: quia ſc. jurans, [d] *quanquam ſub falſis notis, generali tamen complexione numen divinum intuetur.* Unde Auguſtinus, [e] *Non te audit lapis loquentem; ſed punit Deus fallentem.* Reſpicit ut opinor ſolennem illum ritum Romanorum, quo jurans lapidem ſilicem manu tenens hæc verba prolocutus, *Si ſciens fallo, ita me Jupiter bonis omnibus ejiciat ut ego hunc lapidem,* protenus lapidem à ſe projecit: quod qui fecit, [f] *Jovem lapidem jurare* dicebatur. Qui ergo per Deum falſum pejerat, vindicem perjurii ſentiet Deum verum, [g] ὡς καταφρονήσας ὁσιότητος, ut ait author libri Sapientiæ, *tanquam numinis & religionis contemptor.* Imò ita fidenter pronunciat hac in re Auguſtinus, ut non vereatur affirmare, [h] *ſine ulla dubitatione minùs malum eſſe jurare per deum falſum veraciter, quàm fallaciter per Deum verum.*

[d] Grot. 2. de jur. bel. 13.
[e] Epiſt. 154
[f] *Meminit Plutarch. in Sylla; & Polybius, cujus interpres bis per lapidem vertit pro Jovem lapidem: deceptus ut videtur á Græco exemplari, in quo pro* Δία λίθον *reperit* διὰ λίθον. v. Paul. Leopard. 6. emendat. 15.
[g] Sap. 14. 30.
[h] ubi ſupra

verum. Quod ejus dictum non eſt ἁπλῶς
& omni ex parte intelligendum; ſed ſe-
cundùm quid,& præciſè quoad rationem
mendacii & perjurii, quod ſolum ibi
conſideravit. Dico *tertiò*, ex hac vi ob-
ligatoria talis juramenti pendere ſolu-
tionem illius quæſtionis quæ à Publicola
quodam propoſita fuit B. Auguſtino, &
ab illo fuſè tractatur totâ Epiſtolâ 154.
*Liceátne ab eo exigere jusjurandum,quem
ſcimus juraturum per idola*? Quod ille
licere confirmat, cùm exemplo *Abrahæ*,
qui fœdus cum Abimelecho pactum dato
Gen 21.31 acceptóque viciſſim juramento confir-
2. mavit, *Gen*.21. quod & à *Jacobo* itidem
Gen.31.31 poſtea factum cum Labane, *Gen*.31. tum
&c. etiam ratione; quia aliàs nulla eſſet ra-
tio accommoda paciſcendi fœdera, aut
conſervandæ fidei & pacis publicæ cum
homine idololatra: nec ſit ullâ Dei lege
prohibitum uti illius fide in bonum, qui
per falſos Deos malè jurat. Si dicatur,
hoc eſſe communicare malo alieno: re-
ſpondet Auguſtinus——Non per hoc
peccato ejus ſe ſociare,quo per dæmonia
juravit; ſed tantùm bono pacto ejus
qui fidem dedit, & ſervavit. Et de ſe-
cundo dubio hactenus.

SECT.

Sect. IV.

Sequitur *Dubium Tertium*; quod reſpicit Juramentum, quantum ad modum exprimendi, & jurandi Formulas. Ratio dubitandi eſt, quòd cum certum ſit omne id quod eſt verè & formaliter Juramentum obligare ſub culpa & pœna perjurii, non item illas formulas quæ non ſunt juramenta: opus eſt, ut ex illis formulis quæ juramenti ſpeciem habere videntur, certo aliquo charactere vel notâ internoſcere valeamus, quænam ſint & quæ non ſint propriè & formaliter Juramenta. Quâ in re fateor Caſuiſtarum, quotquot licuit in hac tèmporis anguſtiâ conſulere, mihi neminem ſatiſfacere: qui hanc quæſtionem partim leviter attigerunt, partim non ſatis diſtinctè tractarunt. Ut ergo diſtinctius aliquid hac de re quantum ad alia feſtinanti licebit proponam; Sciendum nullæ aſſertioni vel promiſſioni ſuperaddi plerunque ad fidem faciendam aliquam quaſi confirmationem: ídque aut *Aſſeveratione*, aut *Obteſtatione*, aut demum *Juramento*. Quæ tria, etſi videri poſſint non multum inter ſe diſtare, & *gradu*

potiùs quàm *ſpecie* differre: revera tamen intrinſecè, formaliter, & ſpecificè ad invicem diſtinguuntur. Verùm eſt illa diſtinctio, ob affinitatem, & finis in quem tendunt, & vocum quibus exprimuntur, adeò ſæpè obſcura, ut difficile ſit tria iſta aut non penitus confundere, aut dextrè & peritè diſtinguere. Itaque quò melius iſthæc internoſcantur, quatuor mihi videntur eſſe conſideranda, ex quibus velut criteriis de qualibet loquendi formulâ ſitne Juramentum, an Obteſtatio, an Aſſeveratio tantùm, poterimus aliquatenus dijudicare. Forma ſc. verborum, eorundem propria & genuina vis, Mos gentis, & Intentio ipſius jurantis.

SECT. V.

Caſus 35 *Primò*, ex ipſa *verborum formâ* quandóque ſatis conſtare poteſt, utrum juratum ſit, vel non. *Juro mihi te daturum centum. Juro*: vel *per Deum* dabo: vel *Deo teſte* aut *coram Deo* ſpondeo me daturum: vel Dabo, *ita me Deus adjuvet* aut aliquid ſimile ſi reſpondeatur, quin juratam ſit nemini poteſt eſſe dubium. Obligatur proinde, qui iſtiuſmodi aliqu- lo

loquendi formulâ uſus fuerit, ipſo facto: & ſi rem promiſſam non fecerit, perjurii reus eſt. Aſt illud, *Dabin' mihi centum? Dabo:* nudam eſſe *Promiſſionem* vel ipſa verba oſtendunt, nullâ adjectâ ulteriore datæ fidei confirmatione. *Dixti mihi te daturum centum; Dabiſne? Certè dabo: crede mihi non fallam.* Acceſſit quidem promiſſioni aliqua confirmatio: ſed ex ipſa verborum forma ſatis conſtat hanc eſſe meram *Aſſeverationem*, non autem Juramentum, imò ne Obteſtatio quidem: quum nec Deus teſtis adducatur, nec aliquod aliud fidei velut pignus. *Quos mihi pollicitus es centum, quî ſciam te daturum? Cape hanc dextram; Fide boni viri* dabo; *quàm certum eſt ſolem hunc lucere*, faciam; *nulla mihi ſit apud te in poſterum fides* ni fecero, &c. Plus quam meram Aſſeverationem iſta continere verba ipſa indicant, nondum tamen juratum eſſe. Sunt ergo potiùs *Obteſtationes* dicendæ: in quibus ſc. ad rei promiſſæ, vel etiam aſſeveratæ, ulteriorem confirmationem, rem aliquam nobis charam, aut omnibus certam & manifeſtam, quaſi fidei noſtræ pignus interponimus. Ubi ergo ex ipſa verborum forma liquidò ſatis conſtare

poteſt,

poteſt, ſitne id quod ad confirmandam promiſſionem aſſumitur, propriè *Juramentum*, vel *Aſſeveratio* mera, vel etiam *Obteſtatio*; non opus erit ulteriori diſquiſitione.

SECT. VII.

Sed quia ſæpiſſimè contingit, ob formularum ſimilitudinem, vel ambiguam alicujus vocabuli ſignificationem, vel ſignificandi latitudinem; vel aliâ aliquâ de cauſâ, ut non poſſit ex verbis prolatis *Caſus 36* ſit nécne juratum certò dijudicari: attendi debet *ſecundo* loco *verborum propria vis* & genuinus ſenſus, atque inde ſumi judicium. Videri enim poteſt ex formâ verborum, illas omnes locutiones in quibus aut Dei nomen adhibetur, aut *νὴ* Græcorum cum accuſativo caſu, aut Latinum *Per*, aut Anglicum By, eſſe formaliter Juramenta. Quâ ſolâ ratione adductus Soto putavit tantum eſſe diſcriminis inter has formulas, *Per fidem* & *In fide*; *Per veritatem* & *In veritate*, ut illas diceret eſſe formaliter Juramenta, non item iſtas. At ſi verborum vis & genuinus ſenſus penitiùs introſpiciatur, nullum erit diſcrimen inter præpoſitiones

Per

Per & *In*, ſi ad eandem rem applicentur: ſed prout res cui applicantur ſacra erit vel civilis, perinde de utrâque judicari debet. Illa ergo formula *Per Deum* eſt ex vi verborum propriè Juramentum: quia res ſacra eſt Dei nomen, & qui ſic loquitur, Deum inducit teſtem. Aſt illa *Per Fidem* (etſi ex more alicujus gentis, aut intentione dicentis poterit eſſe Juramentum) non eſt tamen Juramentum ex vi verborum, ſed *Aſſeveratio* tantùm, vel ad plurimum *Obteſtatio*. Quia fides humana non eſt res ſacra, ſed civilis: & qui ſic loquitur non adducit Deum teſtem, ſed tantùm pronunciat ſecundùm fidem ſuam, ſive declarat rem à ſe cum animi deliberatione ſeriò & ſincerè dici. Iſtorum enim verborum *Per fidem meam*, ſive in aſſertoriâ ſive in promiſſoriâ materiâ, hæc eſt genuina expoſitio: *Ex animo loquor, verè id dico quod ſentio; pignero tibi fidem meam rem ita ſe habere; ſi ſciens fallo, nulla mihi in poſterum fides habeatur, &c.* Non eſt ergo *fidei* interpoſitio ex vi verborum Juramentum; niſi forte ubi nos revocat ad Juramentum aliquod prius à nobis præſtitum: ut in hac Academiâ, cum poſtulatur quis ad interrogata reſpondere virtute jura-

juramenti ſub hac forma, *Tu dices fide tuâ datâ huic Univerſitati*—& cum indicuntur ſolenniter Convocationes, quibus intereſſe jubentur à Bedellis *Doctores, Magiſtri Regentes & non Regentes Per fidem, per fidem, per fidem.* Quod idem mihi (etſi ſciam multos aliter ſentire) dicendum videtur de illo Paulino *νὴ τὴν καύχησιν per gloriationem noſtram*
1 Cor. 15. 31. *quam habeo in Chriſto, quotidiè morior:* ſcilicet non eſſe propriè Iuramentum etſi illud *νὴ* adjunctum habeat, ſed ſeriam tantùm aſſeverationem; ſe, ut morti ſemper obnoxium, ita quotidiè paratum eſſe cum Deus voluerit mori.

SECT. VII.

De illis autem Joſephi verbis ad fra-
[a] Gen.41. 15 tres ſuos [a] *Per vitam Pharaonis exploratores eſtis* ' de quibus variè diſputant interpretes; quid ſit ſentiendum, poterit fortaſſis ex his quæ jam dicta ſunt haud
Opin. 1. incommodè judicari. Sunt qui *Joſephum* diu jam inter aulicos Pharaonis verſatum (quaſi ipſi ex quotidiano convictu affricuiſſent ei aliquid de ſcabie ſua) ſic paulatim putant ipſorum moribus hac ſaltem ex parte aſſueviſſe, ut didicerit

cerit tandem ad ipſorum exemplar *per vitam Regis* jurare; quomodo ſolitæ ſunt poſterioribus ſeculis Romani ex adulatione quadam jurare *per genium Imperatoris.* Sed non facile me patior de dictis factiſque inſignium pietate virorum ſequiùs judicare quam res ipſa cogit. Video veterum pleroſque ita Sanctorum famæ detuliſſe, ut ingenio ſuo nimium indulſerint, dum eorum apertos lapſus honeſto aliquo velamine excuſare conantur. Errore ſaltem aliquantó honeſtiore, quám eſt error eorum, qui poſtremo hoc ſeculo amant e diverſo in piorum virorum lapſus curioſiùs inquirere, & ne deſit quod calumnientur, vel recte facta pervertendo ſincerum vas incruſtare geſtiunt. Mitiùs aliquantò alii *Joſephi* dictum illud interpretantur: eum ſc. quò tectiùs rem gereret & ne fratribus alicunde fortè ſuboleret quis eſſet, ni Ægyptiaci principis quam induerat perſonam peritè ſuſtineret, formulam hanc jurandi Aulicis regiis familiarem, illâ tantúm vice in compendium ſimulationis adhibuiſſe. At mihi non eſt volupe vel hanc culpam, etſi pauló leviorem, ſanctiſſimo viro impingere ſine neceſſitate. Tertia eſt eorum ſententia, Opin. 2.

qui

Opin. 3. qui *Joſephum* liberant quidem ab omni culpa: ſed eâ ratione, quòd putent ante interdicta a Chriſto id genus juramenta, licuiſſe cuivis ſine peccato per creaturam jurare. Quam ſententiam fateor mihi eatenus probari, quòd *Joſephum* immunem culpæ ſtatuat: Sed rationem illius ſententiæ non probari. Nam *primò* non conſtat Chriſtum interdixiſſe ſpeciatim Juramenta per Creaturas, magis quàm ea quæ per Deum fiunt: Prohibuit enim utriuſque generis omnia non neceſſaria. Nec opus fuit iſta novo interdicto prohibere, quæ ex ſe erant ſemper illicita. Et quod ſpeciatim dixit de Iuramento per creaturas, eò tendit ut oſtendat ejuſmodi juramenta, contra quàm ſenſerant Iudæi, ſi præſtita forent, non minùs obligare quàm quæ expreſſo Dei nomine fiunt. Secundò nec verum eſt licuiſſe piis ante Chriſtum, ex quadam diſpenſatione ſive indulgentiâ divinâ per creaturas jurare, cum is cultus ſoli Deo debeatur, ut eo *Deut.* 6. & *Jerem.* 5. ante probatum eſt. Qui poſterior locus etſi forſan eos qui per idola ſeu falſos Deos jurabant, peculiariter reſpiciat: vis tamen argumenti quo utitur Propheta, à genere ducti, eos etiam

attinet,

attinet, qui *per creaturas* jurant, quum & de Creaturis rectò dicatur quòd *non ſunt dii*. *Tertiò*, ipſius Juramenti natu- Jerem. 5.7
ra, ut ex ejus definitione conſtat, cum requirat ut Deus teſtis advocetur, ſatis oſtendit nunquam licuiſſe per creaturas jurare: Vel ipſis Ethnicis fatentibus, qui θεῶν ἐπίκλησιν ad Juramenti eſſentiam pertinere docuerunt. Quæ cum ita Ariſt. lib. 2. Rhetor.
ſint, nec videatur hac ratione ſatis commodè excuſari poſſe ab omni crimine *Ioſephum*: reſtat quarta demum ſententia, Opin. 4.
quæ explicando genuinum ſenſum verborum Ioſephi, cenſet eum non omnino juraſſe, & proinde nec malè jurando peccaſſe. Si enim tunc juraretur *per vitam Pharaonis*: aut vita Pharaonis ut teſtis adduceretur, quod eſt valdè ineptum; aut aliquid execratorium vel imprecatorium in ſe contineret, quod quid ſit, ſine durâ & coactâ admodùm verborum interpretatione, non eſt facile hariolari. At verborum ejus facilis erit & ſimpliciſſimus ſenſus, ſi *indicativa ratione* ita exponantur, *Per vitam Pharaonis exploratores eſtis*; id eſt, quam verum & certùm eſt Pharaonem vivere, tàm verum & certum eſt vos eſſe exploratores: quemadmodum illud *Per hunc*

ſolem

ſolem qui lucet verum tibi dico, idem valet, ac ſi diceretur, Tàm verum eſt hoc quod ego tibi dico, quàm verum eſt Solem hunc lucere. Quorum neutrum, ut mihi videtur, eſt formaliter Iuramentum; ſed Aſſeveratio potiùs vehementiore obteſtatatione confirmata. Non ſum neſcius ex adverſo adduci poſſe nonnulla: quæ etſi non ſint tanti, ut propterea mutandā eſſe putem ſententiā meā; ſunt tamen tanti, ut propterea æquū eſſe cenſeā, cuiq; ut liberum ſit ſequi ſententiā ſuam modò non damnet alienam, & hoc mihi interim concedat, *ex vi ſaltem verborum*, niſi aliunde conſtiterit, non poſſe clarè evinci Ioſephum jurejurando uſum eſſe: cum ipſa verba nullam contineant aut invocationem teſtis, aut vindictæ poſtulationem.

SECT. VIII.

Caſus 37 Tertium dignoſcendi Iuramenti κριτήριον eſt *Mos* alicujus *gentis*, loci, vel communitatis. Poteſt enim fieri, ut locutiones aliquæ, quas nec ex *forma*, nec ex & germano ſenſu verborum liquet eſſe Juramenta, ex uſu tamen recepto alicujus populi & communi hominum exiſtimatione pro *Juramentis* habeantur &

& ut illæ viciſſim, quas ex verbis judicares eſſe juramenta, habeantur pro *non-Juramentis*. Ratio eſt: quia verba perinde valent ac nummi. Quæ utraque non φύσει valent & *naturâ*, ſed θέσει ſeu *Inſtituto* magis, at χρήσει ſive *uſu* vel maximè: hoc eſt, tanti ſunt utraque quanti æſtimantur. Cujus rei exemplum non eſt quòd aliunde quæramus, quàm ex formulis quibuſdam noſtratibus. Quum enim *fidei* & *veritatis* (in hoc præſertim negotio) eadem ſit omninò ratio, ut qui veritate caret, careat & fide; quíque fide, & veritate: ea tamen opinio apud noſtræ gentis homines ex longo uſu invaluit, ut qui **In faith** dixerit juraſſe putetur, qui **In truth** non juraſſe; &, quod non minùs eſt à ratione alienum, ut **In truth** aſſeveratio mera habeatur, **By my troth** etiam juramentum. Cujus rei rationem ineptus eſſet qui quæreret, extra eam quæ ab uſu eſt,[a] *Quem penes arbitrium eſt, & jus, & norma loquendi.* Unde ſequitur eum, qui dum ad verborum ſolùm *formam* aut *vim* attendit, indulget ſibi libertatem ejuſmodi locutionibus in communi ſermone utendi ſine aliquo delectu vel ſcrupulo, quæ longo uſu conſecutæ ſunt apud nos vim & æſti-

[a] Horat. de art. poet.

æſtimationem juriſ-jurandi, & præceptum Chriſti de non jurando violare, & fratri offendiculum præbere, & ſemet perjurii periculo exponere.

S E C T. IX.

Quartum & ultimum dignoſcendi Ju-
Caſus 38 ramenti κριτήριον eſt mens & *Intentio jurantis*. Eſto enim non conſtet vel ex verbis ipſis, vel ex communi æſtimatione hominum, aliquam ſermonis formulam eſſe Iuramentnm: Siquis tamen ejuſmodi formulâ uſus, aut mentis ſuæ errore aliquo putet ſe juraſſe, aut ex aliquâ doloſâ intentione velit putari juraſſe; ea formula etſi non ſit revera & ex ſe juramentum, habebit tamen quoad ipſum hominem, ad omnem obligandi effectum in conſcientiâ Iuramenti inſtar: ita ut non modò mendacii, ſed & perjurii reus ſit in foro interno, ſi fidem ſic datam violaverit. Ut enim judice Apo-
[a] Rom.14. 14. ſtolo,[a] qui æſtimat aliquid eſſe κοινὸν *commune* vel *impurum*, quod ex ſe non eſt κοινὸν, eſt illi tamen κοινὸν, ita ut ab eo teneatur abſtinere ſicut à re verè communi & impurâ: Sic a lege coutrariorum qui aliquid æſtimat eſſe ὅσιον, id eſt *ſacrum*

crum, quod ex ſe ὅσιον non eſt, eſt illi tamen ὅσιον, ita ut ab eo abſtinere teneatur ſicut a re verè ſacrâ. Et ſi error mentis ſufficit ad inducendum obligationem; multò magis mala voluntas fallendi proximum obligationem inducet. Quia juſtum eſt, ut vir impius & doloſus incidat in foveam quam fodit proximo ſuo, & ut illi laqueo quem tetendit [1] alteri implicitus ſit pes ſuus.

Sect. X.

Quatuor eorum quæ nunc expoſui criteriorum is uſus eſt, ſiquando quæſtio vel ſcrupulus oriatur in conſcientiâ, de aliquâ loquendi formulâ quæ videtur habere *ſpeciem Juramenti*, habeátne verè & formaliter *rationem*, & conſequenter *vim Obligatoriam Juramenti*, vel non? protenus ut ad hæc criteria recurratur, fiátque examen illius formulæ ad has velut notas διαγνωστικὰς, idque eo quo propoſui ordine, incipiendo à primâ atque ita percurrendo ſingulas, ſi opus fuerit: id eſt, niſi antè ex jam peracto examine ſatis conſtiterit quòd ſit juramentum. Poteſt enim conſtare *affirmatio*, ſc. quòd

ſit juramentum, ex unius alicujus notæ examine : at non poteſt conſtare negatio, niſi peracto ad ſingulas notas toto examine. Cujus examinis duplex eſt finis: alter antequam juretur, ut cogitet quiſque an expediat ejuſmodi formulâ uti, vel non : alter, poſtquam in ea verba juratum eſt, ut intelligat quantum obligetur.

Caſus 39

SECT. XI.

[a] *Is, qui ſi aram tenens juraret, nemo crederet.* Cic. pro Flacc. *Et ut mos Græcorum eſt, jurandi cauſa ad aras accederet.* Id. pro Balb.

[b] *Jovem lapide inquit quod ſanctiſſimum jusjurandũ eſt habitũ, paratus ſum jurare.* A Gell. 1. Noct. Att.

Egimus hactenus de Iuramento eo quod fit ſigno ſine verbis, & de eo quod fit verbis ſine ſigno : ſequitur Iuramentum ex utriſque conjunctis. Adhibentur autem *cum verbis ſigna*, ob majorem ve ſolennitatem actus, vel dignitatem perſonæ. *Quartum* ergo *Dubium* eſt d Juramento ſolenni : ubi *Caſus primu* ſeu Quæſtio prima eſt de ritibus & ceremoniis in ſolenni juramento adhibitis. De ritibus Gentilium multi multa ſcripſere ; quæ nec eſt aliàs operæpretium nec eſt præſentis inſtituti percenſere. Annotavit præcipuos quoſdam Alexander Neapolitanus, *lib.*5.*Genial.dier.c.*10. Sanctiſſima habebantur illa, quæ [a] *ara Deorum tangentes* conceptis verbis jurabant : Illis proxima, quibus [b] *Joven* lapiden

lapidem. Conceptis autem *verbis* jurare dicuntur, qui verba Juramenti præſcripta recitant vel ſinguli, vel unus aliquis tantùm reliquis [c] *in ejus* præeuntis *verba* conſenſum ſuum [d] uno aut altero verbo ſignove ſignificantibus. Apud Veteres Hebræos duo præcipuè ritus in ſacris literis memorantur. Quorum alter peculiaris fuit iis juramentis ἐπακτοῖς quæ ſuperiores pro authoritate ſuâ exigebant à ſuis inferioribus, ut mandata ſua fideliter exequerentur. Cujus primum exemplum habetur *Gen.* 24, ubi *Abraham* ab Oeconomo ſuo Iuramentum exigens fidelitatis, de uxore filio ſuo deligendâ, jubet eum [e] *manum femori ſuo ſupponere.* Quod idem facere juſſit [f] *Jacobus* jam moriturus Ioſephum filium *Gen.* 47. cum ei curam demandavit ſepulturæ ſuæ in terra Canaanitide. Quem ritum ſive obſervarint *in ſignum fidei*, qua credebant in ſemen benedictum egreſſurum de femore Abrahæ: ſive *in commemorationem fœderis* quod antè pactum erat cum Abrahâ cum circumcideretur: ſive aliâ quacunque de cauſâ; non tamen legimus id ullo expreſſo Dei mandato niti, ſed fuiſſe, quantum nobis quidem conſtare

[c] *In verba jurabas mea.* Horat Epod. 15. - *jurare in verba Magiſtri. Id.* 1 *Epiſt.* 1. --*Pavidus tribunus adjurat in quæ adactus eſt verba.* Liv. l. 7.

[d] *Præjurationes facere dicuntur qui ante alios conceptis verbis jurant, poſt quos in eadem verba jurantes tantummodò dicant. Idem in Me.* Feſtus.

[e] *Gen.* 24. 2. [f] Gen. 47. 29.

poteſt liberæ omninò inſtitutionis. Quò magis miremini illorum hominum perverſam non ſine ſuperſtitione ſeveritatem, qui ritus omnes in cultu Dei, decoris & ordinis gratiâ ab hominibus ſine expreſſo Dei mandato inſtitutos damnant, ut execranda & in Eccleſiis Chriſtianórum non ferenda idola. Alter populi Dei inter jurandum erat *elevatio manus dextræ cœlum verſus* adhibita & in Iuramentis ἑκουσίοις quæ quis ſponte ſuſcepit & non ex alterius imperio. Quem [g] ritum, ſive ex Hebræorum imitatione, ut plurima alia, ſive ductu quodam naturæ quaſi Deum intuentes quem ὑπέρτερα δώματα ναίειν crediderunt, plerarumque gentium populi obſervarunt. Hujus utique ut & ſuperioris [h] primum exemplum habemus in Hiſtoria ipſius *Abrahæ Gen*. 14. ſed & hoc nullo quod ſcimus ſpeciali Dei mandato ſubnixum. Qui ritus nihilominus ita poſtea invaluit apud ejus poſteros, ut per metonymiam adjuncti illa phraſis *levandi manum* pro ipſo actu jurandi frequenter poſita reperiatur, imo & vox ipſa יָמִין quæ propriè dextram ſignificat, Hæbreis & Arabibus pro juramento non raró accipiatur, Unde aliqui ipſorum interpretes illa verba

[g] *Suſpiciens tenditque ad ſidera dextram, Hæc eadem Ænea, terram, mare, ſidera juro.* Virgil. Æneid. 12.

[h] Gen. 14 22.

verba Pſ. 144. 8. & 11. de juramento intelligunt, *Quorum os loquitur vanitatem, & dextra eorum eſt dextra iniquitatis*, vel potius *mendacii* ſive *falſitatis*; id enim propriè ſignificant Hebræa ימין שקר· Quin & ipſe Deus ubi ad modum humanum ἀνθρωποπαθῶς j :rans inducitur, eo loquendi genere utitur. *Ego levo ad cœlum manum meam, & juro in dextra mea*, Deut. 32. 40, ad quem ritum & alibi in libris Propheticis utriuſque Teſtamenti non raro alluſum. Quem proinde ritum iterum jure miremini, in Chriſtianis Eccleſiis non tolerari modò, ſed & approbari ab ipſiſſimis illis viris, qui tamen alios veteris Teſtamenti ritus (cum int ejuſdem rationis omnes, aut liciti pariter, aut pariter illiciti,) à Chriſtianis uſurpari adeo non probant, ut ne tolerent quidem, ſed è cætibus ſacris penitus xterminandos clamitent. Quod attiiet ad ritus Chriſtianorum, ut reliquas riſcæ Eccleſiæ ceremonias varias, variéue pro locorum & temporum varieate obſervatas miſſas faciam: Vna ferè ſt quæ a priſco ſeculo ad nos uſque deivata, etiamnum in uſu eſt, ſc. *ut tactis icroſanctis Dei Evangeliis* in verba oncepta juretur. Et hoc omne genus

 Jura-

Juramenti, in quo præter verba prolata adhibetur etiam aliquis externus viſi-bilis motus corporalis; ut tactus alta-rium, femoris, aut libri, projectio lapidis, levatio manus, & ſimilia, dici ſolet *Juramentum Corporale*, Balſamoni σωμα-τικὸς ὅρκος.

Sect. XII.

Caſus 40 De his ritibus qui in ſolennibus Jura-mentis ſolent adhiberi, *Caſus ſecundu[s]* ſive Quæſtio ſecunda eſt, An & quaten[us] addant vim aliquam obligationi Juri[s]-jurandi; Quod eſt quærere, An Iura-mentum *ſolenne & corporale fortiùs ob-liget* ſimplici: ita ut gravius ſit perju-rium violati ſolennis Iuramenti quam ſimplicis? Pro reſponſione dico pri-mò, à Caſuiſtis non modo Pontifici[æ] partis ſed & Eccleſiarum Reforma-tarum concedi, Solennitatem actus ag-gravare peccatum in Iuramento, perinde ac in Voto: quum ſit Iuramenti & Vo[ti] in pleríſque, maximè in virtute obligan[di] conſimilis ratio. [a] *Jurare corporalit[er] plus eſt quàm inſtrumento aut nuda voc[e]* inquit ex illis quidam: & alius, [b] *Quan[tò] plùs creſcunt ſolennitates, tantò majus e[ſt]* pe[...]

[b] Gothifr. ad l.3.C. d ſi minor ſe major.

perjurium. Dico *ſecundò*, Etſi perjurium concedatur eſſe gravius, non tamen magis obligare ſolenne Iuramentum ex ſe & natura ſua quàm ſimplex: quia obligatio Iuramenti *quatenus Juramentum eſt*, (nam & obligat quatenus promiſſionem includit; ſed inquam quatenus eſt Iuramentum) exurgit præciſè ex eo quòd Deus teſtis & vindex invocatur. Invocatur autem Deus teſtis & vindex, non minùs in Simplici Iuramento, quam in Solenni & Corporali: nam illa invocatio fit præciſè per prolationem verborum, quæ eadem eſt in ſimplici & ſolenni; & non per aliquem motum corporalem aut ſignum concomitans, in quibus conſiſtit Iuramenti ſolennitas. Dico ergo *tertiò*, quòd ſolennitas juramenti aggravet peccatum perjurii, id ex accidenti provenire; ſed tamen neceſſariò & inſeparabiliter, non autem contingenter: idque duplici ratione. *Primò, ob majorem deliberationem*, Ad hoc enim adhibetur externorum rituum ſolennitas, ut majorem incutiat interiori menti actus reverentiam, & religionis quaſi ſenſum quendam; ut ita agens majori cum animi attentione & deliberatione verſetur circa illum actum: & omne peccatum

cæteris paribus eò gravius eſt, quò fit contra actum voluntatis antecedaneum magis deliberatum. *Secundò*, ſolennis juramenti gravius eſt perjurium, *propter majus ſcandalum*: quia quò ſolenniùs aliquid fit, eò attentiùs & à plurbus obſervatur; & proinde ſi in eo peccetur, exemplum magis erit & notorium & perniciosum. Dico *quartò*, cum in Iuramento quæ pars eſt cultus Dei expedire concedatur ut ob majorem actus reverentiam adhibeatur quædam *rituum* & ceremoniarum *ſolennitas*, atque etiam *præſcripta verborum formula*: non videri dari poſſe juſtam aliquam rationem, cur ex aliis partibus publici cultus utraque exulare cogatur, & *rituum* (inquam) mediocris *ſolennnitas*, & *certa formula verborum*. Fateor mihi, etſi & apud memetipſum cogitando, & abs aliis ſciſcitando, ſæpiùs & ſeriò id quæſiverim, nunquam tamen hactenus occurriſſe idoneam diſcriminis rationem, cur non iſta aut à juramento ut ſuperſtitioſa additamenta amoveri debeant, aut in reliquo Dei cultu ut utilia pietatis ſubſidia retineri poſſint. Qui poteſt capere, capiat: ego quidem non intelligo.

SECT.

Sect. XIII.

Reſtat *Quintum Dubium*, nullius ferè difficultatis, & pauciſſimis abſolvendum, de Juramento, ubi ſolennitatis aliqua pars ob dignitatem perſonæ omittitur. Ut quando *Principi*, *Satrapæ*, aut *Magnati* juramentum defertur munus aliquod honorarium ſuſcipienti, omiſſis ritibus ordinariis (ut *libri tactu*, *&* *oſculo* &c.) prælectis verbis in quæ jurandum eſt, admonetur tantùm ut promittat in verbo Principis, aut in verbo honoris ſui &c. ſe fideliter prædicta obſervaturum. Cui monitioni ſi admotâ pectori manu reſpondeat tantùm ſe id polliceri, Juramentum jam pro præſtito & peracto habetur. In hoc caſu dico breviter, juratum non minùs obligari in conſcientiâ, ad fideliter præſtandum ea quæ ſic pollicitus eſt, quàm ſi ſingula verba & ſyllabas ipſe ſuo ore pronunciaſſet, & reliqua ſolennia exactiſſimè peregiſſet. Atque hæc de Juramenti *Formâ externâ* dicta ſunto. Expectabatis forſitan, quod & mihi conſtitutum erat, ut hac prælectione complecterer & ea quæ ad *Internam formam* pertinent. Sed continet ea pars dubia quædam *Caſus* 41

quædam ſingularis & momenti & uſus, & indigna quæ in nimis arctum compingantur: illud præſertim, quonam ſenſu Juramentum debeat intelligi. Itaque ne aut vobis aliquam injuriam faciam nimia prolixitate, aut rei ipſi nimia brevitate; dabo operam ut proxima prælectione, cum *Finali cauſâ* (quæ nec multa continet dubia, nec multùm difficilia) unà etiam expediam ea quæ de *Internâ Formâ* ſuperſunt dicenda.

Prælectio Sexta.

De Iuramenti Formâ Internâ, & Cauſâ Finali.

Continens Caſus Quindecim.

SUMMARIUM.

1. *Juramenti Forma interna, ſive Interpretatio.*
2. *Ubi de ſenſu juramenti inter partes conſtat.*
3. 4. *An locum habeat Æquivocatio verbalis?*

5. 6. *aut*

5. 6. —*aut mentalis Reſervatio?*
7. *Juramentum non eludendum excogitato effugio.*
8. *Quo ſenſu Juramenta ſpontanea ſint intelligenda.*
9. 10. —*& quo ſenſu Delata.*
11. *Quatenus juramenti ſenſus pendeat ex ſcopo.*
12. *Juramentum ſub conditione.*
13. *De Juramenti intentione remotâ & proximâ.*
14. *Cum juratur res licita ob malũ finem.*
15. *An obligetur jurans non intendens jurare?*
16. *Juramentum urbanitatis gratia.*
17. *Cum quis dubius eſt juraverit, nec ne.*
18. *Jurans non intendens ſe obligare.*

SECT. I.

FOrmam Juramenti tractandam propoſuimus duplicem; Externam, & Internam. *Externa* ſignorum & verborum, quæ exteriore ſenſu percipiuntur, rationem continet: quam ſuperiore lectione abſolvimus. *Internam*, quæ in verborum ſenſu & interpretatione, quod eſt interioris mentis opus, conſiſtit, nunc aggre-

aggredimur. Verborum autem ſenſum hic intelligo, non *reſpectu formularum*, quibus aliquid jurari ſignificatur; (de hac enim inter dignoſcendi Juramenti κριτήρια, dum in externa forma verſaremur, antè dictum eſt:) ſed *reſpectu ipſius promiſſionis*, quæ jurejurando confirmatur, & in verbis continetur. Res ſanè magni momenti, & multiplicis uſus: utroque nomine digna omni veſtra attentione. Etenim & magni intereſt pernoſſe quo ſenſu juraveris; quia pejeravit, qui quod promiſſum eſt non eo ſenſu perfecerit, quo promiſit, aut promittere debuit: nec in ſolis Juramentis, ſed & in Votis, Promiſſis, Fœderibus, Contractibus, aliiſque conventionibus omnibus, in quibus bona fide agier oportet, omninò videndum ut promiſſio eo prorſus ſenſu quo facta eſt adimpleatur. Ad rem ergo. Juramenti verba, aut clara ſint neceſſe eſt, aut ambigua.

Sect. II.

Caſus 42 *Dubium primum* eſt de Obligatione Juramenti, cujus *verba clara* ſunt, & habent ſenſum manifeſtum & indubitatum. Ubi quatuor occurrunt caſus. *Primus*

mus eſt, cum verba Juramenti aut Promiſſionis ita ſunt clara, ſive *primò* ex propria ſua & communi ſignificatione; ſive *ſecundò* ex recepto loquendi more alicujus gentis vel civitatis; ſive *tertiò* ex mutuo conſenſu partium: ut de eorum ſenſu inter partes omnino conſtet. Exemplum *Primi*: Caius Titio, ſpondeo me fundum meum Tuſculanum tibi daturum, ſi mihi infra menſem centum aureos dependeris. Exempla *Secundi*: Si Johannes cum Petro linguâ noſtrâ vernaculâ ſic contraheret, pro centum marcis quas tibi debeo, dabo tibi cras de grege meo *centum* oves maſculas, Anglicè For an hundred markes an hundred wethers: vel, Pro uſu-fructu fundi tui ſolvam tibi quotannis tres *modios* frumenti, Anglicè Three buſhels of wheat. Quorum in priori exemplo, etſi vocabulum illud An hundred ſit ita ambiguum, ut nunc idem ſignificet quod Latinis propriè eſt *Centum*, hoc eſt *quinquies viginti*, nunc majorem ſummam, ſc. *ſexies viginti*; tamen ex paſſim recepto per univerſum regnum Angliæ illius vocis uſu, mens ita contrahentium ſic eſſet manifeſta, ut de ſenſu verborum nulla poſſet oriri lis: quandoquidem An hun-

dred,

𝔡𝔯𝔢𝔡, cum de pecuniis ſermo eſt, *Centum* ſive *quinquies viginti*; cum de pecore, *ſexies viginti* denotare, nemo eſt apud nos qui non intelligat. In poſteriore item exemplo, illa vox 𝔄 𝔅𝔲𝔰𝔥𝔢𝔩𝔩 cum apud Meridionales Anglos ex uſu communi *modium* Latinorum *unicum* ſignificet, apud Septentrionales *binos modios*: uſus locorum ambiguitatem ejus vocis ita definiret, ut utrovis loco contractus fieret, de ſenſu tamen verborum inter bonæ fidei viros nulla poſſet eſſe diſſenſio. Exemplum *tertii*: Caii agrum quendam è mult s unum fundo ſuo vicinum Titius emere cupiens, de pretio cum eo aliquoties antè collocutus, ubi eum die quodam convenit, Dabin' mihi, inquit, *agrum tuum* eo quo dixi pretio? Dabo. Jura mihi te daturum. Juro. Etſi de eo agro qui Titii fundo vicinus eſt peculiaris nulla facta ſit mentio: certum eſt tamen ex antegreſſis ſermonibus eundem illum agrum peculiarem intelligi. Et iſtiuſmodi quidem Juramentum obliga jurantem ad præſtandum bona fide id quod promiſit eo ſenſu, in quem manifeſtum eſt, ſi abeſſet utrinq; omnis dolu malus, utrumque contrahentium conſen ſiſſe. Fidem violaret Caius, ſi Titio aliun

aliquen

aliquem agrum daret, & non eum de quo antè collocuti fuerant: & pactus **an hundred wethers**, ſi non niſi quinquies viginti tradiderit, promiſſi fidem non implevit.

Sect. III.

Caſus Secundus eſt de Juramento, ubi verba ſecundùm communem morem intelligendi ſatis ex ſe clara videntur; ſed jurans tamen non habens intentionem ſe obligandi in eo ſenſu quem verba apertè præ ſe ferunt, ſenſum alium quendam ſibi imaginatur, cujus verba ipſa propter alicujus dictionis aut phraſis ambiguitatem poſſunt eſſe aliquo modo capacia: quem celare cupit audientes, ita ut ipſe verba accipiat in alio ſenſu, quàm ab audientibus accipi putet aut cupiat. Hæc eſt illa, quam cum nonnullis Caſuiſtis & Scholaſticis Jeſuitæ potiſſimùm tuentur & exercent, *verbalis Æquivocatio.* Cujus exempla in juramentis Aſſertoriis ferè adducuntur: quia iſtiuſmodi æquivocationis ex ipſorum doctrinâ præcipuus uſus eſt, cum quis interrogatus à Judice non competente, vel non ſecundùm ordinem juris, vel habens aliàs *Caſus* 43

cauſam veritatem diſſimulandi rationabilem, commutat apertum ſenſum verborum in alium minùs apertum, & ab eâ quâ de re agitur longiùs remotum, prout ſuis rationibus expedire videbitur. Ut ſi Ludovicus interrogatus an eſſet *Gallus*; juraret ſe non eſſe *gallum*, ſc. gallinaceum: aut ſi ſervus cujuſpiam interrogatus *eſſétne* herus intus, juraret *non eſſe*, id eſt non comedere: cum mens interrogantis utrobique ſit ſatis aperta. Idem & in Juramento Promiſſorio contingere poteſt ut ſiquis belli dux pactus cum hoſte *decem dierum* inducias, caſtra ejus de nocte diriperet; quòd inter paciſcendum dierum tantùm mentio facta fuiſſet, non item noctium. Hiſtoriam narrant *Livius* & alii de decem Romanis apud Hannibalem captivis, qui certis conditionibus poſtquam redituros ſe in ipſius caſtra juraverant ab eo dimiſſi ſunt: [a] *quorum unus minimè Romani ingenii homo* (inquit ille, [b] *alii à duobus* id factum narrant) jurisjurandi ſolvendi cauſâ commenticio conſilio regreſſus eodem die in hoſtium caſtra velut aliquid oblitus, ante noctem comites aſſequitur. Quæ ipſius fraudulenta calliditas tàm turpis exiſtimata eſt ut non modò contemptus vulgò [c] *diſpretúſqu*

[a] Liv. 3. dec. 2.

[b] A Gell. 7. noct. Attic. 18.

[c] *Ut contempti vulgo diſpretique ſint.* A Gell. ubi ſupra emendante Lipſio, cum antè *diſcerpti* perperam legeretur. v. Lipſ. 1. Elect. 7.

tusq; ſit; & à Cenſoribus omnium notarum damnis & ignominiis affectus; ſed & à Senatu comprehendendus,& cuſtodibus publicis datis ad Hannibalem deducendus judicaretur. Defendunt tamen acriter hanc æquivocationem Jeſuitæ: ita ut Joh. Molanus profeſſor Lovanienſis cædem *Johannis Huſſ*,contra fidem publicam de ſalvo conductu datam, eo nomine defendat,quòd *ſalvum veniendi*, non item *redeundi* veniam habuerit. Eant nunc Jeſuitæ & fidenter conquerantur magnam ſibi injuriam fieri, quòd docere dicantur non eſſe fidem cum hæreticis ſervandam. Nam ſi iſtoc pacto ſervari poſſit fides: non eſt quòd de eâ, cum quibuſcunque demum tranſigi contigerit, aut ſervandâ aut violandâ multum ſint ſolliciti. Sed Jeſuitiſmum hunc integris in eam rem editis libris refutarunt & fuſè & ſolidè Reverendus in Chriſto Pater *Joh. Mortonus* Epiſcopus nunc Dunelmenſis, *Henr. Maſonus*, noſtrorúmq; alii, ab iis qui pleniorem hujus rei tractationem deſiderant conſulendi. Statuendum eſt interim iſto modo jurantem, & æquivocè jurando peccare; & tacitâ illâ æquivocatione non obſtante obligari in conſcientia adpromiſſum fa-

ciendum in eo ſenſu quem verba ex ſe reddunt, & ſunt apta ingenerare in mente audientium: ni ſic fecerit, perjurio non vacare.

Sect. IV.

Rationes iſtius aſſertionis aliquot dudum attuli, confirmandæ primæ noſtræ hypotheſi: addo nunc alias, ſed breviter. *Primò*, quia Juramentum debet ſimpliciſsimè & cum effectu intelligi; quæ ſumma eſt illius hypotheſeos: cum qua ſimplicitate pugnat iſtud quæſitæ ambiguitatis artificium. *Secundò*, quia magna eſt prophanatio nominis divini, eum ut cordis inſpectorem & teſtem invocare, in teſtimonium veritatis eorum verborum, quæ cum eo quod jurans in corde reconditum ſervat non concordant. Quod quid eſt aliud, quàm Deum qui nec illudere ſcit nec illudi, quantum in ipſo eſt impoſtorem facere, & indignæ ſimulationis patronum? *Tertiò*, quia ejuſmodi æquivocatio ipſi inſtitutioni & naturæ Iur menti adverſatur: cujus præcipuus uſus eſt, ut ſit [a] ἀντιλογίας πέρας, ut finem ſtatuat litibus & controverſiis, & ut de rebus alioqui incertis habeatur ali-

[a] Heb. 6. 16

quia certitudo quantum expedit rebus humanis; cum ſit juriſjurandi religio [b] *expediendarum litium maximum remedium.* Aſt æquivocatione tollitur omnis illa certitudo, quæ jurando quæritur: quæ enim poteſt eſſe certitudo illius reſponſionis, cujus ſententia incerta eſt? Nec expediuntur hac ratione lites, ſed augentur magis. *Quartò*, quia ſic jurans proximum ſuum decipit, & ſciens fallit: contra quàm exigitur à jurante ne [c] juret *in dolo*; & contra veterum formulam illam, *Si ſciens fallo. Quintò*, quia ut affirmatio & negatio in Aſſertorio, ſic eſt ſponſio in Promiſſorio Iuramento, cum contineat in ſe reſponſionem ad quæſtionem ſeu interrogationem à deferente propoſitam, niſi ſit congrua & apta propoſitæ interrogationi, mendacium eſt & non veritas. Nam ex interrogatione & reſponſione fit una quaſi propoſitio: quæ omnino falſa cenſenda eſt, ſi alio ſenſu quàm quo propoſita eſt interrogatio, reſponſio fiat. Neque verò multum adjuvat hac in re iſtius ſimulationis patronos *reſtrictio* illa quâ uti ſolent, ſc. non licere nobis paſſim hac æquivocatione uti; Sed ſolùm apud non-judicem, eúm-

[b] l. 1. ff. de jurejur.

[c] Pſ. 24 3.

que qui jus non habet exigendi juramentum; vel qui ſine juſtâ cauſà nos adigit ad jurandum, aut rem indebitam petit, aut ex aliquâ ſimili cauſâ rationabili. Sed præterquam quòd *primò* iſta ab eis gratis dicuntur, ſine ulla aut Scripturæ aut veteris Eccleſiæ authoritate, vel etiam ſolidâ & evidenti ratione: nec tollitur *ſecundò*, ſed nec minuitur iſtâ reſtrictione vis eorum argumentorum, quæ jam adduximus in contrarium: ſciendum *tertiò*, etſi injuſta vis concedereretur impedire poſſe obligationem illam quæ homini fit, quia non eſt æquum ut ex actu injuſto jus ſibi quis acquirat, nullam tamen injuriam ab hominibus illatam juſtam nobis cauſam præbere poſſe injuriam faciendi Deo, tollendo ſc. illam obligationem, quæ Deo fit ut cordium inſpectori; cui, ex omni juramento noſtro propter nominis ſui invocationem, jus accreſcit. *Quartò*, denique, Ieſuitica hæc doctrina improbis hominibus pro ſua libidine, mentiendi & pejerandi licentiam facit: etiam illâ reſtrictione non obſtante: quum eâ manente, adhuc tamen an expediat vel non expediat uti æquivocatione, penes ipſum jurantem ſolum ſit tota judicandi poteſtas. Ideo ſiquis

ſiquis ad jurandum præter jus & fas adigatur: aut debet juramentum ſimpliciter recuſare; aut ipſum in eo ſenſu quo proponitur ſine ulla ſimulatione vel æquivocatione admittere.

SECT. V.

Caſus tertius huic affinis eſt de mentali (ut vocant) *Reſervatione* quam eâdem prorſus ratione tuentur Jeſuitæ, & eâdem reſtrictione definiunt, qua & verbalem æquivocationem. Ut enim in illâ, ex detortis in alienum ſenſum verbis prolatis; ſic in iſtâ, ex aſſumento aliquo non exteriùs prolato, ſed intus apud ſe in mente reſervato, jurans interrogantem ludificatur. Sic *Sacerdotem* aiunt ſi àMagiſtratu hæretico rogetur an ſit ſacerdos, reſpondere poſſe ſe non eſſe ſacerdotem; nempe Bacchi, aut Apollinis; et *uxorem adulteram*, ſi à marito Zelotypo de adulterio poſtuletur, jurare poſſe ſe adulterium non commiſiſſe, nempe ut ipſi dicat. Pariter & in promiſſorio Juramento, poſſe viatorem ob vitam redimendam jurare, latroni ſe certam pecuniæ ſummam daturum, cum tamen in animo habeat nullam ei dare: dummo- *Caſus* 44

do ſic intelligat, *Dabo ſi debeam*, vel *Dabo ſi apud Magiſtratum petieris.* Sed ut iiſdem fere fundamentis nititur, ſic iiſdem argumentis evertitur, mentalis hæc *reſervatio*, quibus & illa *verbali æquivocatio.* Tollit enim omnem inter homines fidem & certitudinem, Deum impoſtorem facit, eos quicum agitur decipit, jurisjurandi finem & uſum pervertit, omne genus mendaciis & perjuriis latam feneſtram aperit. Quia & *æquivocatione* illa tantò pernicioſior eſt iſta *Reſervatio*, quantò huic quàm illi difficiliùs occurritur. Prævila vel ſuſpecta poteſt præcaveri *Æquivocatio*, ita explicando verba in quæ jurandum eſt, ut nulla ſubeſſe poſſit ambiguitas, nulla reliqua ſit evadendi rimula. Aſt ne *Reſervationibus* hiſce quis utatur, nulla prorſus arte vel providentiâ effeceris. Vertumnum hunc quo nodo ſic obſtrictum teneas, ut non mutatâ ſubinde formâ elabatur?

* Horat. 2. ſatyr 3.

—— * *mille adde catenas,*
Effugiet tamen hæc ſceleratus vincula Proteus.

Juramentum apud nos *Fidelitatis*, eâ verborum accuratione & ſtudio perſcriptum, ut nullus cavillationi aut effugio

gio locus eſſe poſſe videatur, Ieſuitæ tamen & ſacrificuli, dum ſibi quidlibet animo reſervandi libertatem reſervant, magnâ vultus conſtantiâ præſtare non verentur. Ipſiſſimam enim illam clauſulam, quâ verbis conceptis ſpondent ſe omnia antedicta fideliter obſervaturos juxta tenorem verborum à ſe prolatorum, *& juxta eorum verborum apertum & naturalem ſenſum & ſententiam, ſine ulla æquivocatione, aut mentali reſervatione*; intelligunt interim cum alia reſervatione, ſc. quam tibi dicam.

Sect. VI.

Habent tamen paratam ſibi hanc defenſionem, quò ſe a perjurio liberent: nempe ex oratione *verbali* & *mentali* unam confici integram *orationem compoſitam*, in quâ totâ conjunctim acceptâ nulla ſit falſitas. Ut exempli gratia, ſi ſacrificulus verbis prolatis juret *ſe non eſſe ſacrificulum*; adjectione illâ in animo reſervatâ, ſed non enunciatâ, *Ut tibi dicam*: oratio hæc tota, inquiunt, ex verbali & mentali compoſita, ſi integrè ſumatur, erit vera; ſc. *Non ſum ſacrificulus ut tibi dicam.* Nec videtur ratio

aliqua obſtare, quin liberum cuique ſit orationem ſuam ſi libuerit ex terminis vocalibus & mentalibus componere. Cur enim in Precatione, ſi quis illa tantùm verba *Panem noſtrum quotidianum* ore protulerit, reliqua illa *Da nobis hodie* mente ſolùm cogitaverit; poterit illa integra oratio & licita eſſe, & Deo grata: non itidem licebit in juramento idipſum facere? Ut huic Ieſuitarum argutiolæ plenè reſpondeatur, *primò* mirandum non animadvertere acutiſſimos diſputandi artifices, hac defenſione omnem judiciorum, promiſſionum, contractumque humanorum fidem penitus labefactari. Quo enim utuntur argumento ſiquid haberet ponderis, evinceret ſanè non minùs licere iſtiuſmodi reſervationibus uti apud legitimum judicem, & in re debitâ (quod tamen illi dicunt fieri non oportere) quàm apud judicem non competentem, aut in re indebitâ: quum *Oratio ex verbali & mentali compoſita*, ſit omnino ejuſdem utrobique aut veritatis aut falſitatis. Et hæc reſponſio ſufficit *ad hominem*: ſed *ad rem* ipſam dicendum *ſecundò*, Orationem ex verbali & mentali eo quo dictum eſt modo compoſitam admitti poſſe, ubi quis ſecum aliquid

quid ſolus commentatur, ut in privatâ *meditatione*; aut quando cum ſolo Deo res eſt, ut in *precatione* vel *gratiarum actione*: aſt ubi cum hominibus negotium eſt, ut in *Juramentis*, ubi ſic ferendum eſt teſtimonium ut ab aliis audiatur & intelligatur, mixtam ex verbali & mentali orationem nullatenus eſſe admittendam. Hujus diſcriminis ratio manifeſta eſt: quia tàm notum unicuique eſt, quod ipſe intus in pectore ſuo occultum geſtat, quàm quod verbis palàm enunciat. Deo etiam cui nihil occultum eſt, vel abditiſſima cordium ſecreta [a] τετραχηλισμένα ſunt & perſpectiſſima. Ita ut ſecum meditantibus, vel Deum precantibus, quod ad veri & falſi rationem attinet perinde eſt, ſive totum id quod in mente eſt enuncient, ſive partem tantùm, ſive nihil. Cæterùm apud homines, quibus cogitata cordium ignorari neceſſe eſt, niſi quatenus ſermone, alióve externo indicio ſignificantur, orationis veritas & falſitas ex iis ſolis æſtimanda eſt, quæ audientibus aliquid teſtari poſſunt. Quod cum reſervationes illæ quæ in mente ſunt efficere nequeant, in dijudicandâ orationis veritate *verborum prolatorum* tantùm, non autem *reſervationum mentalium* ratio habenda eſt.

[a] Heb. 4. 13.

SECT.

Sect. VII.

Caſus 45 *Caſus Quartus* reſpicit poſt-factum. Nam ut antequam juretur, & in ipſo jurandi actu, oportet eſſe propoſitum adimplendi promiſſum *eo ſenſu quo propoſitum eſt*, ſine aliquâ æquivocatione aut mentali reſervatione: ita poſtquam juratum eſt adſit oportet ſtudium & conatus, ut idoneo tempore fideliter idipſum & *eodem ſenſu quo juratum eſt* adimpleatur ſine aliqua evaſione aut effugio. Atque ut unum perjurii genus eſt, inter jurandum detorquere verba in alium ſenſum, quàm concipiunt audientes: ſic alterum perjurii genus eſt, ubi rectè juraveris, non ſincerè agere, ſed novo aliquo excogitato commento juramenti vim (ſalvis tamen verbis) declinare & eludere. [a] *Verbis jurisjurandi per varias artes mutantibus, quibus flagitii conſcientia inerat*, inquit de quibuſdam Tacitus. Lepidum recitat ex Herodoto [b] Stobæus de Archetimo quodam, qui apud Cydiam amicum nummos aliquot aureos depoſuerat. Poſt aliquod tempus Archetimo depoſitum repetenti, Cydias præ auri cupidine acceptum negat. Res ad

[a] Tacit. 4. hiſtor.

[b] Stobæ. ſerm. 27.

ad Judices delata: inſtat actor, negat reus: par utrique confidentia, teſtes nulli. Placuit judicibus, quòd deeſſent aliæ probationes, jurejurando litem terminari. Dies examini dictus. Cydias interea baculo ferulino ſcitè excavato nummos incluſerat, ſimulans etiam adverſam valetudinem. Die condicto adeſt, baculum, velut qui è recenti morbo vixdum ſatis convaluerat, manu geſtans. Aris admovendus, Archetimo baculum tantiſper tenendam porrigit, dum ipſe jurisjurandi ſolennia perageret. Tradito baculo, tum demum ſumma cum animi vultúſque conſtantiâ præſtito juramento, fatetur ſe ab Archetimo aurum accepiſſe, ſed reſtituiſſe fidenter aſſerit. Archetimus & offenſus damno, & hominis conjunctam cum ſummâ impudentiâ ſummam perfidiam indignatus, baculum à ſe projectum tàm vehementi ictu pavimento impegit, ut ferulâ confractâ, effuſi nummi & Cydiæ fraudem, & totius rei veritatem patefecerint. Id Cydiæ factum ἐκ τέχνης πεπλασμένον ψεῦδος appellat hiſtoriæ ſcriptor, *ex arte concinnatum mendacium*: qui & idem obſervat Cydiæ κακὴν βίου καταστροφὴν, velut juſtam perfidiæ mercedem, *miſerum vitæ*

vitæ exitum. Extant id genus exempla in hiſtoriis & in vitâ quotidianâ complura unde pauca quædam quæ nobis ex uſu fient colligo. *Primum,* Homines vel improbos aliquâ ſaltem Juramenti religione & conſcientia duci : adeo ut quibus juſti & honeſti vel nulla vel perexigua ratio eſt, ex quodam tamen naturæ ſenſu juramento ſe putent ad datam firmatámque fidem exolvendam obligari. *Secundum,* pravis affectibus ni fortiter reſiſtatur , periculum eſſe ne ſcintilla illa quæ in nobis reliqua eſt luminis naturalis, ita ab illis aut penitus extinguatur, aut ſaltem miſerè obruatur, ut de perjurio arte aliquâ palliando magis,quàm ſincerè evitando ſolliciti ſimus. *Tertium,* qui perjurii immunis eſſe cupit, juramenti à ſe ſuſcipiendi verba ſingula, eorúmque ſenſum & vim diligenter expendere debere : ut ſi non debeat ſervari, ne quidem ſuſcipiatur ; ſi fas ſit ſuſcipi, ſine fraude & ſimulatione ſervetur. Impium eſt enim *rem ſacram* præproperè *vorare :* & intempeſtivam,voto jam emiſſo, *ordiri inquiſitionem.* Et hæc de primo dubio. Cujus ſumma eſt ; Juramenti verba ubi ſunt ita ex ſe clara, ut de eorum ſenſu inter bonæ fidei viros

nullum

nullum poſſit eſſe dubium, obligari Jurantem in eo ſenſu quem manifeſtè reddunt : nec fas eſſe ipſi, aut inter jurandum, aut poſtquam juraverit, ea verba, quæſitâ in compendium ſuum interpretatione aliò detorquere.

Sect. VIII.

Dubium Secundum, eſt, ubi de verborum ſenſu ambigitur. *Caſus* autem ſunt tres. *Primus* eſt, de *Juramentis Spontaneis*: ut in illis promiſſionibus, quæ fiunt ex mero motu propriæ voluntatis, ex animi quadam liberalitate, & non ex debito aliquo juſtitiæ aut obſequii. Reſpondetur communiter & verè, iſtiuſmodi Juramenta eſſe ex ipſius jurantis mente accipienda : quia unuſquiſque ſui optimus interpres eſt. Exempli gratia; Siquis apud nos voto, juramento, aut promiſſione ſe obſtringeret dare alicui ptochotrophio aut pauperibus alicujus villæ quolibet menſe decem ſolidos: ſiquidem nobis *Menſis* nomen ambiguum eſt, ſi pauperes illi primam penſionem ſibi ex promiſſo deberi contenderent ad viceſimum octavum diem Ianuarii, & exinde deinceps reliquas viceſimo *Caſus* 46

ceſimo octavo quoquo die, accipiendo *Menſem* pro quatuor ſeptimanarum ſpacio, quæ eſt una ejus nominis ſignificatio; ille contrà non deberi diceret ante ultimum diem Ianuarii, & ſic deinceps, accipiendo *Menſem* pro duodecima ferè anni parte ut in Calendario in duodecim menſes totus annus diſtribuitur, quæ eſt ejuſdem vocis altera ſignificatio: æquiſſimum eſt, ut vox ambigua ex ipſius potius quàm illorum mente accipiatur. Quia illa penſio non eſt eis debita ex juſtitia, & ante factam promiſſionem; ſed ex charitate, & vi promiſſionis liberæ, non alicujus pactionis aut contractus. Et de hoc genere juramenti debent illa verba intelligi, quæ citantur in gloſſa Iuris Canonici, [a] *Patet quod Deus non accipit ſic juramentum, ſicut ille cui juratur, ſed potiùs ſicut qui jurat intelligit*. Sed ut hæc reſponſio rectiùs intelligatur, duo ſunt obſervanda. Alterum, quòd hoc in ſpontaneis juramentis & promiſsionibus potiſſimùm obtinet, cum τῶν ἐπακτῶν diverſa ſit ratio, ut mox dicetur. Alterum, jurantem in præſenti caſu obligari ad promiſſum ſervandum eo ſenſu, quem ipſe verbis ſuis, quo tempore juravit, aut bona fide intendebat,

[a] gloſſ. ad c. 22. qu. 5. c. 11.

bat, aut voluit ab audientibus intelligi: non autem in eo ſenſu quemcunque ipſi poſtea libuerit illis verbis affingere. Deus enim qui aſpicit cor, non luditur verbis: [b] *Nec debet intentio verbis inſervire, ſed verba intentioni.*

[b] Gregor. 26. Moral. 7. & habetur 22. q. 5.

SECT. IX.

Caſus Secundus eſt de Iuramentis & promiſſionibus [c] ἐπακτοῖς, id eſt eis quæ juranti ab alio deferuntur; ſive quæ alius quiſpiam aliquo aut jure ſuo aut juris prætextu à jurante exigit. Qualia ſunt ea imprimis, quæ à Rectoribus pro authoritate ſua ſubditis imperantur, aut legibus ſunt conſtituta: ut apud nos Iuramenta *Suprematus Regii* & *Fidelitatis*; & ea quæ ex ſtatutis Academiæ ab eis exiguntur qui ad gradus promoventur, aliáque ſimilia. Item ea quæ ex juſtâ conventione partium ab alterutro contrahentium poſtulantur: ut ea quæ in pactis, fœderibus, aliiſque civilibus contractibus ad mutuam fidem confirmandam interveniunt. Pro reſponſione in hac caſu dico, Iſtiuſmodi juramenta regulariter intelligi debere in eo ſenſu, quem probabiliter judicari poteſt fuiſſe ab

Caſus 46

[c] ἐπακτὸς ὅρκος, ἐφ' ὃν ἕτερος ἄγει. ἐκ αὐθαίρετος. Heſyc. ὁ ἀλλαχόθεν ἐπιτεθέμενος. Suid.

ab eo cui juratur intentum: ita ut jurans teneatur ſub pœna perjurii implere quod promiſit (ſi ſit res licita & honeſta ſecundum intentionem deferentis.) [b] *Verba intelliguntur ſecundùm mentem & intentionem ejus cui fit juramentum*, ait Juriſconſultus. Ratio eſt, quia eum ob finem hoc juramenti genus ſuſcipitur, ut is cui juratur ex interpoſitâ fide habeat aliquam certitudinem, id quod ſibi à jurante promiſſum eſt impletum iri: de prómiſſione autem adimplenda nihilo certior eſſet, ſi verba ex mente jurantis, & non ex ſua ipſius mente eſſent intelligenda. Alia enim ratio eſt Obligationis, ubi debitum fundatur in promiſſione: ubi verò promiſſio fundatur in debito, longè alia. Ipſe Deus, qui nemini ex jure debitor eſt, ex promiſſionibus tamen ſuis gratuitis, facit ſe nobis debitorem: & qui Voto, Juramento, vel Promiſſione ſpontaneâ ſe obligat ad aliquem actum charitatis, contrahit ipſo facto debitum. Sed quia hoc debitum non fundatur in jure ejus cui facta eſt promiſſio, ſed promanat ex mero actu libero & gratuito ipſius promittentis: omninò æquum eſt, ut ipſe ſit mentis ſuæ interpres, cujâ potiſſimùm intereſt, quantum

[b] l. qui interrogatus. ff. de Inter. ex legit. *Rectiſſimè dici non ambigo, non ſecundùm verbum jurantis, ſed ſecundum expectationem ejus cui juratur quam novit ille qui jurat, fidē jurationis impleri.* Auguſtin. Epiſt. 224. *Expectationem eorū quibus juratur qui deceperit, non poteſt non eſſe perjurus.* Id Epiſt. 225.

quantum & quatenus & quo ſenſu intendebat ſe obligare Aſt ubi contra promiſſio ipſa fundatur in debito aliquo antecedente; debito ſc. aut ſubjectionis & obſequii ex authoritate ſuperioris, aut juſtitiæ & pacti ex conventione partium: quia is cui fit promiſſio jus habet eam exigendi, & ipſius maximè intereſt ut promiſsi fides ſervetur: ratio poſtulat ut ex ipſius potiùs mente & interpretatione, quàm ex promittentis ſenſu, de promiſsionis obligatione judicetur.

Sect. X.

Caſus Tertius eſt, ubi deferens juramentum ſenſus ambigui, id tantum poſtulat ut in ea verba juretur; permittit interim jurantis ipſius arbitrio, quocunq; voluerit ſenſu juramenti verba intelligere. Dico, meritò ſ ſpectum eſſe debere latentis alicujus doli mali, & proinde recuſandum eſſe viro pio & prudenti oblatum ſub tali conditione juramentum: quod mihi videtur triplici de cauſâ improbandum. *Primò*, reſpectu ipſius Juramenti, in quo requiritur imprimis veritas: oratio autem indefiniti & ambigui ſenſus ante diſtinctio- *Caſus* 48

nem factam non eſt propoſitio vera, imò ne propoſitio quidem; cum debeat propoſitio, ut ex ejus definitione vel pueris notum eſt, *verum vel falſum ſignificare ſine ambiguitate*. *Secundò* reſpectu ejus cui jurandum eſt: finis enim juramenti proprius eſt, ut is cui juratur de re priùs incertâ habeat aliquam certitudinem: ex verbis autem incerti ſenſus quæ poteſt haberi certitudo? *Tertiò*, reſpectu ipſius jurantis: qui ſi juramentum ſub eâ conditione præſtet, aut proximo ſcandalum, aut ſibi laqueum parat. Iſtiuſmodi enim colluſio, ne cogitari quidem poteſt quò ſpectet aliò, niſi ut aut noſtro exemplo alii ad idem juramentum ſuſcipiendum (reluctante licèt conſcientiâ) inducantur; quod eſt proximo ſcandalum præbere: aut ut aliud aliquid poſtea à nobis virtute illius juramenti faciendum exigatur, quod aut illicitum ſit aut incommodum; quod eſt nobiſmetipſis laqueum inducere. Caveat itaque vir prudens, ut ſibi his artibus imponi patiatur: alteriúſve cujuſquam aut gratiam aut metum tanti ducat, ut eſcam devoret, cui ſubeſſe hamum certò ſciat. Sanè ut inter jurandum omnia rectè fiant, expedit ut de verborum ſenſu inter

omnes

omnes partes quarum intereſt liquidò conſtet: id quod *liquidò jurare* veteribus dictum eſt:

Scis tamen & liquido juratus
dicere poſſes.

Et ex veteri formulâ juraturo à deferente juramentum dici ſolitum eſt; *Qua de re peto liquidò jures.*

Sect. XI.

Sed de his ſatis. Pergo ad *Dubium tertium*, quod eſt de ſenſu Juramenti quoad latitudinem ſive extenſionem ejus: hoc eſt, an & quatenus ſenſus verborum ex ſcopo metiendus eſt. *Caſus primus* eſt, ubi Juramenti alicujus cauſa fuit particularis, verba tamen ſunt generalia. Exempli gratia; Juramento *Suprematus Regii* cauſam dedit *uſurpatio Papalis*, qui ſupremam in ſpiritualibus juriſdictionem in hoc regno ſibi vendicabat: verbis tamen Juramenti ita aſſeritur ſupremaus regius, ut non Papa ſolùm, ſed & univerſim omnes alii quicunque excludantur à ſupremâ poteſtate in hoc regno exercenda. Reſpondeo, tale juramentum obligare quoad verba ipſa in ultima ſui latitudine. Ratio eſt, *Caſus* 49

quia legis, licet ex particulari occaſione latæ, intentio tamen eſt generalis, omnia ejuſdem generis vel rationis incommoda in futurum impedire. Et proinde etſi in proœmio legis mentio ſæpè fiat particularis illius mali quod cauſam dedit legi ferendæ; verba tamen illa quibus lex ipſa continetur plerumque ſunt magis generalia: id quod conſultò & datâ operâ factum eſt à Legum latoribus, ut & cætera quæ ſunt conſimilis rationis ſimul complecterentur. Ut ergo de ſenſu Legis, non *ex proëmio*, ſed *ex corpore ſtatuti* (ut loquuntur) reſponſa petunt Conſulti juris: ſic & Juramenti juſtâ interpretatione, non ex præmiſſa *recognitione*, aliâve ejus *præfatione*, ſed ex ipſo quaſi *corpore Juramenti* judicium ſumere oportet.

Sect. XII.

Caſus 50 *Caſus Secundus* eſt, quatenus Juramentum ſit cum aliqua conditione intelligendum. Reſpondeo breviter. *Primò*, ſi verba contineant *conditionem expreſſam*, non obligari jurantem, niſi præſtita priùs conditione. Ut ſi Caius promittat Titio ſe cras daturum centum, ſi

ſi Titius fundum ipſi hodie dederit: fundo non dato, non tenetur Caius promiſsione. *Secundò*, ſi conditio nulla ſit expreſſa, debere tamen intelligi omnes illas conditiones ſive exceptiones, quæ ſolent de jure & uſu communi ſubintelligi: nempe hoc vel illud faciam, *Si Deus permiſerit*, *Salvo jure alterius*, *Rebus in eodem ſtatu manentibus*, *Quoad potero & licebit*, *&c.* ut fuit in explicatione ſecundæ hypotheſeos fuſiùs antè dictum.

Sect. XIII.

Caſus tertius eſt de Intentione Remota & Proxima. Videtur enim ſatiſfeciſſe juramento, qui fecerit id quod intenderat *intentione remotâ* & ut finem; etſi non faciat id quod verba ipſa ſonant, quæ ferè continent *intentionem proximam* ſolùm, ſive Mediorum. Exempli gratia, Si quis voto, juramento, vel promiſsione reciperet ſe pauperibus alicuius villæ daturum quolibet menſe decem ſolidos, nihil autem daret toto Ianuario aut Februario, ſed Martio demum menſe daret triginta ſolidos. Reſpondeo jurantem, ſi intenderat obligare ſe tantùm *Caſus* 51

ad ſubſtantiam rei, non autem ad ejus rei circumſtantiam ſive modum, non ſimpliciter obligari *ad illum modum faciendi*, quem verba inſinuare videntur. Unde ſi in exemplo propoſito totam trimeſtrem penſionem exhibuiſſet primo menſe, ſine dubio ſatisfeciſſet promiſſioni. Poteſt tamen fieri, ut per accidens & ex conſequenti obligetur & ad ipſum modum rei: quia unuſquiſque obligatur (cæteris paribus, & ſi nihil aliud impediat) eligere in dubiis id quod eſt tutius. Ut in exemplo jam allato certè tutius eſt penſionem eo modo quo promiſſa eſt ſolvere; id eſt ſingulis menſibus decem potiùs quàm tertio menſe triginta. Tùm ob periculum repentinæ mortis & incertorum eventuum: tùm ad vitandum, qui vel ex neglecta circumſtantia oriri poſſent, mentis ſcrupulos. Suaderem itáque homini pio, ut cujuſlibet ſui voti, juramenti, pacti, promiſſioníſque fidem exolvere ſtudeat, juxta verborum & intentionis ſuæ tenorem, quoad commodè fieri poteſt, etiam in leviſſimis circumſtantiis: ne minutiora iſta contemnendo, aut ſcrupulos ſibi creet non neceſſarios, aut rebus gravioribus contemnendis paulatim & ſenſim aſſueſcat. Cæterùm illud

illud unum utcunq; admonitos omnes velim, ut ſummam & coronidem totius hujus diſſertationis de Juramenti ſenſu & interpretatione, magnopere ut caveant, ne ſibi nimium hac in re indulgeant; neu benignâ nimis & laxa interpretatione, dum cupiditatibus ſuis plus æquo favent, Juramenti religionem minuant, & ſe perjurii periculo exponant. Atque hæc *de Formali Cauſâ* dicta ſufficiant.

SECT. XIV.

De *Finali Cauſâ* paucula reſtant dicenda. *Dubium Primum* eſt, cum promittitur res ex ſe licita, ſed aut malâ intentione, aut ob malum finem. Dicendum *primò*, ſimpliciter illicitum eſſe promittere aliquid quantumvis in ſe licitum, malo fine vel intentione. Ratio eſt, quia cùm quivis unus defectus in quolibet actu humano ſufficiat ad hoc, ut totus actus ſit malus, (*Bonum enim ex cauſâ integrâ eſt, malum ex partiali:*) tùm præcipuè defectus ex parte finis, ut qui in moralibus primas tenet partes; quò ferè putant id Chriſti dictum pertinere, [a] *Si oculus tuus fuerit nequam, & totum corpus tenebroſum erit.* Dicendum *ſecundò*,

Caſus 52

[a] Mat. 6. 23

cundò, ſi quis aliquid alteri juraverit ob finem inhoneſtum, ſine conditione tamen turpi ab alio præſtanda; obligari ad faciend m promiſſum. Ut ſiquis fœminæ polliceretur ſe ei dono miſſurum rem aliquam precioſam, intendens apud ſe ipſam eo munere ad impudicos amores pellicere, nullâ tamen ei palàm propoſitâ inhoneſtâ conditione, teneretur promiſſionem implere: quòd ſi proponeret ei unà conditionem inhoneſtam, non teneretur promiſſo. Ratio utriuſq; eſt, quia rem precioſam licitum eſt alteri dare: ſed dare ſub conditione turpi, illicitum. Dicendum tertiò, Quod promiſſum eſt ſub conditione malâ, præſtitâ conditione debere adimpleri, ſi res ſaltem ſit licita. Ut ſiquis alteri pro adulterio, aut falſo teſtimonio, aut alio quòlibet inhoneſto vel turpi officio pecuniæ ſummam promiſerit: tenetur, ubi alter conditionem pactam præſtiterit, promiſsis ſtare & pactam pecuniam diſſolvere. Sic Thamari nurui ſui obligatum ſe
Gen. 38.20 23 [b] *Judas* rectè putavit, pactam ſcortationis mercedem hædum promiſſum mittere. Ratio eſt, quia etſi pactum fuerit illicitum, tamen res pacta non eſt illicita: Ergo fieri non debuit, ſed factum valet.

Et

Et ex antedictis ſatis claret, Juramentum illicitum de re licita poſſe obligare.

Sect. XV.

Dubium Secundum reſpicit jurantis intentionem. *Caſus* 53 *Intentionem* dico, non eam quæ fertur objectivè *in materiam juramenti*, ſive rem promiſſam; quâ quæritur, quid jurans intenderit promittere, & quo ſenſu, & ad quid ſe obligare: de hac enim intentione modò actum eſt, cum de Juramenti ſenſu & interpretatione diſſeruimus: ſed *Intentionem* eam intelligo, quæ fertur objective *in ipſum actum jurandi*: quâ quæritur, an intenderit jurare, aut ſe obligare, vel non. De quâ multa diſputant ſubtiliùs quàm utilius Scholaſtici. Quæ ex uſu fient ad vitæ inſtitutionem pleraque in pauca contraham. *Caſus* itaque *primus* eſt, cum quis ex conſuetudine quadam jurandi, incogitans verba profundit juratorias — καὶ ὅρκος ἐπ' ἄκροις ἀεὶ τοῖς χείλεσι. Dico *primò*, certum eſſe ejuſmodi Jurationem eſſe grave peccatum. Non ſolùm *originaliter*, & ratione cauſæ; quia profluit ex habitu quodam pravo: ſed etiam *formaliter*, & ratione ipſius actus; in quan-

quantum actus ex naturâ ſuâ religio var
temere fit, non in iudicio, & ſine deb ubi
reverentiâ. Dico *ſecundò*, Juramentu te
illud, ſi fuit jurandi actus ex animi præ
cipitantiâ prorſus indeliberatus, non obligare: ſed ſi adfuit aliqua animi deliberatio quantumvis exigua, aliquatenus obligare. Ratio utriuſque membri aſſertionis eſt: quia ut actus aliquis humanus ſit obligatorius, requiritur deliberatus animus; & pro menſurâ deliberationis, aſſurgit etiam obligationis menſura.

SECT. XVI.

is ju

Caſus 54 *Caſus ſecundus*, cum quis honoris e, ar
urbanitatis gratiâ (ſic enim Caſuiſtarum
quuntur) temerè jurat in re fortaſſi qu
vi. Exempli gratiâ, ſi quis cum altgari
contendens, & honoris quaſi præroipp
tivam ei deferens, ut ſæpè fit, jurare
non exiturum domo, non diſcubitur*ura*
ad menſam, non bibiturum; niſi ille
ter præiverit, aut prior diſcubuerit, a qu
præbiberit. Imò cum ſæpiſſimè ſibe
ut ſic contendentium uterque idem jure
ret; ſi ejuſmodi juramenta eſſent o a-
ligatoria, neceſſe eſſet è duobus alteruro-
pejerſit

ceſsit ab animo deliberato: ergò neceſſariò ſequetur obligatio, niſi aliunde impediatur Cum ergo obligatio ex jurejurando neceſſario & naturaliter profluat, non eſt in poteſtate hominis eam impedire, vel ſummovere: nemo enim poteſt, poſitis rerum naturis, earum neceſſarios effectus impedire. Annon deberet omnibus ludibrium, qui cum manum & ſigillum ſyngraphæ obligatoriæ opponeret, profiteretur tamen ſe nullam habere intentionem ſemet obligandi? Imò illa intentionis ſuæ profeſsione non obſtante, annon facto ipſo obligaretur tamen? Obligatur pariter & qui jurat ipſo jurandi actu, quicquid aut intendit, aut ſe intendere profiteatur: quia intendens cauſam, intendere præſumitur & ejus cauſæ neceſſarium effectum,

Atque ita tandem difficilem hanc & diffuſam *de Juramenti Vinculo* diſſertationem, auſpice Dei bonitate, comite patientiâ veſtrâ, per quatuor Cauſarum genera deductam, ut potui, abſolvi: reliquam tractationis partem, quæ *de Vinculi Solutione* eſt, propediem (Deo annuence) unica prælectione complexurus.

Præ-

Prælectio Septima.

De Vinculi Juratorii Solutione & de Jurisjurandi uſu & abuſu.

Continens Caſus quinque, & Concluſiones totidem.

SUMMARIUM.

1. *In promiſſorio Juramento quæ verita[s] requiratur.*
2. *Solutio vinculi quid ſit.*
3. *Juramentum an ſit diſpenſabile?*
4. *Poteſtas Papæ diſpenſandi in juramentis examinatur.*
5. *Juramentum an poſſit commutari?*
6. *Juramentum ſubditi prælatus poteſ[t] irritum reddere.*
7. *Juramenti materiâ ceſſante, ceſſat & obligatio.*
8. *Relaxari poteſt juramentum ab eo cu[i] factum eſt.*
9. *Non eſt illicitum jurare.*
10. *Jurandi in ſermone quotidiano Cacoëthes.*
11. *Non eſt jurandum ſine neceſſitate.*

12. D

12. *De juramento ab aliis exigendo, Cautiones.*
13. *Juramentum dubitante conſcientiâ non ſuſcipiendum.*

Sect. I.

VInculi illius ſive ligaminis, quod qui jurat ligat ſuper animam ſuam, & de quo tàm multa hactenus diſſeruimus, *Solutio* hodiernum penſum eſt, & totius propoſitæ tractationis noviſsima pars. De qua ſolutione, antequam ad ſpecies deſcendatur, duo ſunt in genere obſervanda. *Obſervandum primò*; vinculi ſolutionem peculiarem eſſe juramento promiſſorio, in aſſertorio locum non habere. Omni Juramento, ſive Aſſertorio, ſive promiſſorio, debet ineſſe *Veritas*: Jer. 4. 2. ſed cum hoc diſcrimine, quòd ad juramentum Aſſertorium unica ſufficiat veritas de præſenti, cum in Promiſſorio duplex requiratur; una ſc. de præſenti, altera de futuro. *Veritas de præſenti* reſpicit ipſum *actum jurandi*: & conſiſtit in hoc, ut jurans quando jurat verum dicat; hoc eſt, ut mens ſit congrua verbis, & ut habeat intentionem ſervandi id quod

quod promittit. Qui actus jurandi in Promiſſorio, quoad veritatem & falſitatem omninò convenit cum actu jurandi in Aſſertorio. Materia enim illius veritatis in utroque actu, cum ſit *de præſenti*, tranſit in quandam quaſi neceſsitatem immutabilem; in quantum Juramentum [b] quamprimum præſtitum eſt, ſtatim aut verum fuit aut falſum: quam veritatem aut falſitatem, ubi actus ille ſemel tranſierit, tàm impoſsibile eſt poſſe mutari, quàm impoſsibile eſt id quod factum eſt infectum fieri poſſe. *Obligatio* ergo illa, qua tenetur jurans de præſenti verum dicere, cadit ſuper ipſum *actum jurandi*, éſtque illi actui inſeparabiliter conjuncta; & proinde *ſolvi non poteſt*, nec â Juramento ſeparari: & juramenti Aſſertorii præter iſtam de præſenti nulla eſt ulterior Obligatio, quia materia ejus eſt factum aliquod præteritum aut præſens. Sed in Promiſſorio juramento, cujus Materia eſt res de futuro præſtanda, requiritur etiam *veritas* altera, *de futuro* ſc. quæ reſpicit *Materiam Juramenti*: & conſiſtit in hoc, ut jurans quod promiſit efficiat eſſe verum; hoc eſt, ut adimpleat promiſſum. Cum igitur materia juramenti promiſſorii, nempe res de

[b] Vnde Cleanthes dixit unũquemque eo ipſo tempore quo jurat aut εὐορκεῖν aut ἐπιορκεῖν. apud Stobæ. ſer. 28.

de futuro præſtanda, propter futurorum eventuum incertitudinem multiplici mutationi & varietati obnoxia ſit: hinc fit, ut *Obligatio* quæ cadit ſuper illam *Materiam*, & quâ tenetur jurans de futuro promiſſum adimplere, mutabilis ſit & à juramento ſeparabilis. Et hoc ipſum eſt, quod *vinculi ſolutionem* dicimus. Unde etiam ſequitur id quod *ſecundo* loco *obſervandum* eſt; ſc. ſolutionem vinculi in juramento promiſſorio non intelligi debere reſpectu Obligationis illius prioris, quæ naſcitur *ex veritate de præſenti*, & eſt ei cum Juramento Aſſertorio communis: ſed intelligi ſolum reſpectu obligationis poſterioris, quæ naſcitur *ex veritate de futuro*, & eſt ipſi propria & peculiaris. Hoc eſt, Omnis promiſſoriè jurans, ipſo facto & vi ipſius actus jurandi, ſimpliciter & inſolubiliter *obligatur de præſenti* bonâ fide & ex animo intendere id poſtea efficere quod promiſit: ſed poſtquam juratum eſt, multis de cauſis fieri poteſt ut *non obligetur de futuro* illud ad poſtea implendum quod antè promiſerat & intenderat. Verbo ſic, Perjurus eſt ſemper, qui [c] *non intendit* quod promittit: non eſt ſemper perjurus, qui [d] *non perficit* quod promiſit.

[c] πρόθεσιν ἔχων μὴ ἐπιτελεῖν. Cleanth. apud Stob. ſerm. 28.

[d] *Non omnis, qui aliter facturus eſt quàm promittit, in dolo jurat.* 22. qu. 2. cap. animadvertendum.

P SECT.

Sect. II.

Ut autem licitè & ſine perjurio alióve peccato non adimpleatur quod promiſſum eſt, ex horum altero contingere neceſſe eſt: vel quòd nulla ab initio fuerit obligatio, vel quòd ea poſtea (*ſoluto vinculo*) ſublata ſit. Si res promiſſa erat cum juraretur aut *impoſſibilis*, aut *illicita*, Juramentum eâ de re præſtitùm nullam inducebat obligationem, neque indiget ſolutione, ſed pœnitentiâ: quandoquidem ſic jurando etſi admiſſum ſit grave peccatum, nullum tamen vinculum eſt contractum. Rei enim impoſſibilis, & rei item illicitæ nullam eſſe obligationem antè oſtendimus. *Sòlutio* ergo *vinculi* ſupponit antecedentem obligationem; eámque poſte aliunde ſic tolli ſignificat aut ſaltem impediri, ut qui priùs juramenti vinculo ita conſtrictus tenebatur, ut non liceret ei ſub pœna perjurii aliter facere quàm promiſerat, ad promiſſum ſuum adimplendum jam non ultra teneatur. Itaque quod nunc agitur hoc eſt, ut certam rationem inveſtigemus, quâ is qui ſe juramenti vinculo obligavit ad aliquid faciendum, poſſit eſſe

ſecurus

ſecurus in conſcientiâ ſuâ ſe ab eo vinculo liberari, nec ad illud faciendum quod promiſit ultrà obligari. Cujus rei cum quinque omninò modi ſoleant aſsignari, ſinguli ſunt à nobis ſuo ordine examinandi.

S E C T. III.

Primus Caſus eſt de Diſpenſabilitate Juramenti: An & quatenus Superioris diſpenſatio ejus obligationem tollere valeat? *Caſus 57* *Diſpenſatio* autem, ut ea vox communiter accipitur, exemptionem ſignificat alicujus perſonæ à lege communi factam ex ſpeciali indulgentiâ ab habente authoritatem. Ut ſiquis legi alicui ſubditus, Principis beneficio ex ſpeciali gratiâ ab illius legis obedientiâ eximatur: & ut fieri quotidie videmus in Academiis, ubi ex rationabili cauſa diſpenſationes ſolent concedi particularibus perſonis, ut liceat eis in aliquibus aliter quàm ſtatutum eſt facere. Fundatur autem *diſpenſationis jus* in ἐπιεικείᾳ illa, quæ poſtulat ut de rigore legis nonnunquam aliquid remittatur, ut æquitati ſit locus: Cum enim leges neceſſe eſſet verbis generalibus ferri, & ad id reſpicere quod *communiter & plerumque* bo-

num & utile eſt publico; quod tamen ſæpius contingere poteſt eſſe *pro hic & nunc* inutile vel ſaltem minus bonum: æquum utique viſum eſt, ut ubi obſervatio ejus quod lege ſancitum eſt videtur eſſe alicui privatæ perſonæ valdè onéroſa vel incommoda, & ex ejus omiſsione publico non multum incommodari, Princeps vel alius legitimus ſuperior potestatem haberet determinandi legem in eo caſu non videri ſervandam: & hoc eſt quod dicimus in lege diſpenſare. Quam autem poteſtatem habent *Principes ſeculares* diſpenſandi in legibus ſuis, eandem ſibi arrogant *Pontifices Romani* diſpenſandi in votis & juramentis. Quorum in hoc genere audaciam, dum ſubditos Regum à fidelitate ſua abſolvunt, Principum contractus & fædera reſcindunt, Votorum & Juramentorum vel arctiſsima quæque vincula commutando, relaxando, diſpenſando, contraria jubendo, alióve artificio pro libitu & utilitate diſſolvunt, utinam eorum nonnulli, qui rectiſſime damnant, non peſſimè imitarentur. Sed enim ut alii *de facto* exerceant, ſolus interim Papa vendicat ſibi quaſi *de jure* debitam hanc diſpenſandi in juramentis poteſtatem.

Con-

Conqueſti ſunt graviter hac de re, & in Papalium diſpenſationum abuſus acriter invecti, etiam ante Lutherum multi, ad quorum ſcripta remitto iſtarum rerum ſtudioſos; atque aliquot argumentis contendo Juramenti vinculum eſſe ſimpliciter indiſpenſabile, ita ut nec Papa nec alius quiſquam ullam habeat omnino poteſtatem cum eo diſpenſandi. *Primò*, quia obligatio Juramenti eſt de Jure divino naturali: Jus autem naturale non ſubeſt foro humano; quum Deus ſolus ſit author & dominus naturæ, nec hactenus potuerit unquam oſtendi, Deum ulli hominum generi aut ordini authoritatem conceſſiſſe diſpenſandi [b] *in his quæ ſunt juris naturalis*. *Secundò*, quia conceſſâ hac diſpenſandi poteſtate, everteretur funditus præcipuus juramenti finis, quæ eſt aſſecuratio (ut ita dicam) rei promiſſæ: nullam enim poſſet habere certitudinem is cui juratur impletum iri quod promiſſum eſt, ſi cum jurante poſſet diſpenſari ne impleret. *Tertiò* quia juramentum eodem ipſo actu & in eodem inſtanti, quo jurandi inducit *obligationem* ſervandi promiſſionem, acquirit etiam ſimul ei cui juratur *jus* ad rem promiſſam: qui duo effectus Juramenti

[b] Et tamen de Papâ ſic gloſſa, *Dico quod contra jus naturale poteſt diſpenſare.* ad 15. qu. 6 cap. authoritatem.

ita conjuncti ſunt, ut poſito altero vel ſublato, alterum quoque neceſſe ſit ſimul poni vel tolli. Si ergo ſupponeretur diſpenſatione tolli *obligationem* jurantis, ſequeretur eâdem tolli quoque *jus* ejus cui juratur. Et inde etiam ulteriùs ſequeretur, diſpenſationem illam aut *inanem* eſſe aut *iniquam*: inanem & ſupervacaneam, ſi volente eo cui juratur fieret; ſi invito, iniquam & injuſtam. Illo enim volente, remitti poteſt obligatio (ut mox oſtendam) etiam ſine diſpenſatione: nolenti autem jus ſuum adimere, injuria eſt. *Quartò*, quia in Juramento promiſſorio non tantùm proximo ſit obligatio, quatenus eſt *promiſſorium*; ſed & Deo, quatenus eſt *Juramentum*. Ergo dato ſed non conceſſo, prælatum habere poteſtatem tollendi obligationem, quâ homo obligatur homini reſpectu promiſſionis: præſumptio tamen eſſet non ferenda, ſi terra & cinis aſſumeret ſibi poteſtatem tollendi authoritate ſuâ obligationem, quâ homo obligatur Deo ut teſti & vindici. *Quintò* denique quia diſpenſatio humana eſt res *fori externi*: obligatio verò juramenti eſt intus in conſcientiâ, quæ uni Deo ſubeſt ut judici, & in quam homo non habet imperium.

Quiſquis

Quiſquis ergo vendicat ſibi jus diſpenſandi in Juramento, aſſumit ſibi poteſtatem divinam, erigendo ſibi tribunal *in foro interno*, & exercendo dominium in hominum conſcientias. Et eſt ipſa diſpenſatio invalida, & de jure nulla: ſicut ſententia prolata a Judice in foro non ſuo, quia prolata eſt à non Judice, eſt ad omnem juris effectum invalida.

Sect. IIII.

Torquent hic ſe mirum in modum Diſpenſationum Patroni, ut primi argumenti (quod ſibimet unum objicere ſolent) vim declinare videantur. Sudant nimirum hoc ſaxum verſando, (tuendam enim ſibi vident utcunque Papæ hac ex parte authoritatem, ne culinæ ſuæ malè ſit) nec tamen proficiunt hilum: dum quo ſe ſolidè tueantur non habent, nec inter ipſos adhuc unquam convenire potuit, quo jure Papa hanc ſibi arroget diſpenſandi poteſtatem. Quod vel unum malæ defenſionis conſcientiam arguit. Quemadmodum enim in bello ſuſcipiendo, ſic & in exercenda poteſtate, cauſa quæ parum conſtanter aſſignatur, facile præſumitur eſſe parum

 juſta.

Opin. 1. juſta. Sunt imprimis qui poteſtatem hanc diſpenſandi in Juramentis & Votis, ab illa abſolutâ & Oecumenicâ Papæ authoritate arceſſunt, quâ *mundi dominus* eſt, & totius *Orbis Imperator*. Quia enim omnis jurans aut vovens eſt Papæ ſubditus: propterea inquiunt, in omni voto aut Juramento ſubintelligi debere illam conditionem, [a] *ſi Domino Papæ placuerit*. Vnde ſequitur, quamprimum Papa ſignificaverit (id quod diſpenſando facit) ſibi non placere ut ratum ſit quod juratum eſt, obligationem protinus ceſſare. Quæ ſententia ſi obtineret, poſſet Papa pro libitu ſuo juramenta quævis reſcindere, ſive ſubeſſet juſta aliqua cauſa, ſive non. Opin. 2. Rejectâ itaque hac craſſiore ſententiâ, alii, inque his moderni aliquot Jeſuitæ, negant Pontificem diſpenſare poſſe in Juramentis, aut Regum contractus diſſolvere, neque id ab eo fieri, *propriè* loquendo; tollendo ſc. obligationem, aut (ſtante obligatione) ab ea eximendo privatam aliquam perſonam: ſed dicunt eum diſpenſare *impropriè* tantùm; [b] declarando ſc. Juramentum in eo caſu non obligare, propter aliquod bonum quod impediretur, aut malum quod ſequeretur, ſi Juramentum

[a] Richard in 4. diſtinct. 38. art. 9 v. Sayr. 6. clav. Reg. 11, num. 8.

[b] Bonavent Paludanus, Antoninus, &c. apud Sayr. ubi ſupra num. 9.

tum illud ſervaretur. Sed contrà, præterquam quòd res ipſa clamat Papam hac in re poteſtatem exercere pluſquam declaratoriam; aut (quod tantundem eſt) ſub declaratoriæ poteſtatis obtentu poſſe eum de fæderibus, Votis, Juramentis & Contractibus Regum & aliorum quorumcunque pro ſuo arbitrio ſtatuere: quum ſit ipſe in hoc caſu ſupremus ac ſolitarius Judex, cujus ſententiæ omninò ſtari oporteat ſine aliqua appellatione, Vel *primò* apertè *cauſa juſta* eſt, cur non debeat res Juramento promiſſa præſtari, ut ſi ſit impoſſibilis, turpis, inhoneſta, vel quovis modo illicita: & tunc poteſt jurans propriâ authoritate, imò verò tenetur retractare quod juravit, non expectatâ Papæ vel alterius cujuſquam diſpenſatione: ubi enim nulla eſt obligatio, conſcientia libera eſt, nec diſpenſatione opus eſt. Vel *ſecundò*, Aut *nulla* apparet juſta *cauſa* cur non ſervetur fides juramento data: & tunc omninò ſervanda eſt; & peccat quiſquis diſpenſationem aut petit aut concedit; quia manet obligatio, quæ humanâ authoritate tolli nec poteſt nec debet. Vel denique *dubia res* eſt, nec ſatis conſtat propter aliquas difficultates ex utraque

que

que parte utrum jurans teneatur adimplere quod promiſit: & tunc quidem utile erit viros divini juris peritos prudentes & pios conſulere, & ex ipſorum ſententiâ quid facto eſt uſus ſtatuere. Quâ in re, cùm peritiâ magis quàm poteſtate conſtet, cur potiores ſint Papæ quàm alterius cujuſquam partes non intelligo; niſi certum eſſet Papam cæteros pietate & prudentiâ anteire: quod non eſt credibile, certè non eſt neceſſarium.

Opin. 3. Alii *tertiò*, declaratoriâ hac diſpenſatione non contenti, ut quæ Pontificiā poteſtatem nimiùm imminuat, reſponſionem excogitarunt miræ ſubtilitatis: nempe prælati [c] diſpenſatione reverâ tolli Juramenti obligationem quæ eſt juris divini naturalis; non tamen propterea dicendum, prælatum diſpenſare in jure divino & naturali. Quia inquiunt, lex illa naturæ divina eſt, ut juramentum quandiu vis ejus & obligatio manet ſervetur: & cum hac lege Prælatus non diſpenſat, ſed per diſpenſationem ſuam tollit illam juramenti vim, quâ jurantem ante diſpenſationem verè obligavit. Sed hæc ſubtilitas ſi ad vivum reſecetur, aut mera nugatio eſt & nihil dicit, aut implicat contradictionem: & eam etiam refellit

[c] V. Sayr. num. 10 &c.

Jeſuita

Jeſuita [d] *Achorius*; qui tamen & ipſe eo nomine [e] *Sayro monacho* vapulat. Sic iſti Cadmei fratres, dum ſe mutuis ictibus conficiunt, nec certam defenſionis ſuæ rationem afferre valent, cauſam quam tuendam ſuſceperunt defendi non poſſe reipſâ confitentur. Concludo itaque nec Papæ, nec Principi, nec Synodo, nec Senatui, nec ulli Prælato vel Eccleſiaſtico vel ſeculari jus eſſe in fæderibus, contractibus, aut Juramentis diſpenſandi, aut quenquam a vinculo quo ante factam diſpenſationem obſtrictus tenebatur abſolvendi.

[d] Part. 1. Inſtit. lib. 6. cap. 1. dub. 4.

[e] Sayr. 6. cla. Reg. 11. num. 13.

Sect. V.

Iſti de diſpenſatione quæſtioni primæ, proxima eſt ei affinis *de juramenti commutatione* quæſtio, ſive *Caſus ſecundus.* Eſt autem *Commutatio* (ut ipſum nomen indicat) nihil aliud quàm tranſlatio obligationis ab unâ materiâ ad aliam; quæ ſive major, ſive minor, ſive æquivalens, videtur eſſe aliquo reſpectu commodior. Differt autem *Commutatio* a Diſpenſatione quodammodo ſicut *Species* a ſuo Genere, vel *Pars* a ſuo Toto. ſi enim ſufficeret ad ſolvendum vinculum

Caſus 58

tàm

tàm una quàm altera: ſolveretur & vinculum *ex Toto* per Diſpenſationem, per Commutationem verò *ex parte* ſolùm. Summa Doctrinæ Caſuiſtarum de Commutatione fere hæc eſt. *Primò,* poſſe privatum quemvis ſua authoritate ſine ſuperioris diſpenſatione commutare votum aut Juramentum in id quod eſt *evidenter melius.* Quod confirmant exemplo ipſius Dei, qui promiſſa ſua temporalia non ſemper implet ad literam, ſed ſæpê ea commutat in melius: & adducunt in hanc ſententiam dictum Gregorii, Propoſitum aut promiſſum non infringit, qui in melius id commutat. *Secundò*, non poſſe commutari promiſſum in id quod eſt *evidenter pejus*, aut de quo dubium eſt an ſit melius, ſine authoritate ſuperioris, qui habet legitimam poteſtatem in ea parte judicandi & determinandi. *Tertiò*, Commutatione omnino tolli obligationem præexiſtentem à materiâ priori; & induci de novo obligationem in materiâ diverſâ. Sed tota iſta doctrina falſo nititur fundamento, *diſpenſabilitate* ſc. Juramenti; quæ cum nulla ſit, ut modò probavimus, ruat neceſſe eſt hæc ei ſuperſtructa *Commutatio.* Dico ergò breviter, non poſſe remitti

vel

vel ſolvi juramenti vinculum, aut ex toto per Diſpenſationem, aut ex parte per Commutationem ſine conſenſu omnium partium. Præcipuò autem requiritur conſenſus ejus cui juratur; quia ei jus acquiritur, quod ſine ipſius conſenſu non debet ei ſurripi. Exemplum autem à Deo ſumptum non eſt ſimile: quia *promiſſiones Dei*, ut ſunt omnes gratuitæ, ita temporales ſunt etiam conditionales, & intelligendæ cum exceptione crucis, & beneplaciti ſui, & utilitatis noſtræ. Nec vero eſt *Voti* & *Juramenti*, reſpectu commutationis, ratio per omnia ſimilis. *Votum* enim cum ſoli Deo nuncupetur, poterit fortaſſe voventi aliqua licentia concedi permutandi id ipſum in aliud quod ſit evidenter melius & Deo gratius; cum nulla fiat iſtâ permutatione injuria alicui tertiæ perſonæ; at in *Juramento*, quod homini factum eſt, fieret illi homini [a] *injuria*, ſi abſque ejus conſenſu & præter ipſius voluntatem in aliud commutaretur. Vt ſi Caius juratus ſolvere Titio decem libras, daret ei equum decem librarum pretio æſtimatum; non cenſendus eſſet ſatisfeciſſe Juramento. Iniquum enim, ut quis cogatur rem ſibi debitam commutare invitus. Neutro ergo

[a] *Nemo poteſt mutare conſilium in alterius injuriam.* l. 75 de diverſ. reg. Jur.

ergo iſtorum modorum ſolvi poteſt juramenti vinculum, aut obligatio tolli.

Sect. VI.

Caſus 59 Sed poſſe videtur reliquis qui ſuperſunt tribus modis: *Irritatione* ſc. Superioris, *Ceſſatione* Materiæ, & *Relaxatione* Partis. *Caſus* ergo *Tertius* eſt de ſolutione vinculi per Irritationem à Superiore factam. Significat autem *Irritatio* (ſic enim, Barbarè licet, cùm Caſuiſtis loquendum eſt,) actum legitimi ſuperioris, quo authoritate ſuâ irritum facit ſive annullat juramentum à ſubdito ſine ipſius conſenſu præſtitum. Reſcindere enim poſſe legitimum ſuperiorem vota & juramenta eorum qui ſub ipſorum ſunt poteſtate, & non ſui juris, fuſè docet [c] hoc ipſo capite *Moſes*: uti nos ubi de Cauſâ efficiente egimus [d] antè oſtendimus. Ratio eſt, quia is qui alienæ poteſtati ſubeſt, non eſt ſui juris, non habet poteſtatem ſe obligandi in iis rebus in quibus ſubeſt, niſi ex voluntate ſuperioris cui ſubeſt: & proinde non debet aliquo actu ſuo inducere ſibi obligationem ſine illius conſenſu, vel expreſſo, vel rationa-

[c] Num. 30.
[d] Prælect. 4. num. 5.

rationabiliter præſumpto. *Jura* enim *Prælatorum* in ſubditos, ex lege Dei immotâ & æternâ, perpetua ſunt. *Officia* inſuper *Subditorum* erga prælatos, obſequiique jus & ſubjectionis, ex eâdem perpetuâ lege, perpetua ſunt & indiſpenſabiliter obligatoria. Quæ obligatio antecedens (ex tertiâ noſtrâ hypotheſi) impedit effectum Juramenti ſubſequentis, ne poſſit obligare: ſemper enim *obligatio prior præjudicat poſteriori*; & irritum facit omnem actum inductivum novæ obligationis ſibi contrariæ. Dicendum ergo in hoc caſu *primò*, non debere ſubditum in iis rebus in quibus alteri ſubeſt jurare ſe facturum quidquam, abſque præſumpto ſaltem ſuperioris ſui conſenſu. *Secundò* ſi juraverit & res ſit licita, obligari ad faciendum quamdiu non videtur id eſſe contra voluntatem, dignitatem, aut utilitatem ſuperioris. *Tertiò*, ſuperiorem, ſi expreſſo conſenſu ſuo, ſive antecedente ſive ſubſequente, promiſſionem ſubditi ſemel confirmaverit, [e] non poſſe eandem poſtea irritam facere, aut obligationem ejus tollere. *Quartò*, ſi ſuperior quamprimùm rem reſcierit, ſtatim, diſſenſum ſuum palàm & peremptoriè ſubdito ſignificaverit, prohi-

[e] *Quod ſemel placuit, ampliùs diſplicere non poteſt.* 21. reg. jur. in 6.

prohibueritque id in quod juratum eſt fieri: ceſſare continuò obligationem illam Juramenti tranſitoriam; & ſubditum vi obligationis officii, quæ permanens eſt & perpetua, teneri contrà quàm juraverat facere. Vnde ſiquis alienæ poteſtati ſubditus, puta domini aut patris aut principis vel ſponte ſuâ, vel vi & metu adactus, vel dolo aut exemplo alieno inductus, aliquod fortè Juramentum præſtaret, in quod dominum patrem aut Principem ſi adeſſet non fuiſſe conſenſurum crederet: jurando peccavit contra officium debitum, & omnino tenetur illud juramentum ut officio ſuo contrarium, non ſervare. Stet ergo ſolvi vinculum Juramenti ex irrittatione legitimi ſuperioris.

Sect. VII.

Caſus 60 *Caſus quartus* eſt de ſolutione vinculi *per ceſſationem materiæ*, aut mutationem aliquam notabilem factam circa cauſam Juramenti principalem. Tunc enim ceſſaſſe materiam cenſendum eſt, cum rerum ſtatus inter tempus jurandi & tempus adimplendi ita immutatus eſt, ut ſi quo tempore jurabatur prævideri

deri potuiſſet is qui poſtea inſecutus eſt rerum ſtatus, non omnino juratum fuiſſet. Reſpondetur breviter, ceſſante Juramenti, Voti, aut promiſſionis materiâ, ceſſare ſimul ejuſdem & *obligationem*: quemadmodum in naturalibus & artificialibus, deficiente materiâ, deficere neceſſe eſt & actionem agentis. Nec enim poteſt ignis urere, ſi deſit materia combuſtibilis: nec faber, niſi adſint ligna, ſcamnum facere. Si quis ergo miles juret obſequium belli Imperatori: finito demum bello, cum ipſe deſierit eſſe imperator non ultrà tenetur ex juramento obſequium ei præſtare. Et ſi pater aliquis juraret, ſe teſtamentum in quo filium inſtituiſſet hæredem nunquam mutaturum: comperto tamen poſtea filium hæredem inſtitutum patri venenum miſcuiſſe, pater non ultrà tenetur juramento, ſed eo non obſtante poterit mutato teſtamento alium hæredem inſtituere. Idem dicendum eſt, cum quis juravit ſtatuta alicujus Collegii ſive communitatis ſibi prælecta obſervare; ſi poſtea contigerit ea ſtatuta revocari vel abrogari, jurans abſolvitur à vinculo illius Juramenti. Ratio eſt, quia radice obligationis ſublatâ,

tollitur unà pullulans inde obligatio: fuit autem *Materia* illa quæ cauſam dedit jurationi, radix ejus obligationis quæ ex illa juratione inſecuta eſt. Juramentum enim [a] *ſequitur naturam & conditionem actus cui adjungitur*, id eſt Materiæ circa quam verſatur, *ſicut acceſſorium ſequitur naturam ſui principalis* [b]: & quæ acceſſorium locum obtinent, inquiunt jurisconſulti, extinguuntur, cum principales res peremptæ fuerint.

[a] 42. reg. Jur in Sexto.

[b] l 2. ff. de pecul. legat.

SECT. VIII.

Caſus 61

Caſus ultimus eſt, de ſolutione vinculi *per Relaxationem Partis*, ejus ſc. cui juratum eſt: ut ſi Caius Titio aliquid promiſerit, an remittente Titio obligationem, Caius promiſſi religione exolutus ſit? Ubi imprimis obſervandum hunc loquendi modum *Remittere Juramentum*, & alium ei conſimilem, *Juramenti gratiam facere*, apud bonos authores non uno ſemper ſenſu accipi. Sumuntur enim interdum cum relatione *ad juramentum præſtandum*, & ſic is dicitur alteri remittere juramentum, vel juramenti gratiam facere, qui cum alter ille paratus eſt jurare, contentus voluntate non poſtulat ab eo Juramentum, ſed injurato credit, vel aliâ quacunque de

cauſa

cauſa jusjurandum ab eo: à quo exigendi jus habet, non exigit. Plerunque tamen ſumuntur cum relatione *ad Juramentum præſtitum*: & ſic is dicitur alteri remittere vel gratiam facere, qui ei id quod promiſſum eſt condonat, nec rem virtute juramenti debitam cum exigendi jus habeat, exigit. Sic de Tiberio Suetonius, [a] *Equiti Romano jurisjurandi gratiam fecit ut uxorem in ſtupro generi compertam dimitteret, quam ſe antea nunquam repudiaturum juraverat.* Et Impp. Antoninus & Verus reſcripſerunt [b] *gratiam ſe facere jurisjurandi ei qui juraverat ſe ordini non interfuturum, & poſtea Duumvir creatus eſt.* Et hæc eſt illa remiſſio ſive gratia Juramenti, quam *Relaxationem* vocant Caſuiſtæ. De quâ dico *primùm*, Relaxationem iſtam in Juramentis, fœderibus, Pactis, aliiſque Contractibus humanis locum habere, non item in Votis. Ratio diſcriminis eſt, quia Vota Deo fiunt ut parti: ab homine autem ea ſola relaxari fas eſt, quæ homini facta ſunt: Dico *ſecundò*, ſi juretur in gratiam alterius, id eſt per reſpectum ad honorem, obſequium, utilitatem, aliúdve ejus bonum vel commodum: juramentum non obligare, niſi is in cujus

a Sueton. in Tiber. cap. 35.

b l. 38. ff. ad municipal.

gratiam juratur, id gratum ratúmque habuerit. Sicut juris noſtratis interpretatione, non obligat Caium ad ſolvendum Titio centum chirographum, etſi Caii manu ſubſcriptum, ſigilloque firmatum; niſi id Caius Titio tradiderit, Titiuſque aut alius ejus nomine & vice ſic traditum acceperit. Dico *tertiò*, Juramentum ſic præſtitum, ſi is cui juratur ratum habuerit & velit ſervari, non poſſe [c] ab alia quacunque tertiâ perſonâ relaxari. Ratio eſt, quia nemo poteſt jus alteri acquiſitum, niſi ipſe conſenſerit, adimere. Vnde ſequitur quod ante diximus, per diſpenſationem tertiæ perſonæ non tolli obligationem juramenti, abſque conſenſu partium. Dico *quartò*, ſi is cui juratum eſt remiſerit jusjurandum & nolit ſervari; jurantem obligatione protenus ſolvi, nec in conſcientia teneri id facere quod ſe antè facturum juraverat. Ergo Caius Titio juratus ſolvere centum, ſi poſtea Titius ei debitum remiſerit, nòn ultrà tenetur juramento. Ratio eſt quia poteſt quilibet ſuo jure cedere, & rem ſibi debitam condonare. Debito autem ſoluto, [d] ceſſare ipſo facto obligationem neceſſe eſt; cum terminus obligationis ſit debiti ſolutio, ut ex

[c] *Non debet alii nocere, quod inter alios actum eſt.* l. 10. ff de Jurejur.

[d] *Tollitur omnis obligatio ſolutione ejus quod debetur.* l. 1. Inſtit quibus modis toll. oblig.

ex obligationis definitione patuit, ſicut apud nos, ex ipſâ formulâ ſyngraphæ obligatoriæ conſtat, ſolutâ pecuniâ obligationem ſolvi. Si dicas debitum hic non ſolvi, quia promiſſum non impletur. Reſpondeo, ad omnem juris effectum perinde eſſe ſive realiter impleatur, ſive ab eo cujâ intereſt pro impleto habeatur. Ratio eſt, quia *acceptatio* ejus cujâ intereſt, eſt interpretativè *acceptio rei*: atque ita, ceſſante quaſi materiâ, ceſſat obligatio, eâdem ferè ratione quâ in proximo antecedente caſu dictum eſt. Et hoc ipſum eſt quod [e] *Acceptilationem* Juriſ-Conſulti vocant, per quam (*civilem* licet *ſolutionem*, & non veram) non minus tamen obligationem tolli docent, quàm per veram ſolutionem. Si iterum dicas, ut relaxatione tolli poſſit obligatio homini facta, videri tamen obligationem Deo factam manere: ſicut [f] antè reſponſum eſt in caſu Juramenti metu extorti. Reſpondeo, ex relaxato eo quo jam dictum eſt modo vinculo nullam fieri Deo injuriam, ſicut fit in violatione Juramenti coacti: quia promiſſio facta præciſe in favorem alterius, in Deum dirigitur ſolùm ut teſtem promiſſionis homini factæ, & vindicem violatæ

[e] *Eſt acceptilatio imaginaria ſolutio.* ibid v. tit. de Accept. l. ff. 46 5 & l. 1. Inſtit. 3 30.

ejus fidei quæ alteri aſtringitur: quam fidem cum non violarit, ſed promiſſioni ſatisfecerit, omni prorſus obligatione ſolutus eſt, & apud Deum & apud hominem. Dico *quintò*, ſolutionem vinculi quæ fit per relaxationem partis, eouſque extendi quò parti relaxanti placuerit; ut ſi Caius Titio juraverit ſolvere centum, Titius autem ei poſtea quinquaginta remiſerit; ſolvitur obligatio [g] *ex parte tantùm* non ex toto. Tollitur ſc. vinculum quoad quinquaginta remiſſos, manet quoad quinquaginta non remiſſos. Rurſum, ſi Caius Titio juraverit ſolvere centum infra viginti dies, Titius autem videns Caium non poſſe conſtituto die ſine aliquo ſuo incommodo pecuniam ſolvere, concedat ei adhuc viginti dies alios: Relaxatio hæc quæ fit per dilationem ſive prorogationem temporis, eatenus ſolvit Juramenti vinculum, ut non teneatur pecunias ſolvere prout initio iuraverat intra dies viginti; tenetur tamen, idque ex primi juramenti vinculo intra dies quadraginta eaſdem ſolvere. Dico *ſextò*, Relaxationem partis valere ad vinculum juramenti ſolvendum, quantum ipſius intereſt: non tamen valere in præjudicium tertiæ perſonæ.

[g] *In parte debiti acceptilatio fieri poteſt.* l. 1. Inſtit. § 30.

næ. Ratio eſt, quia poteſt quilibet per actum ſuum de jure proprio quantum vult remittere: Sed non poteſt quiſquam de alieno jure quicquam demere, ipſo vel inconſulto vel invito. Debet itaque unuſquiſque ſic cedere jure ſuo, ut ſalvum ſit interim alteri cuique jus ſuum. Sic *Abraham* de bonis jure belli acquiſitis poſt reportatam de quatuor Regibus victoriam *Gen.* 14.[h] jure ſuo ceſſit cum ſuam prædæ partem Regi Sodomorum univerſam condonavit; reſervatâ tamen tribus Ducibus belli ſociis quæ eis obtigiſſet juſtâ portione. Vnde Caius juratus ſolvere Titio & Iulio centum, ſi Titius ei ſuam partem debiti condonet, ſolutus eſt Iuramenti vinculo quoad illam partem quæ Titio debebatur; manet tamen obligatio quoad partem Iulio debitam. Ex eodem fundamento fit, ut *relaxatio partium* ex conſenſu nihil efficiat in *contractu Sponſaliorum*. Quia ibi non utilitas tantùm hominis ſpectatur, ſed & inſtitutum Dei: cui magna fieret injuria, ſi contractus ille etſi ex communi contrahentium conſenſu violaretur. Quia virtus illa & efficacia quam habet hæc de quâ nunc agitur relaxatio ad tollendam obligationem, ſupponit actum illum qui obliga-

[h] Gen. 14. 22 — 24

obligationem induxerat, non ſpectaviſſe ad aliud aliquid, præter bonum & commodum partis relaxantis tantùm. Si alterius cujuſquam interſit ex aliquo ſuo jure Obligationem non ſolvi, Obligatio non ſolvitur.

SECT. IX.

Eorum igitur quæ de *vinculi Juramentorii ſolutione* hactenus dicta ſunt, breviter hæc ſumma eſt, Nec *diſpenſatione* alicujus ſuperioris nec ulla *commutatione* ſolvi poſſe Iuramenti vinculum, quin ut jurans adhuc in conſcientiâ ſuâ obligatus maneat, adimplere id quod promiſit. Sed poſſe tamen id vinculum aut *reſcindi* & irritum reddi authoritate ſuperioris legitimam poteſtatem habentis, aut deficiente materiâ ceſſare, aut ab eo cui promiſſio facta eſt *relaxari*, ita ut obligandi vim penitus amittat. Abſolutâ jam tandem (Deo auſpice) pro modulo tenuitatis meæ, quâ potui brevitate, perſpicuitate, fide, promiſſâ cum hoc publicæ profeſſionis munus auſpicarer tractatione : Coronidis loco, monita quædam pauca, velut *Corollaria*, quæ nobis ad vitæ conſcientiæque inſtitutionem

nem ex uſu eſſe poterunt, *de Juramentorum uſu & abuſu*, attexenda duxi. Idque non per modum parænefeos, ut ſolent Oratores ſacri in concionibus ad populum, ſed memores nos in Scholî docere, non Eccleſiâ, per theſes quaſdam ſive Concluſiones Practicas, breviter propoſitas & dilucidè explicatas.

SECT. X.

Concluſio Prima, et eſt contra Anabaptiſtas & Socinianos. *Juramenti uſus eſt licitus*. Probatur *primò*, ex uſu veteris Teſtamenti. Jurabant pii [a] Patriarchæ: jure-jurando terminari controverſias inſtituit in lege [b] *Moſes*: conditiones in jurando obſervandas præſcripſerunt [c] Prophetæ. Neque poteſt reddi juſta aliqua ratio, cur piis ſub veteri Teſtamento jurare licuerit, fidelibus ſub novo non item liceat; cum non pertinuiſſe jusjurandum ad legem Ceremoniarum per Chriſtum abrogandam, & ex ejus *fine* patet, cujus eſt perpetuus uſus; & ex *formâ*, quæ nihil videtur habere cum typo commune. *Secundò*, ab exemplis [d] Dei, [e] Angelorum, [f] Apoſtolorum: quorum illi κατ' ἀνθρωποπαθῶς, hi hiſtoricè & κατ

[a] Gen. 14. 22. & 26. 31. & 31. 53.
[b] Exod. 22. 11
[c] Jerem. 4. 2
[d] Gen. 22. 16. Pſalm. 140. 3. Heb 6, & 7.
[e] Dan 12. 7 Apoc. 10. 6
[f] Rom. 1. 9. & 9. 1.

ῥητόν

ῥητὸν in ſacrâ Scripturâ ſæpè jurantes inducuntur. *Tertiò*, a conſuetudine omnium populorum: qui ductu luminis naturæ ad fidem firmandam in civilis ſocietatis commoditatem jurisjurandi religionem adhibendam cenſuerunt: quo nullum poteſt eſſe Legis naturalis indicium certius. *Quartò*, a fine Juramenti; quæ eſt confirmatio fidei in rebus dubiis, ubi aliæ probationes deficiunt. Qui finis cum ſit neceſſarius ad tollendas & terminandas lites; media ad illum finem neceſſaria, neceſſe eſt ut ſint ſaltem licita. *Quintò*, à naturâ Juramenti, nihil in ſe continentis quod ſit intrinſecè malum. Neque enim malum eſt *Actus religioſus*; neque malum eſt *Rei dubiæ confirmatio*; neque malum eſt *divini teſtimonii advocatio*: ex quibus quaſi membris integratur Iuramenti eſſentialis definitio.

Sect. XI.

Concluſio ſecunda. *Juramenti uſus in ſermone quotidiano non eſt licitus.* Probatur *primò*, à natura juramenti. Quia actus omnis religioſus, cum ſit pars cultus Dei, debet præſtari cum debitâ reverentiâ, & cum aliquâ animi cùm præpara-

paratione tùm attentione: quæ omnia abeſſe neceſſe eſt, cum temerè adhibentur & ſine judicio, vel incautis & incogitantibus excidunt verba juratoria. *Secundò*, à fine Juramenti, quæ eſt rei dubiæ confirmatio. Quum in ſermone quotidiano de rebus ferè levibus colloquia ſerantur, quæ aut non ſunt dubia, aut non tanti ut egeant religioſa confirmatione. Aut ſi tanti eſſent, non multò confirmatior eſſet fides apud eos quicum agitur, ex [c] ejus hominis juramento, qui temerè & [d] multùm jurat: cujus ferè ea eſt apud plurimos exiſtimatio, ut ei vel injurato credatur, ſi putetur vera dixiſſe; vel jurato non credatur, ſi putetur falſa. *Tertiò*, à cauſâ unde promanant ejuſmodi juramenta. Quæ vel eſt vitioſus habitus, ex longo uſu & peſſimâ conſuetudine contractus; cujuſmodi habitus cordis prophani, & tantùm non athei, fructus & indicium eſt: vel effrænis aliqua animi perturbatio, velut impotentis iræ, aut intemperantis lætitiæ; quibus dum calent animi, facilè deſpumant in contumeliam Dei. Quò mihi videntur quaſi peculiariter reſpicere verba illa Jacobi cap. 5. verſ. 12. *Ante omnia*, inquit, *nolite jurare, neque per cælum,*

[c] οὐκ ἀνδρὸς ὅρκοι πίστις, ἀλλ᾽ ὅρκων ἀνήρ. Æſchyl. apud Stob. ſer. 27.

[d] σωρηδὸν Philo.

lum, neque per terram, &c. Hortatus nempe erat fideles ad ferendum patienter injurias verſibus aliquot immediatè præcedentibus: & verſu ſequente docet quibus ſe rebus exercere deceat hominem Chriſtianum, ſive doleat, ſive lætetur. Locus ſanè dignus,in quo explicando docti viri ſeſe exerceant,& cujus ſcopus & vis ex verborum ſerie,aliquantò quàm ab Interpretibus factum eſt,accuratiùs inveſtigetur. Poterit fortaſſis obitet in hanc rem aliquid compendii afferri ex iſta qualicunque verborum,(ut mihi ſonare videtur)paraphraſi. " Ponite vobis ante oculos veterum prophetarum & piorũ exempla. Si quid mali patimini, eorum ſequimini patientiã. Si illud aſſequi non poteſtis, περὶ πάντων δὲ: at illud ſaltem, quod niſi negligentiſſimi eſſe velitis facillimè caveri poteſt, ante omnia cavete, ne aut doloris nimiùm impatientes, aut econtra nimiùm effuſi in lætitiam, temerè jurando aliquid faciatis Chriſtiano nomine indignum,& in Dei majeſtatem contumelioſum. Quin continete voſmet ſive commotiores ſive hilares intra debitos modeſtiæ fines, nec cælum terræ miſcete, nec omnia clamoribus & jurationibus implete: " ſed

" ſed tranquillo animo ſi quid affirman-
" dum ſit, nudè & ſimpliciter affirmate;
" ſi quid negandum, nudè & ſimpliciter
" negare. At ſi vos porrò ſtimulet acri-
" or ex utravis parte animi impetus, non
" ferentis ſe intra pectoris anguſtias
" concludi, ſed aliquâ exire geſtientis:
" veſtræ erit prudentiæ, animi illum ar-
" dorem in honorem Dei convertere.
" Quâ tandem arte quæritis? dicam.
" *Angitur animi quis veſtrum?* non ex — κακοπαθεῖ τις;
" impatientia prorumpat ſtatim in ju-
" ramenta & blaſphemias, quod irâ æ-
" ſtuantibus proclive eſt: ſed oret po-
" tiùs & precetur Deum, ut quoad illa
" mala auferantur, det ſibi patientiam.
" E contra *Animo quis eſt læto & hilari?* — εὐθυμεῖ τις;
" ne ſic quidem in juramenta, qui Bac-
" chantium mos eſt, ora ſolvat: ſed hym-
" nos potiùs & Pſalmos in laudem Dei
" moduletur, qui tàm lætos ipſi dies con-
ceſſit. Si quis Apoſtoli verba ſimplici-
ùs intelligi malit, utatur ſuo judicio. Ex-
poſui tantùm quod mihi videtur non improbabile: nemini legem dico. Sed ut redeam ad inſtitutum curſum, ſi tamen digreſſus ſum: illud interim certum eſt Jacobi verba jurandi illud cacoethes, quod apud omnes & ſummæ & abjectiſſimæ ſortis homines paſsim jam-

diu inveteravit, omnino damnare. Multas implerem paginas, ſi quæ in piorũ Patrum & veterum ex omni gente Doctorũ Hebræorum, Græcorum, Latinorũ, imò & hominum etiam Ethnicorum ſcriptis adverſus hanc impiam conſuetudinem occurrunt, in unum congererem. Accipite é plurimis unum & alterum. Ex Hebræis ſapientiſsimum virum Siracidem [e] —*Ne aſſueſce os tuum ad jurandum.* ——*Sicut ſervus continuò verberatus non caret livore, ſic qui Dei nomen crebrò in os ſuum aſſumit, non erit purus à peccato. Et vir* πολύορκος *implebitur iniquitate.* E Græcis Euſebium philoſophum Gentilem, [f] *Multi*, inquit, *hortantur homines* τὸ εὐόρκους εἶναι, id eſt, *ut verum jurent : ego autem exiſtimo* καὶ τὸ ἀρχὴν μηδ᾽ εὐπετέως ὀμνύναι, *ut ne quidem omnino facilè jurent.* E Latinis Auguſtinum. [g] *Jurationem cave quantum potes. Melius quippe nec verum jurare*——*non quia peccatum eſt verum jurare, ſed quia graviſſimum eſt falſum jurare : quò citiùs cadit, qui jurare conſuevit.* Et alibi [h], *falſa juratio exitioſa : etiam vera periculoſa.* Sed quid opus eſt aliunde teſtimoniis, quum prohibita ſit quotidiana hæc & non neceſſari:

[e] Sirac. 23. 9.——14.

[f] Apud Stobæ. ſerm. 37.

[g] Lib 1. de ſerm. dom. in mont.

[h] In Pſalm

ſaria juratio, ita ut vix aliud quidquam in ſacris literis diſertiùs:& ab ipſo Chriſto, [i] μὴ ὅλως, *Ego autem dico vobis, Ne jurate omninò*; & ab ejus Apoſtolo B. Jacobo loco jam citato [k] πρὸ πάντων δὲ, *Ante omnia ne jurate.*

[i] Math.5. 34

[k] Jac.5,12.

SECT. XII.

Concluſio tertia. *Niſi ex cauſâ juſtâ gravi & neceſſariâ non eſt jurandum.* Eſt Juramentum ex eo rerum genere, quæ nec *per ſe* ſunt *malæ* quales ſunt actus furti, homicidii, ſacrilegii, perjurii, & omnium vitiorum; nec *per ſe expetendæ*, quales ſunt actus charitatis, juſtitiæ, obedientiæ & omnium virtutum: ſed quæ eò tantùm [l] *bonæ* ſunt *quia neceſſariæ*, ex hypotheſi ſc. finis, nec expetendæ niſi in ordine ad illum finem; qualia ſunt omnia illa quæ ordinata ſunt ad ſubveniendum alicui defectui, ut Medicina. Ut enim *pharmacum* non propter ſe repertum eſt ſed propter ſanitatem, nec ullus eſſet ejus uſus, niſi eſſent humana corpora morbis obnoxia, ([m] *Honora medicum propter neceſſitatem:*) ſic *Juramentum* inſtitutum eſt ad fidem inter homines firmandam; nec ullus eſſet ejus uſus, ſi non

[l] *Non in bonis, id eſt per ſe expetendis, ſed in neceſſariis jurationem habendam.* Auguſtin. 1. de ſerm. 30.

[m] Sirac.38. 1.

non eſſet gens humana ignorantiæ & perfidiæ heu nimis obnoxium: quo fortaſſe ſpectant illa Chriſti verba [n] ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστιν. Ergo ſicut vitandus eſt medicinæ uſus, ubi ad vitæ conſervationem & valetudinem tuendam non videtur eſſe quodammodo neceſſaria: ſic & Juramentum vitandum, ubi conſervandæ humanæ ſocietatis [o] *neceſſitas*, veritatis manifeſtatio, & fidei confirmatio, non videntur ipſius uſum aliquo modo efflagitare. Salutare monitum eſt illud Epicteti (ut illius Stoici omnia) ὅρκον παραίτησαι, εἰ μὲν οἷόν τ' εἰς ἅπαν. εἰ δὲ μή, ἐκ τῶν ἐνόντων. *Juſjurandum devita, ſi poſſibile eſt, omnino: ſi non, ſaltem quantum potes.* Sancta res eſt Juramentum: ſed quò ſanctior, eò periculoſior, ſi indebitè adhibeatur. Sicut pharmacum, quò majoris eſt efficaciæ & virtutis, eò magis corpori nocet, ſi temerè & imperitè ſumatur. *Juramenti aſſertorii* in Rep. neceſſarius uſus eſt: in publicis præſertim judiciis, ad veritatem eruendam circa facta particularia; quò pertinent juramenta teſtium, calumniæ, purgationis, &c. Extra judicium & in rebus privatis uſus ejus rarior eſt: poteſt tamen quandoque eſſe neceſſarius; ubi ſc. multum intereſt,

[n] Math. 5. 37.

[o] *In totum jurare, niſi ubi neceſſe eſt, gravi viro parum convenit.* Quintil 9 inſtit. 2. in Enchirid.

tereſt, ut ei quod aſſertoriè dicitur fides habeatur, & aſſerenti niſi juret non crederetur. *Juramenti Promiſſorii* in judiciis uſus nullus: at extra judicium plurimus, cùm publicus tùm privatus. *Publicus* imprimis ad continendum ſubditos in fidelitate ſua erga Principes; ad firmandum fædera & contractus Regum & Rerumpublicarum: ad ſervandum leges & ſtatuta, & conſequenter honorem, ordinem, & pacem Collegiorum & Societatum; ad publica munera fideliter adminiſtranda; atque id genus alia. Ad privatos etiam contractus confirmandos, ut de præſtatione rei inter emptorem & venditorem; de ſolvendo debito; de depoſito reddendo; de mutuo, commodo, fidei commiſſo, &c. juramentum à Veteribus frequentiſſimè adhibitum eſt. Sed in negotiis privatis pleriſque aliæ iniri poſſunt rationes, minore cum conſcientiæ ſcrupulo, & fortaſſis efficaciores ad cavendam improborum hominum perfidiam, quàm ſunt Juramenta: ut per pignora, fidejuſſores, chirographa, teſtes & alia quæ inducant obligationem in foro externo. Et ubi iſta commodè adhiberi poſſunt, omnino ſatius eſſet à juramen-

tis abſtinere: ne aut frequenter & levi de cauſâ jurando, res ſacerrima ex nimis familiari uſu abeat in contemptum; aut dum multa juramus, labamur quandoque in perjurium. Rectè Auguſtinus, *Nemo novit niſi qui expertus eſt, quàm ſit difficile conſuetudinem jurandi extinguere, & non temerè facere, quod aliquando facere neceſſitas cogit.*

Sect. XIII.

Concluſio Quarta. *Grave peccatum eſt Juramentum ab alio indebitè exigere.* Exigit autem indebite, *Primò* qui cogit aliquem Juramentum præſtare, quod non eſt aut legibus ſcriptis ſancitum: aut moribus (id eſt uſu) receptum, & longi temporis Præſcriptione ſine intermiſſione vel contradictione ſtabilitum. *Secundò*, qui exigit ab alio juramentum quod apertè repugnat, vel ex eo ſenſu quem verba præ ſe ferunt ſecundùm communem uſum loquendi, videtur repugnare alicui juramento ab eo prius legitimè & licitè præſtito. *Tertiò*, qui jurare cogit in rem illicitam, quæ ſc. eſt contra officium Deo, aut ſuperioribus debitum, contra leges Regni, contra bo-

nos

nos mores, aut aliàs inhoneſta & quæ ſervari non debeat. *Quartò*, qui Juramentum defert ambigui ſenſus, aut quoquo modo captioſum: quò conſcientiæ, vitæ, libertati, aut fortunis proximi ſui laqueum injiciat. *Quintò*, qui ſine neceſſitate aut metu cogit, aut authoritate impellit, aut conſilio, exemplo, dolo malo, alióve artificio aut ratione inducit alium ad jurandum, quem ſcit juraturum contra conſcientiæ ſuæ judicium. Utinam meminerint omnes qui in magna poteſtate, conſcientiæ, famæ, nomini ſuo quàm fœdum & indelebilem characterem inuſſerit *Jeroboamus filius Nebat*, quòd populum Iſraeliticum pellexerit ad peccandum: & quantopere gravem Dei iram in ſe provocent, qui poteſtate ſuâ quam Deus unicuique dedit ad conſtructionem & non à ruinam, abutantur in perniciem aliorum.

Sect. XIIII.

Concluſio Quinta. *Juramentum oblatum reluctante vel dubitante conſcientiâ non eſt ſuſcipiendum.* Probatur *Primò*; quia [a] *quod non eſt ex fide peccatum eſt.* *Secundò*, quia jurandum eſt [b] *in judicio*

[a] Rom. 14. 23.

[b] Ierem. 4. 2.

cio: quod certè is non facit, qui contra conſcientiæ ſuæ judicium facit. *Tertiò*, quia id neceſſe eſt fieri alicujus temporalis commodi intuitu aut ad evitandum aliquod damnum, aut ad conſequendum aliquod lucrum, aut ad conciliandum alicujus hominis gratiam, aut quid ſimile. Quàm autem indignum eſt homine Chriſtiano, Deum mundo, cælum cæno, animam corpori, gaudium æternum lucro temporali, ſpem vitæ futuræ præſenti otio, internam pacem externæ poſthabere! *Quartò*, quia ſic jurans perjurii (graviſſimi peccati) periculo ſe evidenter exponit. Qui enim ſpe metúve alicujus temporalis commodi vel incommodi induci poteſt ut juraret quod non debuit, hunc vix credibile eſt non poſſe pari ſpe metúve induci ne adimpleat quod juravit. Perjurium autem vel ipſis etiam Ethnicis inter graviſſima illa crimina eſt habitum, quæ credebantur Deorum immortalium iram non in reos tantùm, ſed & in poſteros ipſorum, imò & in univerſas gentes accerſere. Quo magis nobis metuendum eſt, qui Deum illum verum & unum colimus, qui ſolenniter edixit ſe non habiturum inſontem quiſquis nomen ipſius in vanum aſ-

ſu-

ſumeret: ne, dum quacunque oculos obvertimus tàm uberem & luxuriantem undique Juramentorum & perjuriorum ſegetem, albeſcentemque jamdiu ad meſſem conſpicimus; Deus juſtiſſimus judex, ad tàm perfidam & profanam gentem penitus excindendam, peracutam judiciorum falcem celerrimè immittat. Iratum ſenſimus jamdiu clementiſſimum Patrem, & læſam infinities victamque (ſi fas dicere) peccatis noſtris infinitam Dei patientiam in furorem verſam. Non facile eſt dicere, ob quæ potiſſimùm peccata, ubi omnia ſunt ſumma. Sed profectò qui ſeriò cogitaverit, ex quo nos Deus propriore flagello percutere cœpit, de his graviſſimis jurandi pejerandique peccatis quàm non doluimus, imò potiùs quàm immenſum increverit, hinc infrænata & impunita jurandi & blaſphemandi licentia, illinc pejerandi ſub Religionis obtentu fœda hypocriſis: vix fieri poteſt quin ut ei in mentem ſubinde veniat illud Jeremiæ Prophetæ, *A juramentis terra luget.*

Quæ cum ita ſint, viri, patres & fratres, exorandi ſumus qui adſumus omnes, & quotquot uſpiam ſunt hominum, qui paci cùm publicæ Regni & Eccleſiæ,

tùm privatæ cordis & conſcientiæ ſuæ benè cupiunt:ut contemptum nominis divini & fidei violatæ crimen ipſi imprimis ſedulò caveamus, juramenta non neceſſaria omnino fugiamus, ab aliis indebitè delata conſtanter recuſemus, a nobis debitè ritèque præſtita fideliter expleamus; deinde ut peccandi licentiam & in aliis quoque quantum in nobis eſt ſtrenuè coerceamus; Deum denique Opt. Max. aſſiduè precemur, ut flagello ejus edocti admonitique & ſub potenti ejus manu humiliati, ad ipſius miſericordiam confugiamus, juſtitiam agnoſcamus, gratiam imploremus, in peccatorum noſtrorum remiſſionem, vitæ emendationem, & animarum ſalutem, per & propter merita domini noſtri Ieſu Chriſti. Cui cum Patre & Spiritu Tri-uni Omnipotenti Deo ſit regnum, potentia & gloria in Secula Seculorum. Amen.

FINIS.

Errata.

Pag. 7. §. 4. lin. 21. *qui* creaturam. *lege* quia creaturam, *p.* 10. *l.* 2. *certa*, *le.* certæ, *p.* 17 *l.* 14. ſed *ut*, *le.* ſed &, in marg. *ἐλλιπτιτῶς lege ἐλλειπτικῶς, ἐνίοτε μὲν lege ἐνίοτε μὴ*, *p.* 19. *l.* 7. *interno* le. externo, *p.* 28 *l.* 16. non *eſt le.* non eſſet, *p.* 29. *l.* 25. *non aliquo* le. non ſine aliquo, Ibid. *l.* 25. *diligentior* le. deligentior, *p.* 32. §. 3. *l.* 3. *quod actum le.* quod ad actum, *p.* 33. *l.* 6. (למרמה *le.* ולא-ימר) *p.* 34. *l.* 3. *coactivè* le. coactive, *p.* 36. §. 5. *l.* 21. ex *ſe* le. ex ſpe, *p.* 37 §. 6. *l.* 1. *Et* naturâ *le.* ex naturâ, *p.* 50. *l.* 23. *&* dicitur *le.* ut dicitur *p.* 55. *l.* 13. in *quo* le. in quod, *p.* 56. *l.* 9. *Iſta* ſunt *ille* le. Iſtæ ſunt illæ, *p.* 66. *l.* 1. *ablata* le. oblata, *p* 69. *l.* 14. *præceptis* le. tabulis, *p.* 79. *l.* 20. juret ſe *non* dele *non*, *p.* 82. *l.* 7. *tentationis* le. tentationi, *p.* 88. *l.* 3. *συνανακειμήνυς le. συνανακειμένυς*, *p.* 89. *l.* 7. *δεσμῷ le. θεσμῷ*, *p.* 89. l. 12. *ſi* nota *le.* ſibi nota, *p.* 91. *l.* 4. *-gatum fuerit* le. getur, *p.* 91. *l.* 14. *exactò le.* exactè, *p.* 94. *l.* 9. *pactum* cum *le.* pactus cum, *p.* 96. *l.* 21 *juramento* le. juramentum, Ib. in marg. pone *Caſus* 17 *p.* 99. *l.* 20. *conformia* le. conformes, *p.* 101. *l.* 22. *animo* le. animi, *p.* 104. in marg. pone *Caſus* 22. *p.* 109. *l.* 10. *ambigetur le* ambigitur, *p.* 116. *l.* 5. *perſonalem* le. ſpiritualem, *p.* 126. *l* 3. *ut* le. &, *p.* 144. *in marg.* ἕ ὅ le. ἕ ὥ, *p.* 146. *l.* 18. *feceret* le. fecit, 150. §. 5. *l* 3. Juro mihi *le.* Jura mihi.